

מעריב
ט"ז בתמוז, תשמ"ח 1.7.1988
אריק איינשטיין:
הורים ללול
הייתי הרופא
של אייכמן
הרובע היהודי: גוסס
בין החומות
שטח פרטי,
ענת וקסמן
כדי להגשים חלום מהר יותר, צריך להפסיק "לחלום"
משכנתא תוך 24
בנק לאומי למשכנתאות קיצר את תהליך קבלת המשכנתא למינימום:
"24 שעות מרגע שהבאת את כל האישורים - המשכנתא שלך!
זכאי משרד השיכון, זוגות צעירים ובעצם כל מי שרוצה לקנות או להחליף דירה, לשפץ, לבנות או להרחיב דירה – כולם זכאים למשכנתא או להלוואה מיוחדת בזמן הקצר ביותר ובמינימום התרוצצויות.
את ההלוואה אתם יכולים לקבל בבנק לאומי למשכנתאות בכל ימות החודש בלי לשלם ריבית חריגה.
בואו לסניף הקרוב של בנק לאומי למשכנתאות או לדלפק הבנק שבסניפי בנק לאומי ותהנו גם אתם מהמשכנתא!
לרשותכם עומד מוקד טלפוני
מיוחדות:
אהוד, דן או נעמי
טל: 03-202444.
בנק לאומי למשכנתאות - תוך 24 שעות

מימין – המורה עליזה אביב (עם בתה) לפני תכנית "ההבדל הדק ב־10 ימים" של מרזי מורית. משקלה: 69 ק"ג. משמאל – לאחר התכנית. משקלה: 61 ק"ג.

"רזיתי 10 שנים ב־10 ימים"

היא מפורסמת נאה וכישרונית. בשעות היום – אמא במשרה מלאה. בערבים – זמרת זוהרת בלהקת אביב. בעשרה ימים הצליחה עליזה אביב, רעייתו של הזמר מוצי אביב, להגשים חלום פרטי. היא הפחיתה 8 קילוגרמים "בעייתיים" מהירכיים – בשיטת "ההבדל הדק ב־10 ימים" של מרזי מורית. עכשיו, היא שומרת על התוצאות ומסכמת: "רזיתי 10 שנים ב־10 ימים!"

מאת שגב שביט

את הזוג אביב פגשתי בדירתם המסוגננת שברחוב בית צורי, בתוככי רמת אביב ג'. הוא, הזמר הגורע מוצי אביב. רזה טבעי וצעיר ניצחי. היא, הזמרת היפהפיה עליזה אביב המנהלת את להקת "אביב". עשרים שנה במקצוע. נראית שוב כמו בת עשרים. כשהבת הבכורה רינרין בת ה־14 נכנסת לחדר, אתה בטוח שהאחות הצעירה הצטרפה לשיחה.

"את שיטת 'ההבדל הדק בשירות ביתי' של מרזי מורית גיליתי אחרי שחברים רבים שלי הצטרפו והצליחו", מספרת עליזה. "ניסיתי כבר הכל ודבר לא עזר. בכל פעם זה חוזר על עצמו: הפנים רזו והזדקנו – וריכוזי השומן בירכיים נשארו ללא שינוי. בשיטת ההבדל הדק הכל היה אחרת. אוכלים נכון ומרזים נכון. העובדה שהתכנית היתה מאוזנת ובפיקוח רפואי, ביחד עם ההשלמות הבריאותיות: הכמוסות והמשקה השוויצריים – שקיבלתי בכל יום – עשו את ההבדל! התכשירים המיוחדים שהותאמו לאיזורי השומן שלי עשו את עור הגוף והפנים לרענן וצעיר יותר. התכשירים גם ראנו שכל שמונת הקילוגרמים ירדו בדיוק במקומות הנכונים – בירכיים ובאגן". ומוסיפה עליזה: "רופאי החברה התחשבו בסדר היום הצפוף שלי – גם אמא במשרה מלאה וגם זמרת המופיעה מדי ערב בכל רחבי הארץ. כמנהלת להקה לא יכולתי להרשות לעצמי להרגיש חולשה או עייפות. להפתעתי הרגשתי הרבה יותר עירנית. הרבה יותר קלה. הפעם רזיתי 10 שנים ב־10 ימים!".

ליד הדלת, רגע לפני הפרידה, לוחש לי מוצי בסוד: "הרווח כולו שלי. קיבלתי אשה חדשה בעשרה ימים".

עליזה אביב. חודשיים אחרי ההרזיה. שומרת בקנאות על ההישגים. השבוע, גם רינרין – הבת, הצטרפה לשיטה. בקרוב גם היא תיראה מצויין.

אין ספק, מרזי מורית – רואים תוצאות.

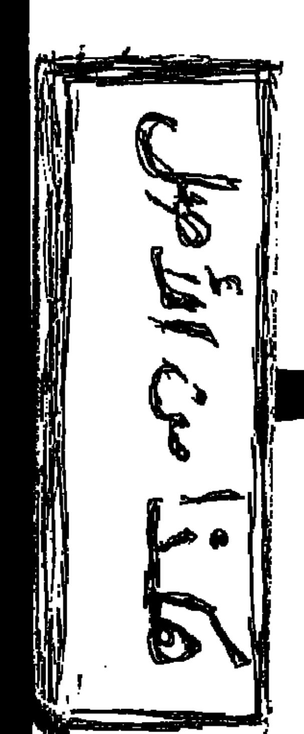
עכשיו גם שומרים תוצאות!

למענך – שירות מיוחד להרזיה מיידית ותומכי הסבר חינם:

02-222676, 02-225784, 02-222903

(24 שעות ביממה. גם בלילות ובשבתות).

סופשבוע

ט"ו בתמוז, תשמ"ח 1.7.1988

This Magazine is a Supplement to
Maariv International Edition

6 רובע גוסס בין החומות
אביבה מץ

14 הייתי הרופא של אייכמן
יצחק בן־חורין

18 חוזרים ללול
אבי מורגנשטרן

24 המיליונר מהמודעות
עמוס לבב

28 בציר 2000, פרנץ' קולומבר
ישראל עשהאל

31 הכל זהב
רני קרן

33 ב"ארכיפלג גולאג"
שרות גאמא

35 לאכול בחוץ
מאר"ל

36 שטח פרטי, ענת וקסמן
נורית ברצקי

42 לחיות עם הכאב
עמנואל רוזן

46 קלות הכוכב
מיכל קפרא

50 תשע עד חמש
יהודית חנוך

53 שיפודים
מאיר עוזיאל

55 חיים ואוהבים
תמר אבידר

57 פנטהאוז
יגאל לב

59 הורוסקופ
רות אלי

62 מעריב לילדים

בשער: אריק איינשטיין, חוזר ללול. ראיון מיוחד, עמוד 18. צילם: שמואל רחמני

עורך: עמי דור־און
סגנית עורך: דניאלה בוקשטין
סגנית עורך: אורית הראל
עורך גרפי: יורם נאמן
מעצבות: אורלי אנשל, יעל תורן, נטע גרינשפן
מודעות: אודי דגן

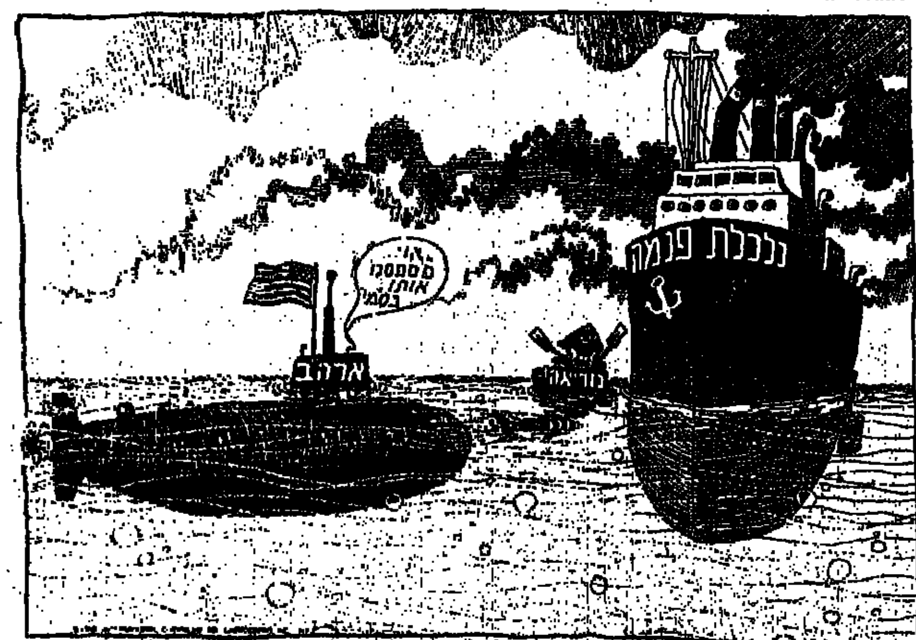

"כפי שאתה רואה, אנחנו בפנטגון חושבים עם ראש פתוח".

"חבא בחור"!

רובע גוסס בין החומות

הרובע היהודי גוסס בריקנות מפחידה. מה שפעם היה הפנינה שבכתר הירושלמי, מקום שאי אפשר היה כמעט לעבור בו בלי לדרוך על תיירים, שומם. הקרדו רצוף חנויות עזובות וחלונות ראווה שמציגים שיממון. סימטאות ריקות, ושקט מעיק שמופר פה ושם בידי דמות לבושת שחורים. זו לא רק האינתיפדה, אומרים השורדים האחרונים. יוני 88', תמונת מצב.

מאת אביבה מץ
צילם: בני גלזר

לפני שבועיים חגגו ברובע היהודי בירושלים את פתיחת שבוע הספר. ברחבה מיוחדת לארועים חגיגיים בקרדו. היו דגלים, קישוטים, מוזמנים וכיבוד. נשיא המדינה היה אורח הכבוד. בתום הטקס נכנס הנשיא למכונית שרד אמריקנית אטומת חלונות, והסתלק מן המקום. החגיגה הסתיימה. הרובע חזר לשיגרה. האירוע ברובע היהודי היה יזום בידי עיריית ירושלים. טדי קולק נתן הוראה לערוך את כל האירועים הממלכתיים של העיריה, ברחבת הקרדו שברובע היהודי. הסיבה: שהקרדו לא ייראה מת כל־כך.

לא, לא היה סוער בקרדו לפני שבועיים, החנויות הנעולות, הוויטרינות השוממות, הלכלוך וההזנחה מסביב הולידו אסוציאציות פתאטיות. אם אפשר לדבר על רחוב במונחים כאלה, אז הקרדו היה מבויש. מכונס בעצמו. עזוב.

הרובע היהודי שוכן בסמוך לרובע המוסלמי בעיר העתיקה. בימים אלה הכניסה המועדפת לרובע היא דרך שער ציון. על הקשת הימנית של שער ציון תלויה מזוזה. מתחת למזוזה כתובת מאולתרת: "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד". בכניסה לרובע היהודי מוכרים שני ערבים זקנים בייגלך וכיפות עם זוהר.

(המשך בעמוד הבא)

הקרדו ברובע היהודי, יוני 88': חנויות נעולות, ויטרינות ריקות, הזנחה.

אדי מור: "החרדים רוצים כאן רק כוללים וישיבות. לעירית אין מה להגיד"

(המשך מהעמוד הקודם)

קצת הלאה משם, בשכונות לזעתר – שניצלים המטוגנים כשרים, דריקיום בצלחת.

האווירה הפסטורלית, הרוגעת לכאורה, לא עושה רושם על בעלי החנויות בקרדו וברובע היהודי איתם דיברנו. גם לא עוזרת להם. הם נמצאים במצוקה אמיתית ולא יודעים למי לפנות. אחד המועמדים הטבעיים לפניה מצידם, יכול היה להיות השר שרון, כתור שכן וכתור השר הממונה. הסוחרים ברובע דיברו איתו על המצב. הוא מצידו הבטיח להשתדל.

אורדט מינה היפה ממסעדת "הקשת" בככר הרובע, מזיעה בין השולחנות. היא המלצר, עורכת החשבונות, הקופאית ובעלת המקום. הכחול בעיניים של אורדט הולך טוב עם המבטא הצרפתי שלה. גם עם הבישולים. כל הפשטידות תוצרת בית. גם העוגות הנפלאות. בשעת הצהרים המסעדה מלאה חלקית. אומרת אורדט: "יש ימים שמכל המסעדה רק שני שולחנות תפוסים וזה הכל. יש ימים של כנסים, ואז אני אומרת תודה לאל. בערב אני כבר לא פותחת, לא כדאי לי. לסגור את המסעדה? אני מפחדת לעזוב, אולי בשנה הבאה יהיה יותר טוב. בינתיים פיטרתי את העובדים ואני עושה את הכל בעצמי. נראה מה יהיה". זוהי תמצית תמונת מצב עגומה ברובע היהודי.

הקרדו, רחוב החנויות התת קרקעיות ברובע, נבנה לראשונה לפני 1,400 שנה. בשנת 82' עם סיום עבודות השיחזור הוא היה אמור להיות פנינה תיירותית, מקום משיכה לאלפי מבקרים ביום. טיול קצר ברחוב היפה מחדד את הסתירה בין הצהרת הכוונות המקורית לבין המציאות בשטח. "הקרדו גווע", אומרים בעלי העסקים בעצב. "הרובע היהודי משנה פניו", אומרים קומץ החילוניים שנשארו ברובע, "מתחרד לגמרי ואין מי שיעצור את התהליך".

שלמה רבינוביץ', בחור דתי, מחזיק שתי חנויות בכניסה לקרדו מהצד של רחוב היהודים. קצת כיפות, מחזיקי מפתחות, כלי כסף, נרות דקורטיביים, כוכות, טליתות וצלחות לפסח. העובדה שהחנות שלו נמצאת בדיוק מתחת לבית הכנסת ובית המדרש "צמח צדק חב"ד" לא עוזרת לעסקים. החנות שייכת ליהורם גאון, גם השכירות שמשלם רבינוביץ', בסך 1,100 דולר בחודש, לחברה לשיקום ופיתוח הרובע לא משפרת אצלו את המצב. "בתקופה הזאת בשנה שעברה", אומר שלמה, "אי אפשר היה לשבת בחנות רגע בשקט, כל הזמן היו נכנסים ויוצאים, אפילו אם לא קנו". ישבנו אצל שלמה בחנות חצי שעה. איש לא נכנס, ממש לפני שעמדנו לצאת, התעניין בגרטנית תייר בלונדיני עם מצלמת קנון על הצוואר, כרגל ישראל קטנטן, שלושה שקלים. שיהיה מה להראות בבית. "מזה אי אפשר להתפרנס", אומר חמו של שלמה שעוזר לו בחנות. "החנויות נסגרות כאן בקצב. עשר נסגרו בחצי שנה אחרונה ועוד כמה נסגרו לפני כך".

את הרובע היהודי מנהלת חברה ממשלתית הכפופות למשרד השיכון. שמה הארוך, "החברה לשיקום ופיתוח הרובע היהודי בעיר העתיקה בירושלים", לא כל־כך משנה לסוחרים. הם ברובם, אלה שעדיין נשארו שם, ממורמרים ולא בטוח אם אחרי הקיץ עוד ישארו במקום. מרבית בעלי העסקים סבורים שהחברה בעלת השם הארוך מיותרת. היום זה לא חוכמה, הם אומרים, יש במי לתלות את האשם –

(המשך בעמוד הבא)

"הכל מת, המקום גווע"

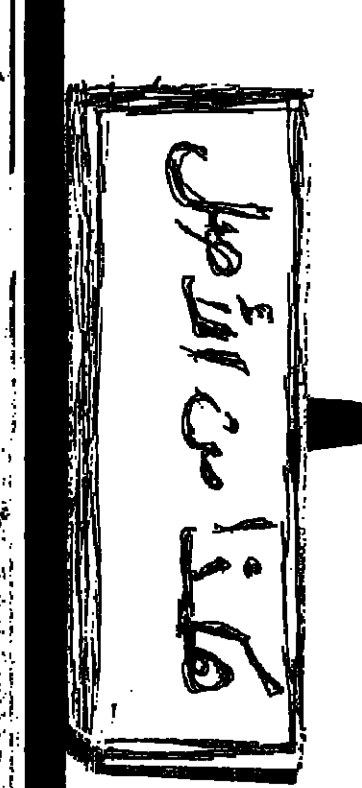
אדי מור הוא יו"ר ועד האמנים והסוחרים ברובע, בעל גלריה לחפצי נוי. היו מי שכינו אותו בעבר עושה צרות מקצועי.

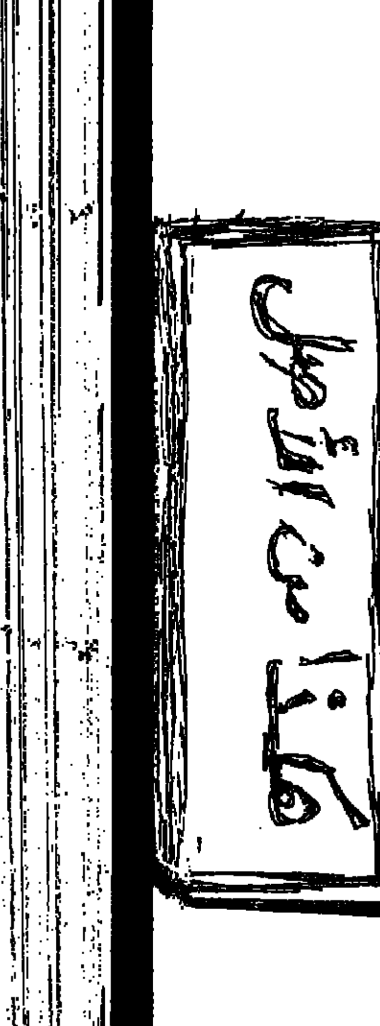
למי שלא יודע, אדי מור הוא אדי מלכה, הפנתר מירושלים שהטריד את המדינה בלא מעט פניות לבג"ץ. עשה כותרות והרבה רעש ולבסוף כמו כל פנתר מזדקן, פרש מהכותרות אבל לא מפעילות חברתית. כמו מיליטנט ותיק, הוא כאילו התביית באמנותו בשתיים־עשרה השנים שהוא יושב ברובע.

למעשה, הראש שלו לא רק באמנות. אדי מור עורך את דבעון האומנים והסוחרים ברובע, כותב פטיציות, מארגן אנשים ויוצא למלחמות. עיקר טענותיו מופנות נגד החברה לפיתוח הרובע והמנכ"ל ראובן שלום. אומר אדי מור: "הכל מת. אנחנו במצוקה נוראה. המקום גווע. ראובן שלום מינוי פוליטי. בהתחלה של אריק שרון ועכשיו של דוד לוי. אומללים אנחנו אנשי הרובע, שאת כל הבוץ שופכים עלינו. עד לפני ארבע שנים היה כאן ועד פלורליסטי. דתיים וחילוניים ביחד. עכשיו חלה מהפכה.

"אנחנו שני חברי ועד חילוניים ושלושה דתיים שמשתלטים עלינו. מנסים ללחוץ עלי לעזוב את המקום. לתת לי פי שניים כסף. יש עשרה מוסדות דתיים שיקנו ממני את המקום, רק שאצא. אני לא רוצה לסגור. לא רוצה לפגוע בעיר שהיא פגועה במילא. אבל לאנשים אין פה מה לאכול. שליש מבתי העסק סגורים. האירועים מושבתים. המוזיאונים אינם פתוחים. צריך להחליט מהו ציביון הרובע. זה שייך לכל עם ישראל. החרדים רוצים כאן רק כוללים וישיבות. לעירייה אין מה להגיד. זהו שטח אקסטריטוריאלי. אני רוצה לבקש בשם כל הרובע שלפחות הישראלים יבואו. שלא יקנו – רק שיבואו, שיצביעו ברגליים. כאן לא מסוכן להסתובב".

ברני אלפרט: "כל חילוני שעוזב מיד באים במקומו דתיים שחורים. לילדים לא היו אף פעם חברים. השכנים הדתיים מחרימים אותנו. היה לי עסק בקרדו, יצאתי משם בגלל השכירות הגבוהה. בלילה איש לא עובר כאן. אחרי שבע בערב הכל מת. אני מרגיש כמו לפני קטסטרופה קטנה"

אודט מינה: "יש הרגשה שלא רוצים אותנו פה. אולי במקום זה היו מעדיפים לפתוח עוד כולל"

(המשך מהעמוד הקודם)

האינתיפאדה. אבל זה לא יהיה נכון לומר שהקרדו נראה כמו עיר רפאים נטושה בגלל האינתיפאדה.

"החברה כרדנית", אומר רבינוביץ', "לא לכל אחד נותנת לפתוח חנות. סתם חולצות טי לא יתנו למכור כאן". התייר הממוצע, זה שבא לכאן בטיסת שכר זולה, דווקא היה רוצה לקנות טי שירטס ושמונצעס זולים. אבל בקרדו אין איפה לקנות ואז קונים אצל הערבים בשוק הסמוך. "גם הישראלים לא באים היום לרובע", אומר החם, "טוריסטים אין והקבוצות המעטות שעוברות כאן, משום מה, לא מקבלות זמן מהמדריכים להיכנס לקנות. אנחנו עוזבים את החנות בעוד חודש. החברה לא מסכימה שנמשיך".

ה חברה לפיתוח הרובע קבעה סטנדרטים לגבי אופיו של הקרדו. הרבה כסף נשפך שם על עיצובים מהודרים. הרעיון המרכזי היה למשוך בעלי עסקים שיפתחו חנויות יוקרתיות וגלריות עם הפנים לתייר היהודי העשיר מאמריקה. אבל התייר העשיר מאמריקה לא בא השנה. במקומו מגיעה מאחת הסימטאות קבוצת תיירים קטנה, לא יותר משבעה איש עם מדריך מקומי שמסביר מה היה פה פעם, בשלוש שפות: צרפתית, ספרדית ואנגלית. לא, הם לא יקנו מעיל עור אצל ג'ינגט באלף דולר, משתי סיבות: ראשית כי החנות של ג'ינגט סגורה ושנית כי הם תיירים עניים, כאלה שמחפשים מציאות. מקסימום יביאו הביתה איזה צלב מאבן אילת או כמה נרות. גם ל"בגד עור", החנות שעוד נשארה פתוחה, אין סכוי שהם יכנסו.

ניצה פרדו ג'ינג'ית סוערת, מנהלת את החנות של "בגד־עור" בתוך הקרדו. מנהלת זאת לא בדיוק המילה. אין מה לנהל. שתי מוכרות יושבות בחנות. אחת קוראת ספר והשניה פותרת תשבצים. אומרת ניצה פרדו: "היום נשארו שש חנויות פתוחות בקרדו. ארבע־עשרה נסגרו. אנחנו עוד קצת שורדים בגלל הפירמה – בגד־עור. יש תיירים שעוד מחפשים אותנו.

מתוך שישה ימים אחרונים, היו בסך הכל שלושה ימים שבהם מכרתי משהו. בשלושת הימים האחרים אפילו תגורה לא מכרתי. קיצצתי בצוות ובשעות העבודה כדי לעבור את הקיץ. היו הבטחות מהנהלת החברה שיורידו את מחירי השכירות, שיאכלסו חנויות, בינתיים כלום לא קורה. אין יותר תיירים עשירים.

היום רוב התיירות היא מה שאנחנו קוראים תיירות סופרמרקט. תיירות עניה. נכנסים לסופרמרקט קונים לבן ואוכלים בככר. אני כאן מיום שפתחו את הקרדו.

אז שילמנו שכירות מינימלית. כנראה כדי לעורר אנשים לבוא לכאן. אז כל החנויות היו מלאות. אחרי כן, הם העלו את השכירות. היום אני משלמת בערך כ־2,500 דולר לחודש. הכל שלא באת אתמול. מארבע עד שש אחר הצהרים חתול לא עבר ברחוב. פעם היה כל־כך סואן שאי אפשר היה לעבור בקרדו".

בחנות הסגורה, זאת שהיתה של ג'ינגט, נשארו עוד שני ארנקי עור בוויטרינה וכמה קולבים. חשבונות טלפון של שלושה חודשים נדחפו מתחת לדלת הנעולה, מפוזרים על השטיח היפה מקיר לקיר. בוק לא מתענין ברווח והפסד. בחלון השני בובה קרחת, יפה עם יד אחת, תוקעת מבט עצוב בעוברים ושבים. בחלון חנות המזכרות הפתוחה של גרציה רומן, עומד יהודי קטן ממתכת עם מנוע בבטן, מתפלל בקצב.

על חלונות של מה שהיתה פעם גלריה פיין־ארט מודבקים ניירות. בפנים עוד נשארו שרידי לכלוך. החנות סגורה. מה שהיתה פעם חנות "שרינה פרוות עור", מוצעת להשכרה. פרוות שרף, שתי חנויות ענק, סגורות. עתיקות הקרדו של רב זקס, נטוש. גם גלריה אלט־נוי, מסעדת הקרדו, גלריה אנגל וסטימצקי כבר

(המשך בעמוד הבא)

שלמה רבינוביץ': "גם הישראלים לא באים היום לרובע. תיירים אין והקבוצות המעטות שעוברות כאן, משום מה, לא מקבלות מהמדריכים זמן להיכנס ולקנות. אנחנו עוזבים את החנות בעוד חודש. החברה לפיתוח הרובע לא מסכימה שנמשיך"

"ערים למה שקורה"

ראובן שלום הוצנח לכורסת המנכ"ל בחברה לפיתוח הרובע לפני תשעה חודשים. לפני שנה בערך הוא היה בכותרות בגלל ענין אחר. שר המסחר והתעשיה מינה אותו לסגן הנספח המסחרי בניו־יורק. עובדי המשרד פנו לבג"ץ נגד המינוי ו"חשיקולים המפלגתיים הפסולים של השר", כפי שנכתב באחד העיתונים. היה סקנדל גדול בנוגע לשכר דירה ומשכורת מופרזים בדולרים, ששולמו לשלום בניו־יורק.

עכשיו הוא כאן. החליף כובע. מינוי של דוד לוי. על המצב ברובע היהודי אומר ראובן שלום: "החנויות נסגרו בקרדו לא בגלל האינתיפאדה. בגלל שכר דירה ואי התאמה למקום. כנראה לא הרוויחו טוב. אנחנו רוצים לתת צביון מסויים לקרדו. קצת יותר גבוה, לא של שוק. אנחנו ערים למה שקורה בקרדו. הורדנו את השכירות לבעלי העסקים בכשלושים אחוזים. המאורעות האחרונים שיבשו את התוכניות שלי כשנכנסתי לתפקיד. בענין מה שקורה ברובע, יש בפירוש שוני חיום באיכלוס הרובע, אם מסתכלים על מה שהיה בהתחלה לעומת מה שקורה היום, מבחינת היחס בין חילוניים לדתיים. בקרוב נצא בתשדיר שרות בטלוויזיה לעודד את המבקרים לבוא לרובע".

לאיזה צורך החברה שלכם ממשיכה להתקיים?

"פיתוח הרובע נגמר, השיקום עוד לא.

שלום: "כנראה לא הרוויחו טוב"

עכשיו אנחנו עובדים על פרוייקט חדש, הבית על חצוק, מול הכותל".

מה יהיה שם?

"ישיבת אש התורה"...

מדוע המוזיאון לצילומים סגור?

"מצאתי אותו סגור כשנכנסתי לתפקיד. בקרוב נפתח אותו מחדש".

מדוע עירית ירושלים אינה מטפלת בנושאי הרובע?

"העיריה אמרה שאינה יכולה לתת טיפול בסטנדרט הזה, לכן הממשלה החליטה להקים את החברה. כדי לעשות מה שהעיריה לא יכולה".

אתם עובדים בשיתוף עם העיריה?

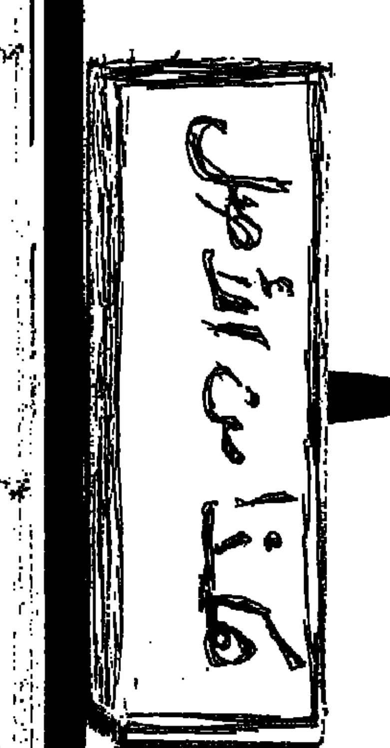
"אנחנו חברה ממשלתית במאה אחוזים. אבל אני חייב לשבח את טדי קולק, שעושה מאמצים למען הרובע. אין להם מה להגיד פה, אבל אוזנמו כרויה לשמוע הצעות".

אתה מינוי פוליטי?

"לא יודע מה זה. אני מינוי. מי שבחר אותי, הרקע להיכרות בינינו הוא פוליטי, זה נכון, אבל אני מאמין שאני הבחירה הטובה ביותר לתפקיד".

מדוע עברת ממחנה שרון למחנה דוד לוי?

"בשביל לעזוב מחנה צריך קודם להיות בו. אני מעולם לא הייתי במחנה שרון. גם כשיצאתי לשליחות, השר שרון ידע שאני מזוהה עם דוד לוי".

שלמה רבינוביץ': "החברה גרדנית. לא לכל אחד נותנת לפתוח חנות"

דב זקס: "הקרדו היא פנינה שהולכת ונהרסת. החברה לפיתוח הרובע מתנהלת כמו מאפיה. כמו אחוזתו הפרטית של דוד לוי. לא נותנים שירותים, לא דואגים לחניה או לפרסום. כולם עוזבים. מסעדות נסגרות. מנסים להפוך את המקום למאה שערים"

(המשך מהעמוד הקודם)

אינם. בקפה ריצ'יס נשאר רק התפריט, בשתי שפות. יכול להיות ששכחנו כמה חנויות סגורות? יכול להיות.

לרשת סטימצקי היתה חנות בקרדו במשך כחמש שנים. לפני למעלה משנה החליט ערי סטימצקי לצאת משם סופית. הרבה לפני שמישהו חשב על האינתיפאדה. אומר סטימצקי: "כל שנה העלתה לנו החברה לפיתוח הרובע את שכר הדירה. כל שנה הייתי בא ואומר שאם זה לא יפסק, נעזוב. בשנה האחרונה הם העלו את שכר הדירה בששים אחוזים כדולרים. אמרתי שנעזוב. ענו לי באורוגנטיות שיש להם אלפיים פניות של אנשים שמחכים בתור. אני לא יודע מה המצב שם היום, בכל אופן, החלטתי לעזוב כי מבחינה כלכלית לא היה כדאי להמשיך להחזיק את החנות הזאת".

כנראה שאלפיים המעוניינים שעמדו בתור נתחרטו בינתיים, אחרת קשה להסביר את העובדה שהחנות של סטימצקי עדיין אינה מאוכלסת. דב זקס, ארכיאולוג, ישב בקרדו חצי שנה בלבד. גם הוא עזב את המקום לפני המאורעות בשטחים. אומר זקס: "הקרדו היא פנינה שהולכת ונהרסת. החברה לפיתוח הרובע מתנהלת כמו מאפיה. כמו אחוזתו הפרטית של דוד לוי. הכל מינויים פוליטיים. לא נותנים שירותים, לא דואגים לחניה או לפרסום. היה קשה. כולם עוזבים, מסעדות נסגרות. מנסים להפוך את המקום למאה שערים".

טיול בככר הרובע וברחובות הסמוכים, מאשש את ההרגשה שהרובע היהודי הוא עוד שכונה ירושלמית חרדית. אברכים שחורי מעילים יוצאים ונכנסים מן הבתים ומן הכוללים. נשים חרדיות רכוסות היטב. צעירות צנועות בכיסוי ראש וגרביים עבות. ילדים. המון ילדים בכל הגילים. קטנים בעגלות וגדולים בכוחות עצמם. האוויר מלא ריח תורה. קצת לא נוח להסתובב בג'ינס. כולם מדברים אנגלית. מעט תיירים והריירים, שכפי שהתברר, חלקם הגדול עלה מארה"ב כדי להתישב בקירבה אינטימית לכותל.

אורט ממסעדת "הקשת" מספרת על הצרות שעושות לה השכנות הדתיות: "שתי מסעדות חילוניות בקרדו כבר נסגרו. לפני שאני באתי היתה במקום הזה מסעדה בשרית. לנו אישרו להפעיל אותה רק בתנאי שנהפוך אותה לחלבית. הסכמנו. עשינו דגים לארוחת צהרים. אמרו השכנות מלמעלה שהריח מפריע להן. אמרו תעשו בית קפה, לא מסעדה. הגשנו בקשה לעיריה לבית קפה. בינתיים אין לנו אישור. לא קיבלנו תשובה. יש הרגשה שלא רוצים אותנו פה. אולי במקום זה היו מעדיפים לפתוח עוד כולל".

לברני אלפרט, יהודי משיקגו יש ברובע חברה לסמינרים ארכיאולוגיים. בימים אלה מצטמצמת פעילות החברה לסיורים מאורגנים לתיירים המעטים שמגיעים לשם. בשעה שתיים בצהריים עמדו לפני המשרד של ברני ברחוב חב"ד כמה תיירים וחיכו למדריך. המדריך איחר קצת. היה חם. התיירים קיטרו באנגלית: "ככה זה בישראל, תמיד מאחרים". מארק וג'ולי הגיעו מקליפורניה לעשות כאן את ירח הדבש. צעירים נלהבים שלא הבינו מפני מה הזהירו אותם החברים בארה"ב. "כאן יותר בטוח", הבטיחו לנו, "מאשר בחוצות לוס־אנג'לס". מארק אמר שיכתוב על זה מאמר לבית הכנסת שלו כשיגיע הביתה.

ברני אלפרט קנה דירה ברובע היהודי לפני תשע שנים. לפני חודשיים עזב אותה. עבר בשכירות לימין משה: "עד לפני חמש שנים היה כאן מניין קונסרבטיבי. היו שבע־עשרה משפחות מסורתיות כמונו. היום נשארו רק ארבע. שתיים עוזבות בקרוב. לא נוח לגור כאן למי שאינו דתי. כל חילוני שעוזב, מיד באים במקומו דתיים שחורים. רוב החילונים עוזבים. לילדים לא היו אף פעם חברים. השכנים הדתיים מחרימים אותנו. זה לא נעים שאשתי יורדת במדרגות והגברים מכסים את העיניים כדי לא לראות אותה. תשע שנים ברובע הספיקו לנו. היה לי עסק בקרדו, יצאתי משם בגלל השכירות הגבוהה. בלילה איש לא עובר כאן. אחרי שבע בערב הכל מת. אני מרגיש כמו לפני קטסטרופה קטנה".

מאיר שנלר הוא חילוני. מרצה למינהל עסקים באוניברסיטה העברית. הוא ומשפחתו עזבו את הרובע אחרי אחת־עשרה שנה: "האווירה השתנתה, האוכלוסיה השתנתה. היינו יושבים ברחבה ולא היה עם מי לדבר. התחילו לאכלס את הרובע כל מיני תמהונים אמריקנים, חוזרים בתשובה והמצב הגיע לידי כך שרוב החילוניים עזבו. לילדים לא היו חברים. כשנוספו לכך קשיים אוביקטיביים כמו בעיות חניה ואחרות, הלך לנו הכיף לגור ברובע היהודי".

סבוב אחרון ברובע. קצת אחרי שש בערב. הרובע מתקפל במהירות. בעלי החנויות אוספים את המזכרות הרחובות מתרוקנים. סוחרי הקרדו כבר הלכו לישון. בחנות "בגד־עור" עדיין שתי מוכרות. אחת קוצצת ציפורניים, השניה מדפדפת בעיתון. קונים – אין. מוזיאון הצילומים של הרובע סגור. הצצה חטופה פנימה חושפת את העובדה העצובה שזה לא מעכשיו. המוזיאון סגור כבר הרבה זמן. הרבה מאוד. על טבלת המחירים בחוץ כתוב חד־משמעית: כניסה למבוגר – 600 שקלים. חייל, נער, סטודנט – 300 שקלים. שקלים ישנים כמובן.

אביבה מץ

"אין לנו סמכויות"

בעירית ירושלים ערים למה שקורה ברובע היהודי. ערים – אבל לא יכולים לעשות הרבה. זאב בירגר, אחראי על נושאי תעשיה ותיירות בעירית ירושלים, מגדיר את זה כמי שמנסה להתערב בחצר פרטית של מישהו אחר.

קולק: "הבריטים היו יותר מנומסים"

טדי קולק כדרכו, לא בורר את המילים: "לנו אין כל שליטה בענין הזה. הכל בידי חברת הרובע. יש להם מועצת מנהלים עם שישה עשר חברים. נציג אחד שלנו. וגם לא מכנסים אותם לישיבות. יש לנו איתם הרבה קשיים. אין לנו כל סמכויות. כאן עדיין שולט השלטון הקולוניאלי רק שהפקידים הבריטיים היו הרבה יותר מנומסים. ב־67' החליטה הממשלה להוציא את זה מסמכותנו. אנחנו כמו שתדלנים, לפעמים מצליחים ולפעמים לא. למדת על החוקה המוניציפלית? היא נכתבה בהודו בשנת 1890 ובשנת 1924 עברה לפלשתינה־א"י. עד היום עובדים כך אצלנו. בטח שזה מציק לי. מגיע שיורידו את השכירות והם עשו את זה. אנחנו הורדנו את הארנונה ביוזמתנו. אנחנו משתדלים להביא את הקונגרסים ואת קבלות הפנים הרשמיות לרובע. אבל זה מעט מדי ולא מספק".

הייתי הרופא של אייכמן

ד"ר צבי וולשטיין היה מתראה עם אדולף אייכמן בכל בוקר, במשך שנה. בודק אותו, מדבר איתו, מתחלק עימו בספרים, משוחח על ענייני דיומא. כל בני משפחתו של ד"ר וולשטיין נספו בשואה. איש לא נותר. כאן, בארץ, הוא מצא עצמו בתפקיד הרופא המשטרתי שהופקד על בריאותו ושלומו של מי שהיה אחראי ל"פתרון הסופי". עליו הוטל לדאוג לכך שאייכמן יגיע בריא למשפט. ולגזר־הדין. סיפורו של ד"ר וולשטיין לא סופר מעולם. משפט דמיאניוק עורר אצלו תחושות ישנות, מודחקות. היום הוא מדבר.

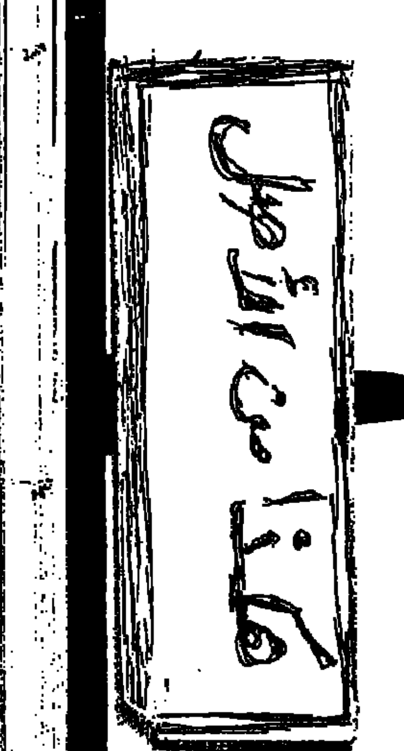
מאת יצחק בן־חורין

כל בוקר בדרך לעבודה היה ד"ר צבי וולשטיין קופץ לשאול את אדולף אייכמן מה נשמע. אבל הסיפור על כך, במלים כאלה, עדיין יכול לגרום להרבה יהודים צמרמורת וזעם. אולי זו בדיוק הסיבה לכך שסיפורו האישי של ד"ר וולשטיין מקרית־אתא לא התפרסם מעולם. בשנות השישים והשבעים לא העלה שום עיתונאי בדעתו להציג את זווית הראיה האנושית של אדם שמשפחתו ניספתה בשואה, והוא עצמו מתראה מדי יום ביומו עם הצורר הנאצי בכלאו, מודה שהוא מרגיש טוב ומשוחח אתו על ענייני דיומא.

לקרוא על שיחות חולין מלב אל לב וג'סטות אנושיות בין בן לעם היהודי לאדולף אייכמן, לזה לא היו מוכנים בתקופה בה הגדיר קצטניק את מחנות ההשמדה "פלנטה אחרת". מאז הספיק סופר השואה לחזור בו ולקבוע שמחנות ההשמדה היו בפלנטה שלנו ומפלצות־אדם חיות בינינו ומסוגלות לשוב לתכנן ואף להוציא לפועל מעשי־שטן.

28 שנה עברו מאז. פרטי השיחות שניהל עם הצורר בתא מעצרו נדחקו לפינה רחוקה במערכת התאים האפורים, וד"ר וולשטיין אינו מצליח

(המשך בעמוד הבא)

ד"ר וולשטיין ויומן הביקור בו תיעד את פגישותיו היומיומיות עם הפציינט אייכמן בתא המעצר מ־27.5.1960 עד 15.12.1961. "מרגיש טוב, ישן טוב, אוכל בתיאבון, יציאות מסודרות, דופק 84, אין לו דרישות, אין תלונות" (צילום: אירית זילברמן).

(המשך מהעמוד הקודם)

להעלותם משם. מתעורר החשד שהוא גם לא מתאמץ במיוחד להחיות דברים שזה כבר ביקש למחוק מזכרונו. מדובר בשיחות בארבע עיניים שנמשכו בכל פעם חצי שעה, לפעמים 45 דקות, עם "האיש ההוא" שלכל אורך הראיון ד"ר וולשטיין כמעט שאינו קורא לו בשמו. החוקרים התישו את אייכמן, שומריו (נבחרו כאלה שאינם דוברים גרמנית או ספרדית) גרמו לו נדודי שינה בחילופי המשמרות בתאו מדי שעה משעות היממה. ד"ר וולשטיין היה האיש היחידי שאייכמן ממש שמח עם כניסתו לתא.

עכשיו, בגיל 75, אחרי שהקים משפחה, השלים קריירה משטרתית ופרש לגימלאות, מעלעל ד"ר וולשטיין במה שנשאר ברשותו מאותה תקופה מורחקת: אלבום וכו צילומי עצמו, בודק את הפציינט שלו – אדולף אייכמן – בתאו. צילומים בשחור־לבן: אייכמן תולה כביסה, אייכמן צועד בחדרו, אייכמן יושב מול ערימת ספרים. יש לדוקטור גם יומן ביקורים, בו תיעד את פגישותיו היומיומיות עם הפציינט שלו בתא המעצר מ־27.5.1960 עד 15.12.1961.

בחזית היומן כתוב שהוא אישי ושייך לד"ר וולשטיין. הדיווחים, יבשים ברובם, כתובים בעברית. קטע יומן מ־26.12.1960: "מרגיש טוב, ישן טוב, אוכל בתיאבון, יציאות מסודרות, דופק 84, אין לו דרישות, אין תלונות". דוגמה אופיינית. לחלק מהדיווחים הלקוניים הוסיף הרופא הערות בגרמנית על שיחות אישיות שהתפתחו לאחר תום הבדיקה המקצועית.

היומן נחתם בשני דיווחים (בתאריך 15.12.1961). האחד – בדיקה רפואית של אייכמן לפני מתן גזר דין המוות ("דופק סדיר, קצב לחץ דם 160/90, ישן טוב בלילה, קיבל כדור בערב. לשאלתי איך מרגיש ענה 'נורמלי'. אין לו דרישות"), ודיווח שני על בדיקה רפואית שנעשתה לאחר מתן גזר הדין ("לא נראה שינוי בדופק, לחץ הדם 170/90. היתה לו דרישה של סיגריה אחת. לא נראה מרוגש").

בשלב זה היה כבר הרופא מחוץ לתמונה, מדיר רגליו מהדיונים המשפטים, מייחל לתלייתו של אייכמן, כמו שאר אזרחי המדינה. לא היו לו שום היסוסים, שום דילמה. אפילו לא לשבריר שניה. זאת למרות שבמשך שנה שלמה הוא היה האיש הקרוב ביותר לאייכמן.

על השנה ההיא מספר ד"ר צבי וולשטיין: "שנה שלמה הייתי איתו. בכל בוקר לפני הנסיעה לבסיס באתי לומר לו בוקר טוב. הייתי אחראי על כך שיגיע בריא למשפט. אפשר לומר בשקט שהייתי חבר טוב שלו, כי הייתי היחידי שהוא דיבר איתו. הוא לא דיבר עם השומרים שלא הבינו גרמנית והחליפו אותם כל שעה. לי הוא סיפר הכל, כי דיברתי איתו חופשי בשפת אימו. היחסים היו מצויינים. הוא שמח כשהופעתי. קרא הרבה ספרים והמליץ בפני על כמה מהם. אני בעצמי החלפתי לו חלק מהספרים. היחס היה מאוד קרוב.

"מה הרגשתי? בהתחלה זה לא היה נוח, אחר־כך התרגלתי. הוא לא נראה כמו גרמני טיפוסי. היה דווקא צנום כמו איזה יהודי שהגיע ארצה בעלייה השניה ועבד כפועל בעמק. התרגלתי אליו. בסוף אפילו היה איזשהו קשר. קשה להגיד שפיתחתי כלפיו סימפטיה, כי משפחתי ניספתה בשואה ואני ידעתי שהוא היה אחראי לזה".

כל המדינה עצרה נשמתה כשהתובע גדעון האוזנר קם ואמר "כשאני עומד בפניכם, שופטי ישראל, ללמד קטיגוריה על אדולף אייכמן, אין אני עומד יחידי. איתי במקום זה ובשעה זו ניצבים שישה מליון קטיגורים, אך הם לא־יוכלו לעמוד על רגליהם, לשלוח אצבע מרשיעה כלפי תא־הזכוכית ולקרוא כלפי היושב שם: אני מאשים: כי עפרם נערם בין גבעות טרבלינקה ונשטף בנהרות פולין. קבריהם, אם באו לקבר, פזורים לאורכה ולרוחבה של אירופה. דמם צועק, אך קולם לא יישמע".

משפחת וולשטיין חיה בצ'כוסלובקיה, בעיירה קטנה המרוחקת כמאה קילומטרים מברטיסלבה, שם למד צבי רפואה והיה פעיל בתנועת הנוער מכבי הצעיר. יום לפני פרוץ מלחמת העולם השניה, ב־30 באוגוסט 1939, הוא יצא מברטיסלבה לנסוע לארץ ישראל ובכיסו סרטיפיקט וכרטיס טיסה בחברת התעופה הגרמנית "לופטהנזה". המלחמה תפסה אותו בבודפשט, וכרטיס הטיסה שוב לא היה שווה מאומה. בעזרת קרובים הצליח וולשטיין לעלות על אניה שיצאה מקונסטאנצה לחיפה ב־6 בספטמבר.

"המשפחה כולה נשארה מאחור. אבי אלכסנדר, שהיה סגן ראש העיריה בעיירה שלנו, נהרג ב־1941 כשהושלך מרכבת נוסעת. בפסח 1942 עברו אחותי הילדה ואמי תרזיה ללובלין, ומשם הועברו כנראה למחנה ההשמדה מיידנק. זהו הרקע של כל העסק".

צבי וולשטיין "קופץ" לאוניברסיטת ביירות להשלים לימודי הרפואה. הוא מתקבל כרופא בבית־החולים בעפולה ובספטמבר 1958 התגייס למשטרה והתמנה לתפקיד רופא המחוז הצפוני. מקום מושבו היה בית־הספר לשוטרים בשפרעם.

"יום אחד קיבלתי טלפון ממפקד המחוז ראז, אהרון סלע ז"ל, שביקש לפגוש אותי לא בלישכתו אלא בבית־קפה. זה היה יומיים אחרי שראש הממשלה דוד בן־גוריון הודיע (ב־23.5.1960, י.ב.ר.ח.) באופן כה דרמטי על לכידת אייכמן והעוברה שהובא ארצה. כמו כולם הגבתי בשמחה שתפסו את הצורר הזה. ידעתי מיהו. השם היה מוכר. הרגשות צפו, תחושת הנקמה מילאה אותי. סלע שאל אותי: 'האם אתה מוכן לטפל באייכמן? אנחנו מעוניינים שהוא יגיע בריא למשפט'. לא יכולתי לשלוט ברגשותי. סיפרתי למפקד המחוז שמשפחתי ניספתה בשואה, אבל מיד הודעתי לו שאני לוקח את זה בתור חובה משטרתית לבצע את תפקידי".

כלא ג'למי ליד קיבוץ יגור היה מחנה מעצר בסגנון אבו־כביר לעצירים במחוז הצפוני שהמתינו להכרעת דינם. בין לילה פינו משם את כל 70 העצירים ושיכנו שם אחד בלבד – עציר אחד שתקי בעשרות שומרים על מגדלים, גגות, בתוך תא ומחוצה לו. מעטפת עבה של זקיפים ומפטרלים, בין היתר גם כדי שניצולי שואה לא יצליחו להגיע לאייכמן ולנקום בו, ושהוא עצמו לא ישים קץ לחייו בטרם משפט. ד"ר וולשטיין היה צריך לדאוג שהאיש יגיע לשם בריא.

"בתחילה, חשתי מועקה כבדה מעצם העובדה שאהיה אחראי לחייו, שלומו ורווחתו של האיש הזה, האשם במות בני משפחתי. היה לי קשה מאוד להרדם בלילות, וכשכבר נרדמתי, היו לי סיוטים. במוחי אף חלף הרהור שיכולתי גם לחסל אותו בתאו, אבל לא חשבתי על זה ברצינות. הייתי קצין משטרה וידעתי כמה חשוב למשטרה שהוא יגיע בשלום למשפט. כל הרופאים האחרים היו ניצולי מחנות השמדה, ולכן לקחתי על עצמי את התפקיד. התנהגתי כמו בתייעוץ, לא רציתי לדעת. רק למלא את התפקיד שלי".

איך קראת לו?

"אף פעם לא קראתי לו בשמו. הוא קרא לי הר דוקטור. בכל פעם שנכנסתי לתא היה קופץ לדום מתוח עד שאמרתי לו לשבת".

בפעם הראשונה הוא ראה את הצורר מרכב שהעביר אותו בשלוש לפנות בוקר מתל־אביב לכלא ג'למי במבצע מילוט מורכב. ד"ר וולשטיין ישב מאחור, נעץ מבט בקרחת של אייכמן שישב לפניו בטווח חניקה וחשב על המפגש הראשון ביניהם למחרת בבוקר.

"בבוקר 27.5.1960 התייצבתי בתא שלו ואמרתי לו בגרמנית 'מהיום אני הרופא המטפל שלך. תפקידי לדאוג לבריאות שלך'. אייכמן קפץ לדום מתוח כמו חייל. אני הייתי מאוד נרגש לראות לפני את האיש הזה שכל כך הרבה שמעתי עליו. הייתי חייב להתאפק לנסות להבליע את רגשותי. פתאום לראות לפניך את המפלצת הזו. בהתחלה הוא לא דיבר. בדקתי אותו. על הזרוע הפנימית של היד גיליתי צלקת שנשארה מניסיון שלו למחוק כתובת קעקע של הא.אס.. אמרתי לו: 'אתה מקבל אוכל כמו השומרים, ובגדים לפי עונות השנה'. אחר־כך לקח לי בערך שבועיים־שלושה עד שנרגעתי ונכנסתי לשיגרה. התרגלתי והייתי חבר טוב שלו.

"הוא לא היה הטיפוס הארי, נראה כמו יהודי".

(המשך בעמוד 14)

"בתחילה חשתי מועקה כבדה מעצם העובדה שאהיה אחראי לחייו, שלומו ורווחתו של האיש האשם במות בני משפחתי. היה לי קשה מאוד להרדם בלילות, וכשכבר נרדמתי, היו לי סיוטים. במוחי אף חלף הרהור שיכולתי לחסל אותו בתאו, אבל לא ברצינות. הרי הייתי קצין במשטרה".

חוזרים ללול

בשבוע הבא שוב ישאלו אנשים "מה הוא קופייץ" ויגידו "גפן במובן גראבן". בשבוע הבא חוזרים סרטי "לול" למסך, הפעם לקולנוע, אחרי כמעט 20 שנה במחסני הטלוויזיה המאובקים. אריק איינשטיין, בראיון נדיר, אומר אמנם שיש בארץ הומור עממי אדיר, אבל נרמה שמאז המיצבור המרשים של בעלי כשרונות שהתכנס יחד באותו "לול", כמו אוסף של בעלי־כנף נדירים, לא צחקנו כל־כך.

מאת אבי מורגנשטרן

אריק איינשטיין וצבי שיסל, נכון לעכשיו (צילום: שמואל רחמני) ואינשטיין עם שלום חנוך בימי "לול" (שמאל למטה).

שיסל נכנס ראשון. נמוך, מהיר כמו סופה, תוך שניות נעלם בתוך הדירה. שלום חטוף והופ, הוא כבר מתיישב בסלון. שיסל טיפוסי. שניה אחריו מגיע אריק. איינשטיין. תולצה סגולה, מכנסי אימונית שחורים. הליכה איטית, מהוססת מעט. הרי לא צריך למהר. אני ואתה אולי נשנה את העולם, אבל בטוח נעשה את זה לאט.

בסך הכל הוא די דומה לעצמו מהסרטים, מהשירים, מהעתונים. גבהת הולך לאט כבר אמרנו, שיער אפור. כן, הוא ישתה קפה. אם אפשר שחור. עדיף בוץ. נרמה שהוא משועשע מזה שאני יותר גבוה ממנו. הוא שואל אם שיחקתי פעם כדורסל. כן, בבית"ר ת"א, במגרש על הירקון. יש לו זכרונות נעימים מהמגרש הזה. הגדר שמקיפה אותו. הבלטות. האוויר שחודר לעצמות כשאתה רץ שם בלילה. אריק רץ שם בסרט "שבלול". הכל מתועד. אלונה איינשטיין צילמה. אריק קלע, מכדרר, עולה לסל בצער וחצי.

"אני עוד זורק שם לסל", הוא אומר, "משחק בבקרים. זה כיף לא רגיל לשחק כדורסל. זה טוב לכל הגוף, נותן

(המשך בעמוד הבא)

אינשטיין וזוהר במערכון על העולים החדשים.

(המשך מעמוד 19)

מרץ". אחר־כך מדברים "אג. בי. איי.". אריק, למי שלא יודע, ומי לא יודע, מת על כדורסל. במשחקים של הפועל תל־אביב אפשר לראות אותו יושב ביציע המרכזי של אוסישקין. גם בכדורגל.

"אני אומר, הפועל שוב הפסידה/ ואיזה מסכנים האוהדים שלוקחים עכשיו ללב... צבי אומר שגשמים כאלה מזיקים לחקלאות/ סע לאט".

בסוף השיחה הוא מספר על "עיתונאי קטן". "לא חשבתי שזה יעשה רעש כזה גדול. כתבתי את השיר על סוג מסויים של עתונאים, אלה שנכנסים לחדר המיטות, מציצים לתוך הנשמה, לא נותנים מנוח. בכלל לא על עצמי. הנושא מציק לי כבר הרבה שנים. אבל אנשים עשו מזה סיפור. עיתונאי אחד רצה לתבוע אותי. מנחה בטלוויזיה החליט שכתבתי את השיר על ירון לונדון. אני יושב בסלון, מסתכל בטלוויזיה, שומע, ולא מבין על מה הם מדברים. מנסים להכניס למלות השיר דברים שבכלל לא התכוונתי אליהם. אחר־כך היו שאמרו שהחרוזים לא טובים. כאילו שישבתי וחשבתי על החרוזים. עשו מזה רעש גדול ואני בכלל לא חשבתי שזה מה שיהיה. אולי הייתי צריך לכתוב שחלק מהעיתונאים הוא כזה. עשו עלי התקפה אישית. ואני לא מגיב. אין לי כוח לזה. אני לא בנוי". הוא באמת בנוי דק. בישיבה הגוף קצת מכורבל, כאילו שומר כל הזמן איזה משפט, שלא יברח לו. שבלול.

כשמגיע הצלם הוא קצת מעקם את הפנים. הצילומים הראשונים קפואים. אחר־כך שיסל ואריק מדברים, נינוחים יותר. בסוף כבר יושבים אחד על השני. צוחקים. אחרי הרבה תמונות איינשטיין ממלמל "די, בבקשה די". עכשיו מתחילים, כלומר נכנסים לנושא שהביא אותנו הנה – "לול", הסרט. אריק עונה בשקט. מתון. לוקח את התשובות לאט. לא מרים קול. זכרונות שלוקח זמן לשוב ולבקר בהם, לחזור ולצלם אותם כאילו היו היום.

פול מקרתני יהיה החודש בן 46. אריק איינשטיין יהיה בינואר בן 49. בין המוסיקה של שניהם מסתובבת הסטוריה קטנה של דור וחצי בארץ ישראל. נוסטלגיה עם טעם מתוק שלא מתפוגג גם אחרי 20 שנה. לא רק בגלל ריח החשיש באוויר מעל הצריף בחוף שרתון. ולא רק בגלל "תנו צ'אנס לשלום" או "כל מה שאתה צריך זו אהבה". בגלל שמהיום, מעכשיו, הכל נראה צנעוני יותר, יפה יותר, טוב יותר. ג'ינס רחבים, חולצות פרחוניות, שיער ארוך. ארוך כמו החלומות.

בשבוע הבא יעלה לאקרנים סרט חדש שהוא למעשה סבך ישן. "לול". כמעט 20 שנה אחרי, שוב חוזרים להציץ. אחרי שנים שהחומר היה מונח על מדף עזוב במחסני הטלוויזיה הישראלית בא לו סוף־סוף

על "עיתונאי קטן": "השיר נכתב על סוג מסויים של עתונאים שנכנסים לחדר המיטות, מציצים לנשמה".

גואל. במקור אלו היו תוכניות שנעשו לטלוויזיה, ארבע תוכניות "לול" ששודרו על גבול שנות ה־70. חומרים שנהפכו לאבני־יסוד, קטעים שמיד, אבל מיד, היו למורי דרך. גם אם תנסה לברוח מסופרלטיבים ומבניית מיתוסים, לא תצליח. כי חידון התנ"ך העולמי ("מה הוא קופיקו"), "יאללה בית"ר", "חמוץ לי חמוץ לי", "העולים החדשים" הם קטעים שהשנים לא שרטו אותם. להפך. כאילו הכל נוצר כאן ועכשיו וכל־כך אקטואלי.

בין הקטעים שירים שגם בשכחם לא צריך לדבר: "מאיה", "אשת האיכר", "כתבו עליו בעיתון", "מה איתי", "אני אוהב לישון", "אני רואה אותה בדרך לעבודה", "צא מזה", "אני ואתה נשנה את העולם". הפסקה של התקופה. אז עוד באמת האמינו שאפשר לשנות.

"הלול הראשון", אומר אריק, "היה בנוי יותר על שירים. קצת נזרקנו עם החומר. לא ידענו בדיוק על מה אנחנו הולכים. לא ראינו איך יצא המוצר הסופי. הכל היה מאוד חופשי. בנות באו והתחלפו. הנשים באו להקלטות".

שיסל: "פילמים עפו באוויר".

אריק: "השירים היו אז העניין. 'אבשלום', 'למה לי לקחת ללב', 'יואל משה סלומון' וכמה שירים שקצת נשכחו כמו 'הדוד סם' ו'האיש על הצב' שבא לנו מתמונה שהיתה תלויה בצריף של אביגדור. מן לוחם סומו שיושב על צב ועושה תנועת 'עצור'. צחקנו המון מהתמונה הזו".

בצריף של אביגדור שהיום נראה כמו תל חורבות החלה המפכה הקטנה של הרוקנ'רול הישראלי. סוף '69. אריק איינשטיין, שלום חנוך, אורי זוהר, צבי שיסל. הגרעין הראשון. אריק כבר היה אז זמר פופולארי. אליל נוער. אורי היה בדרן, שחקן, כמאי. קליבר. שלום התחיל אז לממש את הדופק האזרחי אחרי שפשט את מדי להקת הנח"ל. ושלום חנוך הביא את שיסל. ומאז אי אפשר להפסיק לצחוק.

לאט־לאט החבורה גדלה. משה איש כסית, דורי בן־זאב, טליה שפירא, תיקי דיין, בועז רווידזון, הצ'רצ'ילים. כל אחד הביא חבר. מעין קומונה, אבל קומונה יצירתית. עובדת. בהחלט לא חבורת בטלנים – דימוי שניסו להדביק להם.

בזמן האחרון התפרסמו ראיונות עם אנשים שהיו איתכם באותה תקופה. דיברו על אורי זוהר בעל איש קשה, כמעט רודן.

אריק: "לצערי הרבה אנשים התחילו בזמן האחרון לתפוס טרמפ על העניין. בסך הכל היינו כמה חברים קרובים שאהבו להשתעשע וליצור ביחד. היינו גרעין קטן. שלום היה כשרון גדול במוסיקה, אורי שחקן קומי, אני קצת שרתי, קצת הצחקתי, ושיסל הוא איש מצחיק. אין מה לעשות. לא רוצה להכנס לרכילויות".

הייתם נפגשים רק לצורך עבודה, או יותר?

"היו לנו שעות מסויימות בהן ישבנו ועבדנו, ומעבר לצחוק ולשטויות היינו מאוד רציניים. חלמנו לעשות דברים. אורי היה איש עבודה. מקים את כולנו מוקדם בבוקר, עושים מקלחת קרה ויאללה לעבודה. הוא היה כוח עבודה. בלעדיו שום דבר לא היה מגיע לאן שהגיע. הוא עבד כמו שמאמן כדורגל טוב צריך לעבוד. גם לשניאור בהפועל תל־אביב קראו השנה 'שולץ'. אבל הוא הצליח. היו לאורי חסרונות והיו לו יתרונות. כמו לכולנו".

הטלוויזיה הישראלית, אז בתחילת דרכה, היתה כמו בובת האימונים של צוות "לול". היא שוטפה מהם וגם הרבה מכות. צחקו על ה"סליחה תקלה", על צורת ההגשה, על הרשמיות המופרזות, על הכובד. באחד המערכונים יושבים אב ובנו – אורי זוהר ומוטי מזרחי (אלטמן "הדרמן הקטן" מהסרט "מציצים") – וממהרים לגמור את ארוחת הערב בהיסטריה לפני הצפייה בתוכנית שלשמה הם נושמים – "מבט ספורט". מתרווחים על הכורסה. מכינים פיצוחים. מלווים בעצבנות את השניות שנעות בשעון. ובמקום ליגה אנגלית הם מקבלים אופרה איטלקית. השניים בוהים מול המסך, מקבלים התקפת אמוק ומנפצים את הטלוויזיה לרסיסים.

אריק: "לדעתי היה כאן צירוף של כשרונות. אני לא רוצה שיבנו מיתוסים. כשעושים ממשהו יותר מדי אני אומר חלאס. הטלוויזיה היתה אז בחיתולים ואנחנו במקרה היינו ראשונים. זה לא התמקד רק על הטלוויזיה".

שיסל: "נכון, אבל הרבה קטעים היו עליה. חיקויים. פסוקו של יום, מה היה קורה אילו, מבט ספורט".

הרעיון ליצור תוכניות טלוויזיה עלה בצריף. בירושלים אמרו "או. קיי" אבל יש לנו רק 25 אלף לירות". בשביל להשלים את הפרוייקט היה צורך ב־50 אלף. אז לקחו מפה ומשם. משם הכוונה בעיקר להכנסות מההופעות של אריק. סיסל מדגיש שהטלוויזיה היתה בסדר איתם. נתנה להם את את הסרטים בחזרה במחיר סביר.

אחרי הצלחת "לול" הראשון הגיע השני, מגובש יותר. אריק: "'לול' הראשון היה פרוע. בלי הגיון. אני אישית לא השתגעתי עליו. אז רק התחלנו ללמוד איך לצלם. התרכזנו בעיקר במי ששר. אחר־כך הבנו שזה לא מספיק מעניין, והתחלנו לעבור על מעברים, שיהיה זורם. אורי רצה שהשירים יצולמו בזווית אחת. להתרכז בפנים. היו לנו בעיות טכניות אדירות – סאונד, אפקטים של צחוק – והוא הצליח להתגבר עליהן".

"חידון התנ"ך" נחשב עד היום לאחת הפנינים של ההומור הישראלי. גם תיכוניסטים של סוף השמונים יודעים לדקלם את "מה הוא קופיקו" ו"גפן כמובן גפן". החידון הזה נולד באמבטיה של אריק. התגלה לו על הוקר:

"שמעתי את החידון באמבטיה. באותה שנה לא היה לנו נציג מי יודע מה. ככה, מקום שלישי, רביעי. לא משהו. אני מקשיב לרדיו ופתאום אני שם לב שלמשתתפים מחו"ל יש מתורגמנים ועד שהם מסבירים להם מה שאלו אותם – זה לוקח זמן. והנשאל לא מבין את השאלה ועד שהמתורגמן מסביר לו זה

"אורי היה מקים את כולנו מוקדם בבוקר, עושים מקלחת קרה ויאללה לעבודה. הוא היה כוח".

פוגע בצ'אנס שלהם לעמוד בזמנים. מכאן הכל התחיל לרוץ. ישבנו והתחלנו לעשות חיקויים. גרונן במובן גפן. התחלנו ליצור דמויות. קודם התימני. חייב להיות שלנו, הוא יודע, הבי יודע. אז חשבנו שהתנ"ך אינו מתאים כחומר לחידון, ובנינו פארודיה עצם העניין של 'חידון תנ"ך'. אנחנו לא צוחקים על התנ"ך. איך אפשר לעשות תחרות על ספר שכזה. הרי זה מחלקת הנשמה שלנו. זה הלב. זה לא כמו לעשות חידון־בקיאות על כדורגל או כדורסל".

ההומור עובר מצויין גם בשירים. "אבישג", למשל. שחור לבן. כמו כל הפילם שצולם ל"לול". שיר בסגנון פסטיוואל סן־רמו. "אבישג, אבישג, אני רואה לך הכל. אבישג, אבישג, אני פשוט בבר לא יכול". בסרטון אריק שר בסגנון זמר סרנדות איטלקי, רץ

(המשך בעמוד 23)

(המשך מעמוד 21)

אורי יפהפיה ביער. היפהפיה מתגלה כ"צ'ין־צ'ין", גבר ממושקף שהיה קרוב לחבורה.

אריק: "איך זה נולד? תקופה מסויימת ישבתי בבית וניסיתי לכתוב שירים עם הגיטרה. פתאום יצאה לי מנגינה שמאלצית כזו. לא הכיוון שלי. הבנתי שאפשר יהיה להציל את הקטע אם נשתמש בו כפארודיה על סגנון השמאלץ".

אחד הקטעים שלא יכנסו לסרט שיוקרן בבתי־הקולנוע הוא "חמוץ, חמוץ", פארודיה על להקות צבאיות. אורי זוהר, משה איש כסית ז"ל ואריק איינשטיין הם הזמרות. הרגשים נעו סביב הצד הפתטי, המגוחך, של הלהקות. "התביישתי נורא בקטע הזה", מחייך אריק. "לא היה לי נוח בתחפושת. אבל לאורי

> **"לול' התפרק כי היתה עייפות. האהבה הראשונית נגמרה, וכל אחד פנה לכיוון אחר. ואורי נהיה דתי".**

לא היו שום בעיות. הבן־אדם כל הזמן בזרימה. ממש אשה. גם בקטע של העולים החדשים שמגיעים לארץ אני נזהרתי בצילומים. כשמנשקים את החול אני עושה את זה לאט, שלא יכנס לי חול לפה, שהכובע לא יפול לי. אצל אורי זה בא בלי בעיות. טראח הוא יורד על הברכיים, מנשק את החול – אבל ממש – הכובע נופל לו. הוא לא עשה חשבון. איזה שחקן. איזו גלריה של תפקידים. גם כשהוא לא מדבר הוא מפיל אותך מצחוק".

באותה תקופה גם עשיתם את הסרט "שבלול", מין אוסף של "תמונות מהחיים".

אריק: "זה היה בשנת 69', והכל עוד היה מתחולים. ניסינו גם לעשות סרט בצבע שהיה אמור להיקרא 'פרח במנוע'. התחלנו את הצילומים ביום בו נפטר לוי אשכול. היינו צעירים עם הרבה מרץ. פשנל נתן לנו הזדמנות לצלם סרט בצבע. לא היה לנו מושג מה תהיה העלילה. אמרנו לעצמנו: 'החיים שלנו מעניינים, בואו נצלם עשר שעות ונעשה מזה סרט של שעתיים. בטוח יהיה בסדר'".

שיסל: "אורי היה בטוח שפשוט נעביר את החיים שלנו למסך".

אריק: "אבל זה לא הלך. שיסל היה מסתובב כל היום מול המצלמה ואומר 'עד עכשיו הכל דופק'. בכל יום הבאנו בתורות אחרות. היו שיחות נפש, שירים. היינו מצלמים מישהו שהולך להשתין או את שיסל מגלח, אוכל, שותה, רץ וצורח מול המצלמה 'עד עכשיו הכל דופק' למרות שלא היה לנו כלום. נכנסנו למים כשלא ידענו לשחות. לאט לאט התחלנו להבין מה קרה. התחלנו ליצור. לכתוב שירים. מי האמין או שנכתוב שירים".

מה השפיע עליכם במיוחד? החיפושיות?

אריק: "לא משהו מסויים, ברור. ואם כן, אולי בתת מודע. זו היתה תקופה שנפרץ בה משהו. קרה משהו בעולם. זמר רוקנרול כבר לא חייב היה להיות איש עם קול צלול. ילדים תפסו גיטרות וגילו שאפשר לכתוב מוסיקה גם בלי לגמור בתי־ספר. פתאום הכל האתר. הרי רק כמה שנים לפני־כן עוד אסור היה להראות גבר ואשה במיטה בקלנוע. היה מעין מעבר כללי לישירות, לחוצפה. התקשורת עוד לא היתה חזקה כמו היום, אז הכל היה קטן יותר".

הרגשתם שאתם שוברים מחסומים?

אריק: "לא חשבנו שאנחנו שוברים מוסכמות. מה שעשינו היה בשבילנו הכי טבעי בעולם. הכנסנו לשפה ביטויים חדשים, מטבעות־לשון שקיימות עד היום. זה כן. מבחינות אחרות קשה לי לשפוט האם עשינו איזו פריצת־דרך. אני הרי סובייקטיבי. קשה גם לדעת מתי אתה חוצפן או גס רוח. יש בחומר קטע שבו אני מגלם את דמותו של הנשיא שמעניק את גביע המדינה בכדורגל להפועל תל־אביב. הקבוצה עצמה פצועה ומובסת, חלק מהשחקנים על אלונקות. והנשיא – ה[illegible] את הפועל תל־אביב – קורא בהתרגשות:

'עלו עלו המכבים'... לא הודגש שמדובר דווקא בזלמן שז"ר, אבל אנשים זיהו את הדמות כזלמן שז"ר. אז תקופה מסויימת לא שידרו את הקטע בטענה שהוא פוגע בכבוד הנשיא. לי נראה מוזר שאסרו לשדר את זה. הקטע הוא במפורש פארודיה על טקסים – מצבים מלאכותיים, מאולצים, שמאז ומתמיד 'הזמינו' פארודיות – ולא על אנשים".

איך בעצם עבדתם. האם כל אחד הביא חומרים משלו, היתה הפרייה הדדית?

אריק: "בתוכניות הראשונות, השירים היו של שלום חנוך. אני לפעמים כתבתי איתו מלים, יש כמה שירים שאת הטקסטים שלהם כתבתי לבד, ואחרים שכל החבורה בנתה יחד. יום אחד אורי בא ופיזר אותנו לחדרים. שלח את הצ'רצ'ילים לחדר אחד, אותי ואת שלום לחדר אחר, וכל אחד מאיתנו היה אמור לצאת משם רק עם חומר לשירים או מערכונים. ככה נוצרו 'למה לי לקחת ללב', 'אבשלום' ו'מה איתי'. גזוז כך הביאה את הפתיחה של השיר, שלום, שמוליק קראוס, אורי, אני וכל השאר ישבנו יחד והמשכנו. אבל ההתחלה באה ממנה. את הלחנים לתוכניות 'לול' האחרונות כתב מיקי גבריאלוב".

"לול" היה התפוצצות גדולה של כשרונות. כמעט כל מי שהשתתף בו עשה אחריכן קריירה משלו, עמד בזכות עצמו. יש לכם הסבר לתופעה?

"קשה לדעת איך נוצרה הכימיה ההיא. גם קבוצת כדורגל פעם בכושר ומצליחה, ופעם מפסידה. אתה יכול להסביר למה? אולי מפעמת בה רוח אחרת. ביטויים אחרים של אנרגיה, כשרון, מקוריות. כנראה שזה היה צריך לקרות. אבל באותה מידה זה היה יכול להתרחש עם חמישה חבר'ה אחרים. למה הצליחה שלישיית גשר הירקון? עד אז לא היו רגילים בארץ לשלישיות. מישהו הרי צריך להיות ראשון".

הזמן משנה את ההתנהגות, מסיט את נקודות השיפוט יחד עם תקתוק השעון הביולוגי. אריק נזכר שכשראה בפעם הראשונה את "מציצים" כסרט שלם, כמוצר מוגמר, לא אהב אותו. "זה נראה לי שטחי. נחמד – לא יותר מזה. חשבתי אז: את מי בכלל יעניין סרט על אנשים בתוך[illegible] עכשיו, בזוקרנות ההוזרות של הסרט, הכל נראה בעיני אחרת. סרט מרענן. בקול של ימן וגם עצוב. כשהוקרן לראשונה, הביקורות היו [illegible] של הסרט. רוב הכותבים

האמינו שהדמויות הם אנחנו. שאנחנו מגלמים את עצמנו. כתבו: 'איך זה שאנשים מבוגרים מתבטלים ככה. מנסים להיות צעירים בכוח'. אבל הסרט לא עלינו. הוא על בדידות, על מסכנות. כל מה שהפריע לי בו אז נראה עכשיו נכון. מין 'לידה מחדש'. וזה נחמד לראות את עצמך בסיטואציה נעימה. אני בטוח שגם היום יש אנשים שיגידו ש'מציצים' הוא גסות רוח. אבל היום אני רואה בו גם את הכנות. הישירות".

איך אתה רואה את התפתחות ההומור והסאטירה מאז "לול"? לפעמים נדמה שהרבה לא התחדש מאז.

> **"שמעתי את חידון התנ"ך באמבטיה, ופתאום שמתי לב לכך שלמשתתפים מחו"ל יש מתורגמנים ועד שהם מבינים את השאלה, לוקח זמן".**

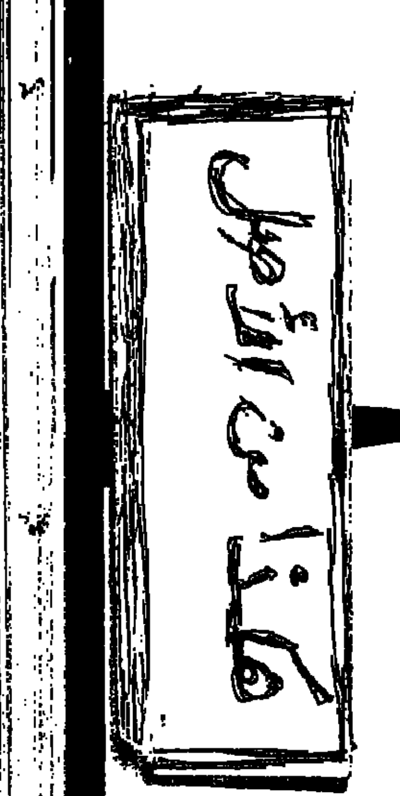
"ההומור העממי אצלנו, זה של הרחוב, הוא אריה. לא יאמן כמה הוא יכול להיות מצחיק. מספר הבדיחות שאני שומע ביום אחד ממש לא יתואר. הן עדיין לא הגיעו לתקשורת, אבל יום אחד עוד ילקטו אותן. נדמה שהמצב הקיים, של 'יובש' מסויים ביצירת ההומור, נגרם בעיקר בגלל סיבות טכניות. אולי מחסור בתקציבים. הפקות חסרות מימון. אנחנו הוספנו בזמנו סכום כסף והלכנו על זה. היום מדובר בהרבה יותר כסף. לא חסרים לנו קומיקאים. אין מחסור בהומור. חוץ מזה, זה מה שיש. גם סרטים ישראלים הם לא הכי טובים בעולם. אז מה? זה יקח זמן. יש אצלנו נטייה להעלות ולהוריד כוכבים. זה טבעי, אבל טבעי גם מה שאני אומר. אני לא אוהב קיצוניות. וצריך סבלנות".

את הרעיון להוציא את "לול" ממחסני הטלוויזיה לאולמי הקולנוע העלה צבי שיסל שחזר ארצה, בתחילה לביקור, משהייה של כמה שנים בארה"ב על תקן של מפיק. אנשים כאן עצרו אותו ברחוב, צעירים קראו לו "גוטה גוטה". זכרונות מ"מציצים". שיסל היה המום מכך שזכרו אותו. פנה לטלוויזיה. ניסה לעניין את מיכאל תגנת, את אריק איינשטיין.

(המשך בעמוד 55)

אינשטיין וזוהר כבונשים רומאים, עם "לה מפח" של הקולונית.

המיליונר מהמודעות

אחרי כמעט חצי שנה וחצי מיליון דולר של מודעות ענק בגדולים שבעיתוני אמריקה, קשה להתעלם ממנו: ג'ק מונדלאק, מיליונר שמבטיח "לשנות את מצבם של היהודים בעולם". מעסקי נייר ומו"לות במקסיקו עבר לפאסטה בארה"ב, ועכשיו הוא בעניין הצלת בני הזוג פולארד. הוא מרגיש את עצמו חזק, חכם ויפה. אחרים אומרים שהוא אגו מניאק, מסתכלים עליו ועל מודעותיו בחשדנות־ספקנות. אבל יש כבר גם קהל מאמינים שהולך וגדל. "אתה האיש שעם ישראל חיכה לו בשנות גלותו", כתב אחד מהם. מונדלאק בהחלט מסכים להגדרה.

מאת עמוס לבב צילמה: יעל השכל

ג'ק מונדלאק בסוויטת המלון בירושלים: "אני הגבר הלבוש הכי יפה בעולם"

היום כבר קשה להתעלם ממנו. בפברואר השנה, כאשר פירסם אלמוני בשם ג'ק מונדלאק את מודעת התמיכה בישראל על פני עמוד שלם בניו יורק טיימס, חשבו רבים שזוהי עוד מודעה חולפת של עוד עשיר מתוסכל, המצטרף למרוץ ההתבזות של אירגונים יהודים המתווכחים במודעות ענק בתשלום, על בעיות קיומיות של ארץ בה הם מסרבים לחיות.

אלא שבמקום שהאירגונים הפסיקו, ג'ק מונדלאק המשיך. מאז חודש פברואר הוא מפרסם בעקביות מודעות עמוד־שלם בחשובים שבעיתוני אמריקה. עד כה הוציא כחצי מיליון דולר על המודעות הללו, ועכשיו הוא תירגם אותן לעברית ומפרסמן בישראל.

ה"אישו" התורן הוא ג'ונתן פולארד. לפני זמן מה ביקר אצלו אביה של אן פולארד וסיפר לו כי הפרשה הביאה אותו לפשיטת רגל והוא אינו יכול להרשות לעצמו לנסוע לבקר את בתו בכלאה. ג'ק מונדלאק הוציא מיד צ'ק ושלח אותו לבקר את בתו. הוא גם שילם את חשבונות הטלפון של האב, כי חברת הטלפונים ניתקה לו את הטלפון מפני שלא היה לו כסף לשלם לה.

"אף מנהיג יהודי לא רצה לראות את אביה של אן פולארד", מספר ג'ק מונדלאק, השוהה עתה בארץ. "זה מה שקורה אצל היהודונים הללו". בין פגישה עם חיים קורפו ליצחק נבון, בין טלפון למנחם בגין ולשמחה דיניץ, הוא מתרווח בחדרו במלון, שם שכר שלוש סוויטות, לו, לעוזרו ולמזכירתו, ויורה את חיציו לעבר הממסד היהודי. בוטות היא שם המשחק.

היום הממסד כבר מגיב. המנהיגים היהודים עדיין מסרבים להיפגש עימו, אך מתקשים להתעלם מאדם המקבל 5000 מכתבים בשבוע. כן, במילים — חמשת אלפים מכתבים. מהארץ ומרחבי ארה"ב. ג'ק מונדלאק, אלמוני עד פברואר 1988, [illegible]

ארה"ב כולה, תמורת חצי מיליון דולר כל אחד יכול לעשות את זה.

או במקום פגישות, הוא מקבל מהממסד היהודי מטרים של זלזול. כאשר אתה שומע אותו, שם בסוויטה בקומה העשרים של הילטון ירושלים, אינך יכול שלא להסכים עם הזלזול הזה, כמו למשל, ווהו ציטוט: "אני הולך לשנות את מצבם של היהודים בעולם", סוף ציטוט.

אומרים עליו שהוא "אגו מניאק". עכשיו הוא מבטיח כי יביא אלפי מפגינים לוושינגטון, לשביתת שבת לפני הבית הלבן, למען הפולארדים. קודם כל, הוא מגלה, יביא לשחרורה של אן. אחר כך יטפל בשיפור תנאיו של ג'ונתן בכלא. "כל הפרשה היתה תחבולה אנטישמית של קאספר ויינברגר", הוא אומר. "דברים הוצאו מן הפרופורציות הנכונות".

כאשר הוא מבטיח שהוא יהיה המנהיג הבא של יהודי העולם, אינך יכול שלא להזדהות עם מנדל קפלן, יו"ר חבר הנאמנים של הסוכנות, שסירב להיפגש עימו. כשהוא מביע שאיפה "לשנות את רוח המחשבה של החברה העולמית", יש לך חשק לומר בנימוס, כפי שעשו יהודים רבים וטובים באמריקה: "ת'נק יו, מיסטר מונדלאק, איט ווז נייס מיטינג יו". אלא שאז אתה נזכר שהאיש הזה הביא בשבוע שעבר מטוס ג'מבו מלא מתנדבים לארץ, ואתה מחליט בכל זאת להישאר כדי לפתור את התעלומה המעסיקה רבים: "מי אתה, מיסטר מונדלאק"?

גם זאב שפריר, מנכ"ל הסניף הצפון אמריקני של "ישראל" (הארגון שהקים האלוף אהרן דווידי, המביא אלפי מתנדבים לארץ) היסס בטרם הרים טלפון לג'ק מונדלאק. שפריר כבר הביא מטוס בואינג־747 אחד לארץ, לפני כחודשיים, ועתה נתקע עם הג'מבו השני.

(המשך בעמוד הבא)

"יש לי הרבה הומור. אלוהים העניק לי בריאות, תרבות, ידע, כשרון בשטחים שונים, כוח נפשי, הבנה לחיים ולבני אדם וחוסן גופני. אני עושה 1500 כפיפות מרפקים מדי יום"

(המשך מהעמוד הקודם)

לתדהמתו, שלף מונדלאק צ'ק על סך 100 אלף דולר, הרים טלפון לסניף אל על בניו יורק, ואחרי שבוע נחת המטוס בלוד, מלא במתנדבים. "היינו המומים. זה לא יאמן", אומר זאב שפריר, ומודה: "בלי מונדלאק היה לי מאוד קשה להביא את המטוס הזה לישראל".

בניגוד לאמריקנים, במקסיקו מכירים את ג'ק מונדלאק ולוקחים אותו במלוא הרצינות. הוא היה ממנהיגי הקהילה היהודית שם. גם חברת אל על מתייחסת אליו בכבוד. אפילו כאשר הוא מבטיח שיביא מיליון יהודים לארץ מדי שנה. לכן מנכ"ל החברה, רפי הרלב, היה מן הראשונים שנפגש עימו בשבוע שעבר. לאל על יש נסיון איתו. הם יודעים שם, שג'ק מונדלאק עומד מאחורי כל הבטחותיו הכספיות. הם גם יודעים שלהבטחות הללו יש כיסוי בבנקים של ניו יורק, ושל מקסיקו.

לא כזה היה מצבו הפיננסי לפני ארבע שנים. היו לו כספים רבים מאוד בחשבונותיו בבנקים האמריקנים, לאחר שחיסל עסקי נייר ומו"לות במקסיקו. "שלושים שנים חייתי במקסיקו", הוא מספר בעברית רהוטה, במבטא מוזר, למעשה כליל של מבטאים – גליציאני, צרפתי, בריטי, שוויצרי, דרום אמריקני, צפון אמריקני – המשקפים את נדודיו הרבים בעולם הרחב. "לפני ארבע שנים עברתי ממקסיקו לניו יורק. היה לי שם כסף רב. הריבית היתה גבוהה, אבל אני התפתיתי לברוקרים ערמומיים בבורסה האמריקנית, נכנסתי לכל מיני הרפתקאות, והפסדתי הכל, עד הפני האחרון".

יומיים לאחר מכן נעלם ג'ק מונדלאק מביתו. בנו דרורי ובתו ליאורה היו בטוחים ששלח יד בנפשו. אבל הוא היה בסנטראל פארק.

"שוטטתי שם, דיברתי עם עצמי. אמרתי: 'ג'ק, מה תעשה עם חייך עתה?' ותשובתי היתה: 'להתחיל חיים חדשים'. היום אני חי חיים חדשים".

כדי להתרומם מהקרשים מכר כמה שכיות אמנות שהיו ברשותו, ופתח בית חרושת לפאסטה ששווה היום, כתום ארבע שנים, מאה מיליון דולר. הוא הודיע לילדיו כי ביחד יראו למיליונרים אחרים איך צריך להיות מיליונר. החיים של מיליונר, רצוי יהודי, אליבא דג'ק מונדלאק, הם: "קח מה שנחוץ למחייתך, ואת השאר תשקיע בפרוייקטים בישראל. טוב, גם במקסיקו".

מיסטר מונדלאק נולד בפולין. זאת אפשר ללמוד ממודעת עמוד־שלם שפורסמה בעיתונות הישראלית בתחילת החודש. "אימי היתה קרובת הרבי מגור", הוא מלק עם קוראי העיתון את הרקע שלו. "היינו משפחה גדולה, 13 בסך הכל, ולעיתים קרובות חסר לנו מזון".

ג'ק מונדלאק מעיד על עצמו כי חווה את האנטישמיות הפרועה ביותר. הוא זוכר פוגרומים והשפלות. ערב השואה עזב את פולין ונסע למקסיקו. בדרך שמע את "המנהיג הציוני ולאדימיר ז'בוטינסקי" מפציר ביהודי פולין לעזוב, להציל את עצמם. "כרגיל, היהודים לא הקשיבו. שאר המנהיגים היהודים, נגטים רותניים, האשימו אותו שהוא מעורר אנטישמיות. ז'בוטינסקי, אחד המנהיגים הגדולים שידע העם היהודי במאה הזו".

ג'ק מונדלאק בנה את חייו במקסיקו. הוריו, אחיו ואחותו ניספו בשואה. שתי אחיות נמלטו. ארבעה אחים אחרים חיים עדיין במקסיקו. לשניים מהם יש עסקי טכסטיל הגדולים ביותר באמריקה התיכונה. אחות בכירה חיה בניו יורק.

המשך ציטוט: "בסוף המלחמה עזבתי את מקסיקו ונסעתי לשוויץ, שם למדתי שפות והתעריתי בתרבות האירופית, כלמדי היסטוריה, ספרות ומגוון רחב של נושאים. כיום אני מדבר שמונה שפות, ואני לומד רוסית. אני מקווה לשלוט ב־12 שפות תוך שנתיים". סוף ציטוט. לא, בעצם יש המשך: "אני מסוגל לדקלם את רודיארד קיפלינג, כמו גם את מרסל פרוסט, ריינר מריה רילקה, חיים נחמן ביאליק, דנטה, אוקטביו פז ופבלו נרודה. למדתי את התלמוד, התנ"ך, ספרות יידית ותרבות אירופית, היספנית ואמריקנית. אני אספן אמנות וכותב שפע של חומר בתחום הפוליטיקה הבינלאומית, הומניזם, אמנות וספרות". נכון לרגע זה, סוף ציטוט. אם הספקתם קצת לתהות על קנקנו של ג'ק מונדלאק, הוא יספק לנו עוד ציטוטים כאלה עד סוף הראיון.

בלונדון הכיר את אשתו בטי ושב עימה למקסיקו. נולדו בן ובת, והאשה חזרה לאנגליה. "היא לא יכלה להסתגל לחיים בדרום אמריקה", הוא מסביר מדוע התגרשו לפני שנים רבות.

באמצע פברואר קרה משהו בחייו. הוא ישב מול מסך הטלוויזיה במקסיקו וצפה ב"דרוח הר צדיק" הנוגע ביהודה, שומרון ועזה". תחושות עזות חלפו במוחו. הוא לא עצם עין כל הלילה. "חשתי כפי שבוודאי חש משה על מורדות הר סיני... חשתי כפי שבוודאי חש תיאודור הרצל, בשעתו, כאשר כתב את 'אלטנוילנד'. חשתי תחושה עמוקה של שליחות, שעלי לפתוח במסע ברחבי העולם למען עמי".

הוא פירסם מודעת עמוד־שלם בעיתון הגדול ביותר במקסיקו. התגובות היו נרגשות, אבל "באותה עת לא העליתי בדמיוני כי אני עומד על סף מאמץ חשוב ביותר למען עניינו של עמנו", למחרת שם ג'ק

לכבוד רונאלד רייגן הנכבד
נשיא ארצות הברית
הפולארדים – קרבנות קשר אנטישמי ברברי

מדוע נאסר על הפולארדים לחפש עם חשוחותם?

מדוע כמותם אין לחוקים שאינם חלים על אסירים אחרים?

מדוע מונעת אן מלקבל טיפול רפואי הולם בזמן מאסרה?

נסיון לחפש צדק

ג'ק מונדלאק

הנוסח העברי של אחת ממודעותיו של מונדלאק. בוטות היא שם המשחק.

מונדלאק לניו יורק, ובטיסה גמלה אצלו ההחלטה: "להקדיש את שארית ימי לעניינה של ישראל ושל עמי".

כשאנשים החלו לקרוא את עמודיו השלמים, היו שהצמידו אצבע לרקה ואמרו עליו שהוא משוגע. הוא השיב להם שיקים בארץ בית משוגעים כדי לאשפז שם את אלה שבאמת זקוקים לזה. יובל נאמן אמר לו, כשנפגשו, שגם אותו שולחים לבית משוגעים מדי פעם, והציע לו לחלוק עימו שם חדר. ג'ק מונדלאק צוחק כשהוא מספר את זה. "יש לי הרבה הומור", הוא מעיד על עצמו. למעשה, הוא חוסך מן המראיין את המאמץ, ומתאר בעצמו את תכונותיו: "אלוהים העניק לי בריאות, תרבות, ידע, כשרון בשטחים שונים, כוח נפשי, הבנה לחיים ולבני אדם, רחמים וחוסן גופני".

א־פרופו החוסן: "אני עושה 1500 'פוש אפס' (כפיפות מרפקים) מדי יום", הוא מגלה. גם בתחום הזה יש לו שאיפה: להגיע לאלפיים.

הוא גם אומר שהוא "הגבר הלבוש הכי יפה בעולם". בראיון הוא יושב מולך, איש נמוך קומה, במכנסיים משובצים, חולצת פסים ועניבה אדומה. בעולם זה נראה טוב. אך העולם, כבר למדנו, חושב תמיד אחרת מאשר ירושלים.

בקשר ללבוש ולגובה, כתוספת ההצהרות שכבר צוטטו ועוד יצוטטו, היו שהצמידו לו גם את התואר: "נפוליאון קטן". אבל אלפים, חמשת אלפים מדי שבוע, מתייחסים אליו ברצינות. היו ישראלים שכתבו לו משהו בנוסח: "יאללה, יאללה, מיסטר מונדלאק, אנחנו מכירים אתכם, היהודים הגלותיים. תפסיקו לשבת שם, בגולה הדוויה של צפון אמריקה, ולהטיף לנו. קודם תעלה לארץ, ואז נדבר".

לאלה משיב ג'ק מונדלאק כי להרים את הפרוייקט שלו, לשנות את חעם היהודי ולהנהיגו, להביא אותו ל"סוד חדש", הוא יכול לעשות רק "משם" ולא "מכאן". אין הוא נעלב מהתגובות החשדניות עד לגלגניות. מול כל מכתב לגלגני הוא מציג מכתב תמיכה. הכמות מדהימה. הרצינות מדהימה אף יותר. כותב פרופסור לפיסיקה: "בשם חבורת פרופסורים אני מברך אותך על נחישותך ומאמציך". אשה מרמת־אילן מודהה עם כל מילה שלו, אך שואלת: "אתה מבקש שישלחו לך מיליון מכתבים. לעולם לא תקרא את כולם. אתה מתאר לעצמך? מיליון מכתבים כפול שלוש דקות לקריאת כל מכתב? זה שלושה מיליון רגעים או חמישים אלף שעות!"

ג'ק מונדלאק ער לכך. לכן כבר שכר עוזר ומזכירה. הוא מבטיח לא להפוך לעוד אירגון יהודי מסואב. הוא הרי מדבר בזילזול על האירגונים הללו, מספר שישנם כאלה המוכרים פוליסות ביטוח רק כדי לקיים את עצמם, הוא אומר שיקיף עצמו באנשים מעטים, אך מצויינים. הוא שונא ביורוקרטיה. לדעתו היא הורסת את מדינת היהודים.

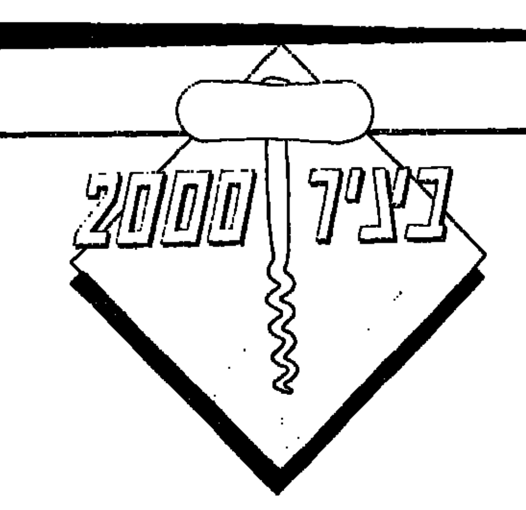
מישהו כתב: "אתה האיש שעם ישראל חיכה לו בשנות גלותו". ג'ק מונדלאק מסכים עם הכותב. "אני הולך לשנות את מצבם של היהודים בעולם, להביא לעליה גדולה, לעשות מהארץ הזו ארץ גדולה. עד סוף המאה יהיו בישראל עשרה מיליון יהודים. אני רוצה לשנות גם את דרך המחשבה של החברה האמריקנית, שנהפכה לחברה כורה, מכורה לכסף. אסע בעולם, מקהילה לקהילה, ואסביר את רעיונותי. כן, אני יודע שאחרים ניסו לעשות זאת. הסוכנות, כוח המשימה, אירגונים יהודים רבים. לא מעניין אותי שהם נכשלו. הרי אין להם חלום. אין להם חזון. איש אינו מאמין להם. זוהי קונספירציה של המנהיגים היושבים בבניינים מפוארים, מעסיקים מאות אנשים".

ג'ק מונדלאק ער לכך שמאזיניו חשדניים. "זה נשמע כאילו אני מדבר בגדול, אך אעשה זאת. כי אם לא אממש את רעיונותי, ועלמו יהודי אמריקה בתוך דור או שניים".

וכדי למנוע זאת, הוא רוצה להביא מאה אלף בני נוער יהודים לישראל כבר בקיץ הנוכחי. והסוכנות

(המשך בעמוד 58)

עסיסיות מרוסנת, רעננות וטריות

בארצנו, העינב ששמו פרנץ קולומבר חדש למדי. מקורו במחוז שרנט בצרפת, שם הוא משמש לייצור קוניאק. אלינו הגיע בשנות ה־60, ומטרת הבאתו לארץ היתה לעשותו אחד המרכיבים בתמזיג (blend) של יינות לבנים. תכונתו הבולטת ביותר – היותו בעל חומצה טבעית טובה וגבוהה יותר מן הרגיל, גם כאשר הוא גדל באקלים חם כשלנו.

היין – ככל משקה אחר – זקוק למידה נכונה של חומצה שתאזן את מתיקותו ואת שאר מרכיבי טעמו ותקנה לו רעננות וחיות. ככל שמצפינה גפן היין – למשל לגרמניה – לוקים עִנביה בעודף חומצה וחוסר סוכר בגלל מחסור בקרינת שמש מספקת, ואילו ככל שהיא מדרימה – למשל בארצנו – יש בענבים עודף סוכר ומחסור בחומצה.

תכונותיו האופייניות של הפרנץ קולומבר תורמות תרומה נכבדה ליצירת יין לבן בעל תכונות מאוזנות. הגפן היא פוריה ועתירת יבול. נטיעת הענב התפשטה בארץ ושטחיו כיום גדולים למדי. אשר לארומטיות של הענבים: כנראה שבדרך־כלל אין מתייחסים לזן הזה ברצינות מספקת. בקליפורניה ממליצים לבצרו מוקדם, בטרם התפתחה הארומטיות שלו במידה מוגזמת ובטרם חלה ירידה של כמות החומצה בענבים, בעקבות הבשלת־יתר. לדעת הקליפורנים בציר מוקדם אינו גורם לנייטרליות הארומה, והוכחה לכך הם יינות קולומבר קליפורנים ודרום־אפריקנים בעלי ארומה ייחודית, הראויים לתווית מיוחדת של יין זני.

הניסוח במלים של אופיונו הארומטי של יין זה הוא עניין קשה, אולם ברור שהארומטיות שלו במיטבה שונה מזו של שאר היינות שאנו מכירים בארץ. זהו יין בעל עסיסיות מרוסנת המקנה לגומעיו תחושה עדינה ויוצאת־דופן של רעננות וטריות. מיבחר הזנים הלבנים המצויים בארץ מייחד לפרנץ קולומבר מרחב פעולה ניכר: אם נוציא מהרשימה את הסוביניון בלאן ומקצת השרדונה – ענבי העילית של כרמינו – הרי נשארו לנו האמרלד ריזלינג, הסמיון, המוסקט והשנין־בלאן.

יינות שלוש הגפנים הראשונות הם, במיטבם, יינות חצי־יבשים, ומיוצרים כך כדי להתגבר על תכונות שאינן חביבות על הציבור כאשר היינות יבשים לחלוטין. ביינות מוסקט ואמרלד ריזלינג יבשים יש תחושת מרירות, ואילו יין הסמיון היבש מקנה תחושה הדומה למרירות, אולם אין היא מרירות והיא נקראת עשביות. על תכונות שליליות אלה מכסה ואף מעלימה אותן המתיקות הקלילה שביינות החצי־יבשים. מכאן שאם רצוננו ביין לבן יבש לחלוטין, רענן וארומטי שאינו סוביניון – הרי נותרו לנו הפרנץ קולומבר והשנין בלאן.

חמישה גביעים:	🍷🍷🍷🍷🍷 – מעולה.
ארבעה גביעים:	🍷🍷🍷🍷 – טוב מאוד.
שלושה גביעים:	🍷🍷🍷 – טוב.
שני גביעים:	🍷🍷 – בינוני.
גביע אחד:	🍷 – מספיק.
ללא גביעים:	יין פגום שנדחה על־ידי הצוות.

נרצה או לא נרצה, אנו שותים עתה ועתידים לשתות בשנים הבאות יותר ויותר יינות פרנץ קולומבר, בין ששם העינב יהיה רשום על התווית במפורש, מובלע על התווית האחורית או אפילו נעדר לחלוטין, והיין יקרא בשם גנרי־סוגי ולא בשם של זן ענבים אחד ודומיננטי. ודאי יש אחד או שניים בודדים במועדם יוצאים מן הכלל, אולם בדרך כלל כוללים היינות הלבנים את הפרנץ־קולומבר בתמזיג, בין שהם נקראים בשם זני כגון סוביניון, ובין שהם נקראים בשם גנרי כגון הוק.

המעיין ברשימת הדירוג של הטעימה הנוכחית יבחין מיד כי היין של גולן אינו רק יוצא־דופן בחברת יינות הפרנץ־קולומבר האחרים, אלא גם בחברת כל יין לבן אחר שדירגנו עד עתה. נכון להיום זה היין הלבן היחיד שעבר את מחסום ארבעת הגביעים וזכה בארבעה (+). לחובב היין החפץ להתמודד עם היין הזה ברמה הסטנדרטית, נציע לטעום את זה של כרמל. גם פרנץ־קולומבר של ברון ראוי להתוודע אליו, אולם דומני כי הוא הועשר במקצת על ידי יין־מוסקט. פעולה זו עושה אותו אטרקטיבי יותר אך מטשטשת את יחודו.

פרנץ קולומבר זני וסוגי (צילום: ראובן קסטרו).

אשר לקבוצת היינות הסוגיים־גנרים, בהם אין זן ענבים דומיננטי: בקבוצה זו אין היצרן מתחייב לשום הרכב זנים קבוע ומוגדר, בתנאי שיקפיד על איכות ועקיבות בין בציר לבציר. הטוב בהם הוא ירדן הר־ חרמון לבן 1987. עם זאת נפנה את תשומת לב חובב היין המחפש תמורה טובה לכספו גם ליין הוק כרמל. תמהני אם יש עוד יין לבן שמחירו 4 ש"ח בערך, בו ניתנת תמורה כה טובה לכספו של הקונה.

•

והרי תוצאות הטעימה, שנערכה ב"הילטון" תל־אביב ביום 23.5.88. השתתפו: אבנר און, סמנכ"ל מלון דן־אכדיה, שרל לואינז'ר, אגרונום ויינן, דר' רוני שפירא, מיקרוביולוג, והחתום מטה. הטעימה התרכזה הפעם בשתי קבוצות של יינות לבנים. קבוצה ראשונה: 5 יינות בעלי שם זני – פרנץ קולומבר. קבוצה שנייה – 9 יינות בעלי שם גנרי־סוגי.

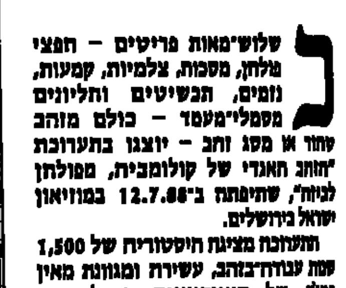
1. אליעז פרנץ קולומבר: 🍷 – 5 ש"ח.
2. גולן פרנץ־קולומבר 1987: (+) 🍷🍷🍷🍷 – 15 ש"ח (+).
3. כרמל פרנץ־קולומבר 1987: (+) 🍷🍷 – 10 ש"ח (*).
4. אשקלון פרנץ־קולומבר 1986: (+) 🍷 – 10 ש"ח (+).
5. ברון מאסטרו פרנץ קולומבר יבש 1987: (+) 🍷🍷 – 15 (*).
6. כרמל עבדת (פקק מתברג) לבן: (+) 🍷 – 5 ש"ח (+).
7. חברון מוטון־בלאן: (+) 🍷🍷 – 10 ש"ח (*).
8. כרמל הוק (פקק מתברג): (+) 🍷🍷 – 5 ש"ח (*).
9. אליעז הוק: 🍷 – 5 ש"ח (*).
10. כרמל הוק שמשון (פקק שעם): 🍷🍷 – 5 ש"ח (*).
11. כרמל עבדת (פקק שעם) לבן: 🍷🍷 – 5 ש"ח (+).
12. ירדן הר־חרמון־לבן 1987: (+) 🍷🍷🍷 – 15 ש"ח (+).
13. אשקלון בן־עמי לבן 1986: 🍷🍷 – 10 ש"ח (+).
14. נמלא לבן חצי־יבש 1987: 🍷🍷🍷 – 15 ש"ח (+).

הערה לגבי הדירוג הקודם של יינות סוביניון בלאן: מונפורט. גליל רורב זכה ב־(+)🍷 ולא ב־(+)🍷🍷, כפי שפורסם בטעות.

ישראל עשהאל

הכל זהב

בשלוש־מאות פריטים – חפצי פולחן, מסכות, צלמיות, קמעות, נזמים, תכשיטים ותליונים מספלי־מעמד – כולם מזהב טהור או מסג זהב – יוצגו בתערוכת "הזהב האגדי של קולומביה, מפולחן לביזה", שתיפתח ב־12.7.88 במוזיאון ישראל בירושלים.

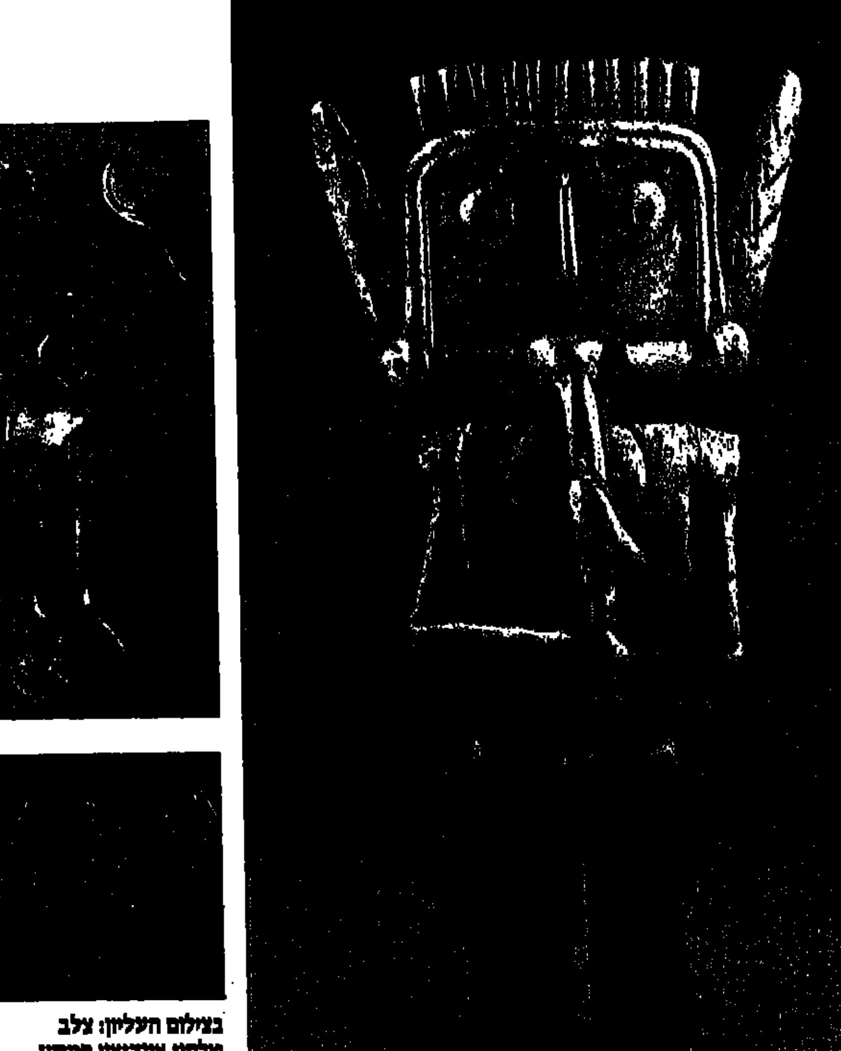
התערוכה מציגה היסטוריה של 1,500 שנות עבודת־בזהב, עשירה ומגוונת מאין כמוה, של האינדיאנים בקולומביה הקדומה, לפני הכיבוש הספרדי. הקונקיסטאדורס (הכובשים) מספרד ביקשו לראות בקולומביה את "אלדוראדו" האגדית, ארץ הזהב, שמקור האמונה בה נעוץ במסורת בני המואיסקה – אינדיאנים ממרכז הרי קולומביה, שבטקס הכתרת מלכם נהגו למרוח את גופו העירום בזהב.

הספרדים גזלו את מרבית האוצרות הדתיים והחילוניים של האינדיאנים, והתיכו טונות של חפצי אמנות. בכך לא רק שהביאו להתמוטטות מסורת עבודת הזהב בקולומביה, הם גם השמידו עדויות יחודות במינן.

כ־26,000 פריטים שנשמרו אסף מוזיאון הזהב של קולומביה, ו"מידגם מייצג" מהם אפשר יהיה לראות בירושלים, ביניהם רבים ששימשו את [illegible], כלים לפולחן, תכשיטים – לשרות, עגילים, נזמים וצמידים – מקילות לאברי הגוף השונים, כולל השפתיים, הפטמות ואברי המין.

התערוכה מתקיימת באדיבות משפחת סלינסקי מקולומביה, חברת "ברידג' היל" מלונדון, משפחת מרין מניו־יורק ותורם נוסף, שביקש לשמור על עילום שמו.

דני קרן

בצילום העליון: צלב פולחני אינדיאני ממחוז קונדינמרקה. בתחתית: עגיל זהב

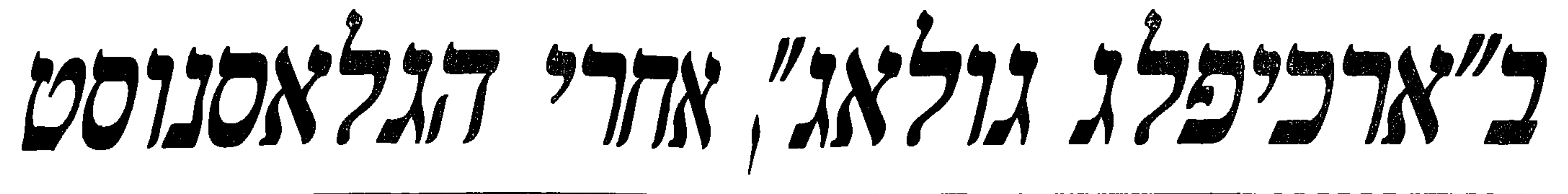
דמות בזהב ששימשה לצרכי פולחן, משקל 103.90 גרמים, ממחוז ריו בלנקו

מימין: גלגלית של אליל (משקל: 40.60 גרמים) ומשמאל מסיכה פולחן ששימשה את [illegible] (משקל: 196.90 גרמים).

נוהגים להציג. הגלאסנוסט פותח את שערי הגולאג, והעיניים המערביות מבישות סביב, מופתעות. כן, יש שלג ומכוניות וולגה שחורות וגדרות וכובעי פרווה ואין מדובר פה בבית הבראה. אבל מצד שני, השד אינו נורא כל כך. ובעצם, בהשוואה לכל מפעל סובייטי אחר, אין הרבה הבדל. דשאים אחרים מחנה עבודה, מבית משפט, מעיר משטרתי ומכלא סובייטי.

שרות גאמא

אין עמדות תצפית או קלשניקובים. אין כלבי שמירה או גדר תיל. רק מצבור סתמי של מתכת ישנה, מיכלי דלק ריקים, מחסנים וגדרות־עץ צבועות. מהמקום בו אני נמצא, בתוך מכונית "וולגה" שחורה, אני בקושי יכול להאמין למראה עיני. האם יתכן שמחנה עבודת הכפיה בסאפונובו נראה כמו איזה מפעל תעשייתי שעל הכביש הראשי בין סמולנסק למוסקווה? האם יתכן שהאנשים האלה, המכורבלים מפני הקרה, שעל פניהם אנו חולפים בכביש הקטן והמושלג, הם באמת "זקים", עצירי הגולאג?

גנרל ליאוניד גורקין, הממונה על כל המחנות בנפת סמולנסק, ממלא את חלל המכונית בצחוק מתגלגל. "מובן שזה כך, חברי הנה, הגענו. אבל אל תדאג, האנשים האלה הם אורחים, עובדים במפעל שבמחנה, אבל בניגוד לאסירים, הם חוזרים הביתה בצהריים, להפסקה. עוד מעט תראה את האסירים. הם נמצאים שם, בבניינים שממול... סבלנות".

למעשה, לא זו בלבד שראינו אותם, אפילו דיברנו איתם. והתמונה שהיתה לפני־כן בראשי לגבי הנעשה בעולם־הכלא הסובייטי – נופצה.

וודקה, בשלג

"כל הדברים שאתה קורא בארצך על מה שאתם מכנים גולאג מוגזמים מאוד", אמר לי שבוע קודם לכן

(המשך בעמוד 38)

נשיא בית משפט: "הרעיון אז היה להיות חסרי־רחמים כדי לשרש מה שנחשב לאחד האיומים החמורים ביותר על עקרונות הסוציאליזם. אבל הבעיה היתה שעל אף העונשים המחמירים — הפשעים לא פחתו. המצב נהפך לבלתי־אפשרי".

מחנת הכלא, סמולנסק סאפונובו (בתצלום הגדול), על אחד האיים בארכיפלג גולאג. מימין: שער הכניסה למחנה; למעלה: במטבח המחנה.

לאכול בחוץ

מושטים על ים כנרת

על סיפונה של "לידו", בכנרת
(צילום: דורון עם-טוב)

"קניסט" ברוטב פטריות; שבעה מיני סלטים מזרחיים; "מושט" עשוי בטיגון עמוק עם צ'יפס או עם תפודים קטנים, אשויים-מטוגנים; פיתות וחמוצים; תמרים לחים של עמקהירדן לקינוח. אם אינך אוהב דגים תוכל, לחילופין, לקבל עוף אפוי בתנור או שניצל מבשר הודו.

את התפריט הזה אתה יכול לקבל במסעדה יבשתית, או לחילופין בחדר אוכל של ספינה גדולה המשייטת על הכנרת ושמה "לידו 4". בשני המקרים מדובר במסעדות גדולות מאוד המסוגלות להאכיל בעת ובעונה אחת קהל רב. מה שמפליא את הצופה מן הצד הוא האירגון והיעילות של השרות. מקום המוני – והשולחנות ערוכים כיאות. השרות ענייני, אינך ממתין זמן רב למנותיך. מקום המוני – והאוכל רחוק מלהיות "ג'אנקפוד". למרבית הפליאה אתה "מנגב" שם חומוס ברמה גבוהה. התצילים בעגבניות ("יווני") טעימים, לא מאבדים את הכרתם בעוּף שמן. אם תבקש תוכל לקבל גם כמה קציצות פלאפל חמות, טעימות. הדג, אם תבקש, יוגש לך, כמו שאומרים הדייגים הערבים, "מפתוח מיסטאווי ללאחר". לאמור: דג שנבצע וטוגן עד כדי פריכות וניתן ללעוס אותו עם חלק מעצמותיו.

את ארוחת־העיסקה הזו אתה יכול לקבל בצהריים במסעדת הדגים הגדולה שבחוף "לידו" בטבריה. תמורת תוספת של כעשרה שקלים אתה מקבל אותה ארוחה עצמה על סיפונה של "לידו 4" – הגדולה בספינות הכנרת, שניבנתה במספנות־ישראל על־פי תוכניות אוסטרליות. בספינה הזו קומת "ריסקו" רעשנית ועולצת ומתחתיה קומת המסעדה, שקטה והדורה, עם באר משקאות ובירה צוננת מהחבית. "לידו 4" מצויידת בשני מנועי "קטרפילר" בני 300 כ"ס כל אחד וכן בשני גנרטורים מהם ניזון, בין היתר, חדר הקרור, שבו מאוחסנים דגי האמנון העתידים להגיע אל צלחתך מטוגנים, שעה שאתה מסב אל השולחן בחדר־האוכל המשייט. שם, אוכל, לוגם ורואה משני צידיך את נופי הכנרת הלילית.

בעוד שבמסעדת החוף של "לידו" מגישים ארוחות צהריים בלבד, הרי שבספינה אתה יכול להסב גם לארוחת ערב. לתכלית זו אתה יכול "לתפוש" אותה בטיולת שבטבריה סמוך לשמונה בערב. תמורת חמישה שקלים היא מעלה נוסעים לסיבוב "דיסקו" הארוך כחמישים דקות. אם תרד לחדר האוכל לסעוד שם, תוכל להישאר על הספינה ככל שתחפוץ.

באשר ללוח ההפלגות בהן מוגשות הארוחות הנזכרות, רצוי להתקשר עם הנהלת החברה בחוף ה"לידו", טלפונים: 06-792564, 06-721538.

מאו"ל

נפלנו

הכי יפה, אבל...

"מי נפתוח" (בשולי מה שהיה פעם הכפר הערבי ליפתא, במערבה של ירושלים) היא אחת המסעדות המקסימות ביותר בארץ הזו. מיתחם הדרי מטופח ה"תלוי" מעל נחל שורק וכולל בית אבן גדול, מרפסות שגגן צמחייה, מישטחים מרוצפים בין שדרות עצים, גננים משתרגות, גומחות אבן מקושחות, אוסף של כלי עבודה "ארץ־ישראליים", מים זורמים בתעלות־אבן. אפשר לשבת בפנים או על אחת המרפסות שבחוץ. נופי פנים וחוץ מרהיבים. רומנטיקה ושלווה ואוויר צח.

אלא שבאים לכאן גם לסעוד – ובנקודה זו מסתיימים הסופרלאטיווים ומתחילה הקינה. למה במקום כל־כך יפה שמושקעת בו כל־כך הרבה אהבה, לא מצליחים להפעיל גם מטבח ראוי?

מכל מה שהוגש לשולחננו לעת צהריים לא מצאנו אף פריט אחד גרוע, אבל גם לא פריט אחד שניתן להתמוגג ממנו. הכל היה בינוני ומטה. המסטלים שקיבלנו (מהקירור) היו מחוממים רק למחצה. סלט הכרוב האדום היה סתם מגורד, ללא תיבול של ממש. השעועית הירוקה – אנמית. גאוות המקום, טאג'ין מרוקאי, היה מהגרועים שטעמנו. מרכיביו לא "התחברו" זה אל זה. טובים יותר היו הקובה, הסיגאר והאורז. דווקא מנת־הקינוח – היתוכי אבטיח ומלון – היתה נחמדה בטעמה ובצורת הגשתה המיוחדת.

אילו היו מעבירים שם מעט משאר־הרוח שמשקיעים במקום אל המטבח, אין ספק שניתן היה לקום מהשולחן שמחים יותר.

לאכול בחו"ל

תאילנדית בלונדון

מרכז אוכספורד־סטריט בלונדון (לערך מול תחנת בונד־סטריט) נגלית סימטא צרה צפונה ושמה כריסטופר־פלייס. חולפים על פניה כמעט מבלי להרגיש, אף שהיא מכילה כמה חנויות מעניינות ומסעדות לא־רעות.

אחת מהן (במספר 22) היא מסעדה תאילנדית ושמה "צ'אופריה", בשם הנהר הגדול החוצה את בנקוק וכשמו של מכון עיסויים ועינוגים מדוהים במימדיו. המצוי בבירה התאילנדית. בצ'אופריה של לונדון אין עיסויים, אבל יש אוכל סיני טוב ולא יקר.

עיקר המסעדה במיפלס התחתון שלה, הנסתר מהרחוב. אל תוותרו שם על ה"גודלס" המוגשים עדיים, עם לוויית טעם מתוק על החסולונים הגדולים, העשויים בפטריות. מי שאוהב מרק וואנטון יהנה מאוד מנות אחרונות מעניינות. בהן טאי־טאי – מוס שוקולד מכוסה בפודינג קוקוס המוגש ב"כיס" העשוי מעלה בננה.

כל"ג מון אוקהון

אני נבהלת מאוטוריטה ומנחמדות בלי כיסוי

ענת וקסמן: "אני צמחונית. אוהבת לאכול ולבשל אוכל קל, צעיר, מודרני. לבשל זה כמעט כמו משחק. הדמיון, התעוזה, החשש שמא לא יקבלו את מה שהכנתי."

ח שוב לי להתחיל את היום נכון, לא להסתער עליו, להתפנק בארוחת בוקר ארוכה. ועכשיו, כשאין חזרות בבוקר, אני לא מפספסת את האירוע. לפעמים אני שוכחת את עצמי וארוחת הבוקר נמשכת כמעט עד הערב. החלטתי לא לקום מאוחר כי עודף שינה זה גורם מנטרל, הראש כואב והכל נראה פיכס. חוץ מזה, אני שמחה להתעורר בבוקר. לא מתה על הלילה, יש בו משהו מפחיד, בעיקר בתקופה שהחלומות שולטים בי. והחלומות זה עולם מאוד מגודר, מקומות שאני תמיד חוזרת אליהם, אנשים שאני תמיד פוגשת. לפעמים, המחשבה שארדם ואחזור למקומות ההם היא סיוט שבגללו קשה לי להרדם.

עכשיו זה כאילו חופש. בערב אני מופיעה אבל הבוקר חופשי, וצריך לעשות את כל הדברים שהוזנחו בתקופת החזרות. הסידורים הקטנים של הבית, תיקונים, קניות, רשימת טלפונים וכל מיני דברים מעצבנים שנדחו.

דברים שחשובים לי יהיו מוכנים ומסודרים בזמן. לגבי כל השאר, לפעמים צריך לעזור לי לסדר את היום, לדעת מה אני בדיוק עושה. אחרת אני יכולה להסתובב ולשכוח, לקרוא ספר, לעלעל בעשרות מתכונים, להחליט לבשל יום שלם. אין לי סבלנות לדברים מסובכים ואני לא מבשלת בדיוק לפי מתכון, מעדיפה לקבל השראה, להתרשם ולהמציא משלי.

אני צמחונית. אוהבת לאכול ולבשל אוכל קל, צעיר, מודרני. לבשל זה כמעט כמו משחק. הדמיון, התעוזה, החשש שמא לא יקבלו את מה שהכנתי. שונאת את הרעיון של מיקרו־גל, את הקירבה של אוכל המוכן בשנייה. אני מוכנה לבלות ימים במטבח, נהנית מהתהליך, כמו להיות בתוך הסיר כשהאוכל מתבשל, חייבת את ההתפלשות, לא יכולה שיהיה מסודר בזמן הבישול, הכיריים נראים כמו אחרי התפוצצות. ואח"כ יש סיפוק שהכל נקי ומסודר והחברים נהנים מהאוכל.

כשיש ערב אחד חופשי, אני מעדיפה להיות בבית או להיפגש עם חברות. לפעמים הולכים לראות מופע – ריקי גל, סי היימן, דברים כאלה. אם מתפנה ערב באמצע השבוע, אני מעדיפה ללכת לקולנוע. אני לא מתבלזונית. ואם – אז לא פאבים, לא זרמיהו ומקומות שנפתחים ונסגרים כל שבוע. יותר בתי קפה, מסעדות קטנות ולטייל בשדרות.

שטח פרטי

ענת וקסמן

שחקנית

ילידת יפו (1961), בגיל 4 עברה לירושלים, בצבא היתה מ"כית, למדה משחק ב"בית צבי", הופיעה בתיאטרון באר־שבע (בין השאר ב"חלום ליל קיץ" ו"גיסתו של גולדין"), בשני סרטים ("לא שם זין", "השגעון הגדול") ובקאמרי ("אהבה מאוחרת", "רכוש נטוש" "אמא קוראז'", "בית ברנרדה אלבה"). גרה ברחוב זול בתל־אביב.

תל־אביב היתה הניו־יורק של ילדותי. להסע לחופש, לצאת. משכונה ירושלמית קטנה לעיר הגדולה. אני אוהבת את העירוניות הבריאה של ת"א, את הצבעוניות, הריחות, הקצב המטורף שלפעמים מוציא מהדעת, ואת השדרות. שדרות חן ושדרות רוטשילד, שדרות גורדון ושדרות בן־גוריון שמובילות לים. השדרות עם הקלושארים הקבועים, זה עם העתונים וזה השיכור ואחרים. כשאין כיוב, אני אוהבת את ריח הים, אבל רעש הגלים מעצבן אותי. תמיד יש לכלוכים ויותר מדי אנשים והם נורא. מעדיפה לעלות לגג לכמה רקות, להרגיש שמש ולרדת הביתה.

על הבמה אני כאילו יותר מרוכזת, יותר מודעת ומקפידה, יש משהו יותר אסוף. אבל בסך הכל, גם זאת אני, לא מישהו אחר. התיאטרון נכנס הביתה, אבל אנחנו משתדלים שהוא לא ישתלט לנו על החיים. המפלצת הזאת של מתחים, עצבים ומצבי־רוח. אחרי ההצגה אני חוזרת הביתה אבל אי־אפשר מיד לישון. אני ב"היפר". יש עודפי אנרגיה שצריך לגמור. לפעמים יושבים ומפטפטים על צלחת יוגורט עם פירות, ותמיד יש משהו שהוקלט בוידאו וצריך לראות. קסבי, הבלש המזמר, סדרות מתח, [illegible], לפעמים תוכנית דוקומנטרית. ויש דברים שאוהד, חבר שלי, שהוא פריק של קולנוע, אומר שאני צריכה לראות. [illegible] דרך בתולדות הקולנוע, סרטים של במאים גדולים.

ותמיד מחכים כמה ספרים שהתחלתי. אם זה ממש תופס אותי, אני עוזבת באמצע, אלא אם כן זה ספר שאני מאוד מעריכה ואז אני מכריחה את עצמי לעבור את המשבר ולהמשיך. אני לא קוראת בשיטתיות. מושכים אותי רומנים המסורתיים כמו רומן גארי, ג'ראלד דארל, עמוס עוז ושולמית לפיד. לאחרונה מאוד אהבתי את [illegible] ארשם.

מה משמח אותך? *זיקוקי דינור, פרחים, יומולדת, מתנות באריזות יפות, משובחות.*

מה מעצבן אותך? *צפיפות באוטובוס, פרמיירות, פאבים, התחכבות, שוויצרים, עריצות, יתושים, פלגמטים, אכילה בפה פתוח ולעיסה רעשנית.*

מה מעורר את רחמיך? *כלבים עזובים, זקנים במושב זקנים, קלושארים.*

מה מרגש אותך? *"צלילי המוסיקה" בפעם האלף, גילויי חיבה במפתיע.*

מה מייאש אותך? *מראה אלפי הספרים ביריד, המחשבה שבחיים לא אגיע אליהם והעובדה שאני קוראת לאט.*

מה מוציא אותך מהכלים? *חוסר הקשבה, התעלמות, קנאה.*

מה משעמם אותך? *"מוקד", בלט, הסטוריה.*

מה גורם לך סיפוק? *לבשל לאנשים שאני אוהבת ולשמוע אחרי הארוחה את ה"א־מ־מ" של התענוג. ומחיאות כפיים אחרי הצגה.*

מה גורם לך נדודי שינה? *ריבים מטופשים, מתח עבודה, והרצון להשאר ערה ולקשקש עד הבוקר. ולפעמים הפחד מלהרדם.*

מה נותן לך תחושת בטחון? *בית נקי ומסודר עם ריח טוב. וזה נחמד אם מישהו מחכה לי שם.*

מה מערער את בטחונך? *הפגנת עליונות של אחרים, תחרותיות, הציפיה למישהו שמאחר לפגישה שקבענו.*

מה מביך אותך? *אנשים שלא מודעים למצבם. השתטות בלי גבולות.*

מתי את נבהלת מעצמך? *כשאני בהתקף של קנאה.*

במי את מקנאה? *ברברה סטרייסנד, שר. נראות טוב ויש להן קול גדול, ושלי כל־כך קטן.*

על מי צר לך? *על סבתא שלי, לנה, שנמצאת במושב זקנים על כסא גלגלים ועושה הדבקות צבעוניות כמו בגן.*

בפני מה קשה לך לעמוד? *בכי, אומללות, חולשות של אחרים, אוכל טוב.*

על מי את כועסת? *על הילדים הרעים שלמדתי איתם ביסודי. הם דפקו לי את הבריאות.*

כמו מי רצית להיראות בנערותך ואיך היית רוצה להיראות עכשיו? *רציתי להיראות כמו ברברה סטרייסנד. עכשיו אני רוצה להראות כמוני, אולי עם אף יותר קטן.*

את מי את רוצה לפגוש? *את ארתור רובינשטיין ודני קיי.*

אילו אנשים שהכרת הרשימו אותך במיוחד? *הבמאית נוריה אספרט ובמאי האופרות דיוויד הלדן.*

אילו תכונות חשובות לך אצל אנשים? *הומור, חום, כנות, שיהיה בהם עומק ומשהו שנשאר מהילד, יכולת פירגון, יכולת נתינה ואומץ להיות מאושר.*

מה מפחיד אותך אצל אנשים? *עליונות שכלית, מעמד, אני נבהלת מאוטוריטה ומנחמדות בלי כיסוי.*

איזה בגדים את אוהבת? *משהו על גבול הליצני־נשי.*

מה המאכל האהוב עלייך? *צ'יפס ומרק שעועית של אמא שלי.*

איזה ספורט את עושה? *לפעמים סריגה...*

איזה ריח את אוהבת? *פריחת אביב, תינוקים, כביסה נקיה, גשם ראשון, קפה טחון טרי ותנור נפט בחורף.*

באיזה מצב את אוהבת להימצא? *אחרי שתי כוסות יין. ולהתגעגע – אני גם אוהבת וגם שונאת להתגעגע.*

מה ישראלי בעינייך? *דיבור קיבוצניקי עם הרבה אלף, ויום שישי אחה"צ: לחפוף ראש ולהיכנס למיטה עם עתוני סופשבוע.*

למה את מתגעגעת? *לארבע השנים הראשונות בחיי. התקופה הכי חופשית, צבעונית ומהדרת שלי. גרנו ביפו ולאבא היה בית קולנוע ("גלרון").*

מה רצית להיות? *קופאית בסופרמרקט.*

מהו זכרון הילדות החזק שלך? *אני עם עוד ילדים מוצאים לחם ישן מאחורי בלונים של גן ואוכלים. את הטעם אני זוכרת עד עכשיו.*

מי היו גיבורי ילדותך? *ג'ולי אנדרוס ושרה גיבורת נילי.*

במה את גאה? *שאני בת תערובת. אבא, דור שמיני בארץ, ממוצא רוסי, אמא, דור שלישי בארץ, ממוצא עיראקי ויווני. ואני גאה שאני ב"קאמרי".*

מה ההצלחה הגדולה שלך? *"רק אתמול נולדה" בבית צבי.*

מה היתה נקודת המפנה בחייך? *כשהכרתי את אוהד והתחלתי לבשל.*

את אדם חזק במה? *בחולשות שלי.*

מהן החולשות שלך? *חוסר בטחון, רגשי נחיתות גדולים, חוסר אמון באנשים, ואני מתלהבת מהר.*

ממה את מפחדת? *פוחדת להגיד ממה. אין־סוף דברים. עמודים שלמים.*

מה הניע אותך לבחור במקצועך? *חוסר היכולת לעשות דברים אחרים מספיק טוב.*

מה עוד היית רוצה ללמוד? *פסיכולוגיה.*

איזה תפקיד היית רוצה לשחק? *את פאניה מ"גיא אוני" של שולמית לפיד, בסרט.*

איזה גבר מושך בעינייך? *גרי קופר.*

מה קיבלת מהורייך? *צניעות, יכולת לצעוק ואהבת המושג משפחה איטלקית.*

מה את רוצה להיות כשתגדלי? *בן־אדם שפוי, יציב, עם שתי רגליים על האדמה.*

כשאני עובדת על תפקיד, אני רוצה לראות תמונות שקשורות בו באופן עקיף, לשמוע צלילים של מקום, סרט על נושא קרוב שנותן את האווירה, כל מיני משיכות מכחול שיוצרות תמונה. זה עוזר לי יותר מכל ספר הסטורי לקבל מושג, צבע, ריח.

לקראת "בית ברנרדה אלבה", למשל, ראיתי את "אני אוהב אותך כרמן" והאזנתי למוסיקה ספרדית שעשתה לי הרבה. אתה נסחף למערבולת של עבודה, מתנתק מהחיים שלך ומתחבר לדברים אחרים וזה נהדר. לאט לאט גם הם מתגבשים והופכים להיות חלק משלי, של ענת, לא רק של הדמות שאני משחקת. וזה מהדברים הטובים במשחק – תוך כדי עבודה, דרך הרמזים, הסגנונות, הבמאים שאתה עובד איתם, הקשת שלך מתרחבת. אתה מגלה דברים נוספים שאתה מסוגל לאהוב, דברים שאולי אם היית עובד בבנק, לא היית מגלה. כשעוברים הלאה, לתפקיד הבא, פועל איזה מנגנון של מחיקה, אבל משהו בכל זאת נשאר בך.

"אני מוכנה לבלות ימים במטבח, נהנית מהתהליך, כמו להיות בתוך הסיר כשהאוכל מתבשל, חייבת את ההתפלשות, לא יכולה שיהיה מסודר בזמן הבישול".

אני לא מטפחת יחסים ממש קרובים עם אנשים שאני עובדת איתם. אני רואה אותם הרבה בתיאטרון ואיכשהו אני חייבת לעשות הפרדה בין העבודה לבין החיים הנורמליים, שבהם לא מתעסקים ודשים כל הזמן בתיאטרון. נכון שרוב החברים הקרובים הם מהמקצוע, אבל לא בגלל זה אני חברה שלהם. אלה אנשים שמדברים איתם גם על דברים אחרים. עם חלקם התידדתי בתקופת הלימודים ב"בית צבי".

אין לי יותר מדי חברים ממש קרובים. חברות קרובה לא יכולה להיות עם הרבה אנשים. ולי קשה עם מאסות. אני אוהבת את זה אינטימי ומעט, אחת זה מתפזר. אני אוהבת לחזמין לארוחה בשישי בערב, עם יין טוב, וזה תמיד ערב כזה מרוכז, מדברים על הכל, צוחקים על הכל.

"גדלתי עם כלבים והייתי רוצה לגדל כלבלבל – כזה עם שערות חומות על העיניים, יפהפה־מכוער, אבל בגלל המקצוע והמגורים בדירה עירונית, אינני יכולה".

כשאני לבד בבית אני אוהבת שקט. לא מפריע לי שאין מוסיקה ברקע, השקט עושה לי טוב. מוסיקה אני שומעת בעיקר בערב. מוסיקת קאונטרי, זמרים כמו ריקי לי ג'ונס, מתי כספי, ריקי גל, שלמה יידוב, יהודית רביץ, בילי הולידיי, טום וייטס ואחרים, תלוי בתקופה. לפעמים אני מעדיפה לשבת ולשתות בירה בשקט מוחלט, או סתם לשבת בלי לעשות כלום או לדבר שעות בטלפון עם חברות.

אני מאוד אוהבת את [illegible], את [illegible] שאני לא [illegible] שום דבר, אוהבת לשמוע את החדשות, כמו [illegible]. אוהבת את [illegible] שמשהו מחכה לי, מוכרחה שם בבית. כמו כלב קטן. אני חוזרת כלבים, כלב זה ממש משאת־נפש. גדלתי [illegible] עם כלבים והייתי רוצה לגדל כלבלבל כזה עם חמוד, שערות חומות על העיניים, יפהפה־מכוער. אבל בגלל המקצוע והמגורים בדירה עירונית, אינני יכולה.

ראיון: נורית ברצקי
צילום: [illegible]

ב"ארכיפלג גולאג"

(המשך מעמוד 33)

במוסקווה פקיד בכיר במשרד המשפטים הסובייטי.

"תן לי אישור, ואצא לראות במו עיניי", זרקתי לו אתגר.

בזמן שהכינו את הניירת הרשמית, ניסיתי להתחקות אחר הדרך שעובר אזרח סובייטי מהחיים הרגילים אל מושבת העונשין.

השלב הראשון – המיליציה. מול בית מספר 38 המפורסם ברחוב פטרובקה במוסקווה, מטה המשטרה הסובייטית, שני קצינים מצחצחים מכונית לבנה. הם מתכוונים לצאת ל־12 שעות פיטרול במרכז העיר. סאשה וסאשה הם צוות קבוע כבר שלוש שנים, באיזור אותו למדו להכיר כמו את כף ידם. הם בודקים את הסירנה ומדליקים לרגע את הפנס המהבהב. עוד ניגוב של החלון מכוסה השלג, ו"הפרנצוסקי" (הצרפתי) נשלח למקם עצמו במושב האחורי. יוצאים לדרך.

שני השוטרים חמורי־הסבר לגמרי לא מזכירים את סטארסקי והאץ'. הם מחפשים על המדרכות אנשים ששותים אלכוהול בפומבי. אולי גם יתמזל מזלם לתפוס איזה כייס.

לפתע נשמעת הודעה ברשת הקשר: שלושה אנשים שרוקנו בפומבי בקבוק וודקה נתפסו לא הרחק. הם עתידים לבלות מספר שעות בהתפכחות מאחורי הסורגים, בנוסף על קנס כבר שישלמו בבוקר.

גדרות המחנה סמולנסק־ספאמבו

נטאשה: "15 אלף נשים, שמדברות כל היום על ענייני נשים. שש שנים בלי אהבה – חוויה מזורה"

שוב מתעורר האלחוט לחיים. הפעם הודעה בשבילנו: קטטה במסעדת "רוסטאלי". אנחנו ממש קרובים. סאשה א' נותן גז. למרות המהירות, הוא מקפיד לשמור על חוקי התנועה. הוא גם לא משתמש בסירנה או בפנס המהבהב – אלה שמורים אך ורק למיקרי חירום. בעל המסעדה לא הכי מאושר מביקור השוטרים. הוא נשבע בכל היקר לו שדבר לא ארע, שבכלל אין צורך שיטרחו להיכנס. למעשה, כשכבר נכנסנו, הכל נראה יותר מדי שקט. כנראה שהצליחו ליישב את הסכסוך בכוחות עצמם.

האווירה מפשירה קמעה. סאשה א' וסאשה ב' מתחילים להפגיז אותי בשאלות. אילו סוגי נשק נושאים השוטרים בצרפת? כמה הם משתכרים? איפה הם גרים? מה שעות העבודה שלהם, איך הם מתאמנים, איך הם עולים בסולם הדרגות? אבל השאלה שמטרידה אותם ביותר היא, האם השוטרים בצרפת נהנים מיחס של כבוד. אני שואל אותם לגבי הביקורת החריפה שהופיעה בעתונות הסובייטית על הכוח המופרז שמפעילה המיליציה. השניים משיבים בלהט שהם לא מעורבים בכך אישית.

מצלמות מערביות בכלא רוסי

מושל כלא בוטירקה מסכים לאפשר לנו להכניס לכלא מצלמת־קולנוע אחת בנוסף למצלמה הרגילה. יהיו אלה התמונות הראשונות של עתונאים מערביים מתוך כלא רוסי, אחד המפורסמים ביותר במוסקווה. מבחוץ נראה הכלא כמצודה מימי הביניים. גם מבפנים. מאחורי הדלת המשוריינת ושלושת השערים האלקטרוניים משתרע מבוך של מסדרונות חשוכים ומדרגות לוליניות.

שלושים התאים המוקצים לחקירות נמצאים בקומה הרביעית. החשודים ממתינים בתוך תאים קטנים. לאחר רבע שעה מוציאים אותם השומרים ומוליכים אותם לעבר החוקרים. חדר החקירות מרוהט בתמורה, הרהיטים מוברגים לרצפה. השופט נמצא עם הנאשם בארבע עיניים, אך בחישג יד יש כפתור אזעקה. השומרים מפטרלים בלי הרף במסדרונות, מדי פעם מעיפים מבט אל הנעשה בתאים מבעד לאשנב קטן.

החוק הסובייטי העכשווי אינו מאפשר לחשוד להיפגש עם עורך־דין עד לאחר שהוכנה התביעה נגדו. הדבר עתיד להשתנות בקרוב במסגרת הרפורמות שמתבצעות במערכת המשפטית. במערכת הקיימת, המושג "ערעור" אינו קיים. המוצא הוא פנייה ישירה לערכאות המשפטיות הגבוהות ביותר. סולז'ניצין סיפר כיצד, כהגיעו למחנה העבודה, קידם המושל את פני הבאים בהודעה: "שלא יהיו לכם שום אשליות – התובע מעולם אינו מגיע לכאן". ניתן להבין מכך שאפילו בימים החשוכים של מישטר סטאלין מילא התובע חלק חשוב בהגבלת שרירות הדין.

בגלל פרווה גנובה

ביקשנו לחזות במשפט, ומשרד המשפטים הסובייטי סיפק לנו כתובות של כמה בתי־משפט. הבחירה – הלגמרי אקראית שלנו – נפלה על וורוצ'ילוב.

על דוכן העדים ניצב אלכסנדר גבורוב. עד לפני שנים אחרות הוא היה מוצא עצמו מושלך אוטומאטית למושבת עונשין בגין עבירה מהסוג שהביאה אותו היום לפני שלושה שופטים: בשנה שעברה גנב מעיל פרווה מהמלתחה במפעל בו עבד, ובתמימותו הגיע לעבודה יומיים לאחר מכן עטוף במעיל הגנוב. בחדר נכח קורבנו – פועל צעיר, כשהוא מלווה באשתו – לבושה מעיל פרווה.

על הבמה המעוטרת צמחים ירוקים יושב השופט ולאדימיר קולקוב, ולידו אנה ומישל, פועלים. קולקוב נבחר לתקופה של חמש שנים בידי המועצה העירונית המקומית. השניים האחרים נבחרו להיות עוזרים מתוך רשימה של 630 אנשים שנבחרו במחוז. הם חייבים למלא תפקיד זה, לצד העבודה הרגילה שלהם, במשך שנתיים וחצי, בעקרון, יש להם אותה סמכות כמו לשופט המקצועי.

אלכסנדר כוסס את ציפורניו בעצבנות. פרקליטו, ולאדימיר הבורסקי, מעיין שוב ברשימות. הוא הצליח לאסוף את כל הנתונים לגבי התיק משום שמדובר בעבירה שולית. במשפטים גדולים, כגון אלה המתבססים על סעיף 70 העוסק בפעילות אנטי־סובייטית, רשאים עורכי הדין רק לקרוא מסמכים, ונאסר עליהם לרשום רשימות. "זה נוהל מגוחך", אומר ולאדימיר. "אני מקווה שהרפורמות ישנו גם אותו".

הוא מדבר בחום בעד הבאת עורכי הדין אל החשוד בתום תקופת המעצר. "אנשים הנשארים לבדם עם המיליציה, ואחר־כך עם התובע, עושים הרבה שטויות", הוא אומר. "הנוכחות שלנו תיאלץ את החוקרים לשנות את שיטותיהם. לגלות את האמת מתוך העובדות, לא על בסיס הודאות".

פרקליט סובייטי: "אנשים הנשארים לבדם עם המיליציה ועם התובע, עושים הרבה שטויות. הנוכחות שלנו תיאלץ את החוקרים לשנות את שיטותיהם, לגלות את האמת מהעובדות, לא על בסיס הודאות"

במהלך ההפסקה אנו מדברים על העונש. הגנב שלנו פוסע אנה ואנה באולם. לפני חמש שנים היו נגזרות עליו שנתיים במחנה עבודה, טוען נשיא בית־המשפט. "הרעיון אז היה להיות חסרי־רחמים כדי לשרש מה שנחשב לאחד האיומים החמורים ביותר על עקרונות הסוציאליזם. אבל הבעיה היתה שעל אף העונשים המחמירים – הפשעים לא פחתו. המצב נהפך לבלתי־אפשרי. אנו הרי לא מעוניינים בשלילת חרותם של האזרחים, אלא בעקירת השורשים האמיתיים של הפשע. אני מאמין שאלכסנדר, שזו עבירתו הראשונה, ייצא לחופשי", סיכם.

במחנה יש ספרייה מפוארת, ומועדון. אולם הקולנוע מכיל אלף מושבים, והאסירים יכולים לצפות בשני סרטים בשבוע.

בתום ההפסקה דורש התובע כי הנאשם יישא במקום־עבודתו הנוכחי במשך שנתיים, ישלם במהלך תקופה זו 15 אחוזים ממשכורתו כקנס ויעבור תוכנית לגמילה מהתמכרות לאלכוהול. הסניגור נושא דברים. גזר הדין: אלכסנדר ימשיך לעבוד במפעל במשך שנה וחצי בלבד, אך עדיין יצטרך לשלם 15 אחוז ממשכורתו ולהצטרף לתוכנית הגמילה.

אלכסנדר מאושר. הוא עוזב את האולם אדם חופשי. "לפני שלוש שנים, אי־אפשר היה להעלות זאת על הדעת", מציין נשיא בית־המשפט. "הנאשם נמצא חייב בדין, ולא היו מעלים על הדעת להניח לו לעזוב את החדר בלי ליווי המיליציה. בתחילה, זה היה נחשב ממש שערוריה, היום, כפי שאתם רואים, זה כבר בנאלי".

"חשבתי שיתנו לי שלוש שנים במחנה כלא", אומר אלכסנדר, "בחיי, שיקשקתי מפחד"!

למחרת אנו עתידים להיכנס סוף־סוף לאזור...

(המשך בעמוד 40)

(המשך מעמוד 38)

מאותם מחנות־כלא ידועים לשימצה שאלכסנדר כה חשש מפניהם. אנו נוסעים לאחר האיים בארכיפלג גולאג – סמולנסק סאפונובו.

בגלות סמולנסק

הרעש המוכר של פתיחת דלת אלקטרונית. שני חיילים חמושים מצדיעים לגנראל ולשלושת הקולונלים. השתקפות השלג בחלונות עמדת המשמר אינה מצליחה להסתיר את הבעת ההפתעה על פניהם למראה המצלמות שלנו. אנו עוברים דרך שלוש כניסות חשוכות ואז מוצפים לפתע אור מסמא. אילמלא הסורגים הרבים, אפשר היה לחשוב שמדובר בחצר בית־חרושת.

שער ברזל ענקי נפתח במקצת עם התקרבנו, ומיד אנו נאפפים רעש נורא. עשרות מכבשים עצומים מרדדים אלומיניום בקצב מתכתי, איטי. מבעד לעננת אדי השמן הנבקעת לפתע על־ידי ברק של מכשיר הלחמה, אפשר להבחין רק בדמויות חשוכות ליד המכונות. בגדי־עבודה שחורים. ידיים שחורות. כובעי־פרווה שחורים מכסים ראשים מגולחים. עיניים שחורות ופיות מרירים הממלמלים קללות כשאנו חולפים על פניהם.

בקצה אולם המכונות נערמים מסנני אוויר שיוצרו במהלך היום בתוך מכולות, מוכנים למשלוח ברכבת. כמו בכל בתי־החרושת בברית־המועצות, אפשר למצוא גם כאן את הלוח המפורסם: משמאל כתובים שמות הפועלים הטובים, ומימין – שמות העצלנים. "הטובים" זוכים במענק וברשות לביקורים נוספים או בקיצור תקופת העונש. "העצלנים" נענשים בשלילת הטבות אלה ואחרות. אסיר המסרב בשיטתיות לעבוד עלול להישלח לבידוד – אך העונש יתבצע בכלא, לא במחנה העבודה. בשביל האסירים בסאפונובו, פירוש הדבר הוא כליאה בסמולנסק. קולונל איוואן רומנוב, הממונה על המחנה, מרגיע אותנו: בארבע השנים האחרונות שלח לכלא רק חמישה אסירים.

> **התובע אלכסיי: "איננו מעמידים פנים שמחנות הכלא מושלמים; הם רחוקים מלהיות כאלה. אבל אני חושב שמוטב לרצות את העונש במעצר, תוך כדי עבודה"**

קצת קשה לדבר ברעש הנורא הזה, אך ראש אחת הקבוצות, אסיר, מצליח לומר לנו שיש שלוש משמרות בנות שמונה שעות, שישה ימים בשבוע, והפסקה של שעתיים בצהריים. לפני צאתם את המפעל צריכים האסירים לעבור ברלת אלקטרונית המצויידת בגלאי מתכות. אין עורכים חיפושים שיטתיים על גוף האסירים, אך מעת לעת יש "בדיקות" בחדרים – תמיד בנוכחות האסירים, בהתאם לחוק.

שני גברים מפטרלים באיזור האסור, סביב הכניסות למחנה. גם הם אסירים, אך הם אסירים "לדוגמה". הם מבצעים את משימת השמירה במשך שעתיים, בהתנדבות, לאחר העבודה במפעל.

שער מתכת נוסף נפתח עם התקרבנו ונטרק מאחורנו. כעת אנו נמצאים במשהו הדומה לכלוב ענק בגן־חיות. סככות מתכת מפרידות בין כתריסר בניינים אורחיים, בלי סורגים על חלונותיהם, הסגורים במעין כלובים גדולים שמחוברים זה לזה בדלתות אלקטרוניות. המערכת כולה נשלטת על־ידי עמדת תצפית הניצבת באמצע גוש הבניינים. גם היא מאויישת בידי אסיר, אך "עוזר" לו חייל חמוש. זה החייל היחידי שראינו במשך כל יום ביקורנו כאן.

כעת אנו ממשיכים לביקור שיטתי בכלא עצמו. מתחילים באולמות השינה, שם בוחה המשמרת שסיימה את עבודתה. האסיר התורן נוקש בעקביו ומצדיע, חמישה אסירים אחרים ניצבים דום בקצה מיטותיהם, ושלושה אחרים ישנים.

בחדר סמוך יכולים האסירים לבשל על פלאטות חשמליות. לכל אחד יש תא קטן לאיחסון חפצים, אך בלי מפתח. לא קל ליצור איתם קשר; למנהל המחנה יש מנהג מרגיז לענות במקום האסירים. ואסילי, כבן ארבעים, שקיבל שמונה שנים על הריגת אדם בשגגה, בעת ציד לילי, מרפרף בחוברת־מידע על חיות־בר. לשאלה למה לא ביקש העברה לצפון הרחוק, או לסיביר, שם האסירים חיים בחופש כמעט מוחלט, הוא משיב – "דווקא חשבתי על זה, אבל כל המשפחה שלי חיה באיזור סמולנסק, וכאן אני יכול לראות אותם לפעמים".

איוואן, צעיר ממנו במקצת, שברגע של השתוללות־כעס הרג את מאהבה של אשתו, הוא קורא נלהב של רומנים צרפתיים. הוא מדבר על בלזאק, סטנדאל, גי דה מופאסן ואמיל זולה. במחנה יש ספרייה מפוארת, וגם מועדון. אולם הקולנוע מכיל אלף מושבים, והאסירים יכולים לצפות בשני סרטים בשבוע. כל סרט המוקרן בברית־המועצות מוקרן גם בבתי־הכלא ובמחנות. "ועדת התרבות" של האסירים מרכיבה את התוכניות האמנותיות. על הבמה באולם מתאמנים נגני רוק מקומיים. מנהל הכלא מסכים שנשלח להם תקליטים מצרפת; הם מבקשים את אדית פיאף, לד זפלין, סגול כהה.

עם ניקולאס, שקיבל הקלה של שישה חודשים בעונשו ועתיד להשתחרר בקרוב, אנו משוחחים על עבודה ועל משכורת. הוא מאשר מה שאמרו לי במוסקווה: האסירים במחנות העבודה מקבלים אותו שכר בעבור העבודות שהם עושים כמו כחיים ה"אורחיים". כפועל מתכת מיומן הוא מקבל 180 רובל בחודש. ב"אזרחות" היה ניקולאס פועל חווה. את הכשרתו המקצועית החדשה רכש בבית־ספר מקצועי הסמוך לאיזור המגורים במחנה.

כמו שנהוג בברית־המועצות, גם כאן מועברת מחצית משכורתו של האסיר למדינה, לכיסוי עלות שהותו בכלא. בשאר הכסף רשאי האסיר לעשות כרצונו: לשלוח למשפחה, או להפקיד בחשבון חסכון. הוא יכול להשתמש רק ב־29 רובל בחודש, לצורך קניית מצרכים ואספקה בחנות במחנה.

המנהל מודה כי בני משפחה מבקרים מעבירים לפעמים בחשאי כסף לאסירים, כדי שיוכלו "להזמין" אלכוהול או תה מתושבי סאפונובו. כדי למנוע השלכת בקבוקים מעבר לגדרות האלקטרוניות, הקים מושל המחנה גדר־עץ גבוהה סביב הגדר החיצונית.

התובע במוסקווה, ניקולאס אלכסיי, מוחה נמרצות נגד ההשוואות שעושים במערב בין מחנות־העבודה הסובייטיים לבין בתי־סוהר. "בברית־המועצות, כמו בכל מקום אחר בעולם, עלינו למצוא מקום כלשהו לאנשים שנרונו לשלילת חירותם", הוא אומר, "אנו לא מאמינים שאנשים שהתנהגו בצורה הרסנית לחברה צריכים במשך תקופת ריצוי עונשם לחיות על חשבונה, כטפילים. אין אנו מעמידים פנים שמחנות הכלא מושלמים; הם רחוקים מלהיות כאלה. אבל אני חושב שמוטב לרצות את העונש כמעצר, תוך כדי עבודה, בתנאים הקרובים ככל האפשר לחיים הרגילים – מאשר לא לעשות דבר כל היום, רק לבהות בטלוויזיה, כפי שראיתי שנעשה בבתי־הסוהר כמינלבר, למשל. אני משוכנע שזה הרבה יותר קשה לאסירים, משום שהזמן עובר באיטיות רבה יותר".

בחדר הטלוויזיה של בלוק 2, שם מבלים כחמישים אסירים את ההפסקה שלהם, הם נשאלים לגבי הפרסטרויקה – מדיניות הרפורמות של מיכאיל גורבצ'וב. "אנחנו מאה אחוז בעד", אומרים כמה מהם ברזמנית. "אנחנו מקווים שהחנינות יימשכו".

"זונה יהודיה זקנה, בלי עתיד"

נטאשה ריצתה שש שנים במחנה עבודה באשמת ספקולאציה בדולרים. "שש שנים בשביל שש־מאות דולר – זה היה הרבה מרי, הרבה יותר מרי. שנה אחת היתה מספיקה", היא אומרת.

השתלבותה בחיים האזרחיים אינה מוצלחת במיוחד. היא מרוויחה 160 רובל בחודש במכבסה ומשלימה את הכנסתה בעבודה כזונה בבתי־מלון של תיירים.

היא מספרת על מחנה הנשים בו שהתה, מרחק שלוש שעות נסיעה באוטובוס ממוסקווה. "15 אלף נשים, שמדברות כל היום על ענייני נשים. שש שנים בלי אהבה – חוויה מזורה", היא אומרת. "העבודה לא היתה קשה מדי. תפרתי מכנסיים כל היום. היינו צריכות לעבוד מהר, אבל נכנסים לקצב".

לפעמים היא מתלוננת על כך שהיא "זונה יהודיה זקנה, בלי עתיד". אבל לפעמים היא גם משוכנעת: "העניינים עומדים להשתנות כאן – הכל שקט מרי".

תרגום: שרית פרשל

הרבה מאוד אסירים

עתונאי סובייטי שביקר לא מכבר במחנה עבודה בעל משטר חמור בקרבת מורמנסק, דיווח שגם היום עדיין מקובלים במקום נהלים מתקופת סטאלין. הוא קרא לשינוי מרחיק לכת של מערכת הענישה.

"במשך עשרות בשנים התייחסו אל האסירים כאל כוח עבודה נוח וצייתן", כתב שליח העתון "מוסקו־ניוז", בהזכירו בין המפעלים שהוקמו בעזרת עבודת כפיה את "תעלת הים הלבן", מכרות בסיביר ומסילת הברזל של רכבת בייקאל־אמור.

העתון מציין כי מספר האסירים במחנות העבודה הסובייטיים פחת בשנים האחרונות במידה ניכרת, אך עדיין דרוש שינוי קיצוני של השיטה. יתר על כן, יש לגבש ערובות משפטיות כדי למנוע אפלייתם לרעה של מי שהיו כלואים במחנות עבודה מעין אלה. הכתבים שביקרו במחנה העבודה במורמנסק הזדעזעו מהתנאים במקום.

כתב "מוסקו ניוז" מציין כי הפרשה של אנאטולי דקטיישקין, אסיר בן 58, אופיינית למסורת שגובשה בתקופת שלטונו של סטאלין ומצביעה על כך שהחוקים מאותם שנים עדיין שרירים וקיימים בכמה מהמחנות.

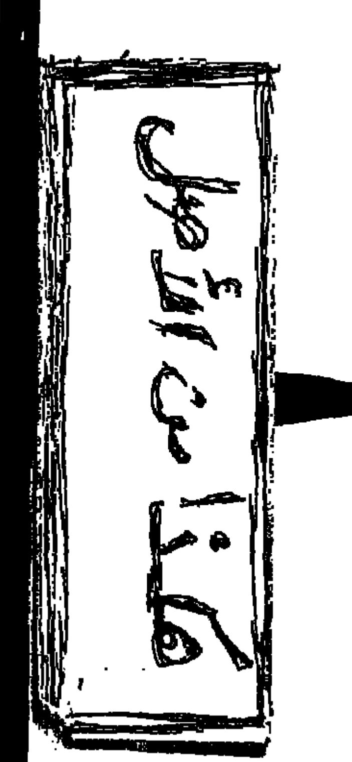
דקטיישקין נכלא לראשונה ב־1943 לאחר שפרץ לקנטינה כדי להשיג מזון לעצמו, לאחיו ולאחותו הצעירים ממנו. באותו זמן נלחם האב בחזית, מול הצבא הגרמני, והאם נטשה את ילדיה. הוא שוחרר ב־1945 אך נעצר שוב כעבור שנתיים לאחר שגנב דג מעושן. אז נידון לעשר שנות מאסר במחנה. מאז שהה רק שלוש שנים מחוץ למחנות עבודה וסווג כ"פושע מסוכן במיוחד".

אחד מבין כל שלושה אסירים סובייטים – כותב העתון – חוזר כעבור זמן לבתי הכלא או למחנות העבודה. הדו"ח מותח ביקורת על המוהג של כליאת אסירים נורמליים יחד עם חולי נפש וסוטים מיניים. בהתייחסו לבעיות הניצבות בפני אסירים לשעבר לאחר שחרורם, כותב העתון ש־11 אלף אסירים ששוחררו בעקבות החנינות שהוענקו בשנה שעברה, לא הצליחו עד כה למצוא עבודה. רבים מהם לא קיבלו רשיונות שהייה הדרושים בברית־המועצות כדי לקבל דירה.

העתון מותח ביקורת חריפה על פקידים מקומיים בלמעלה מ־70 ערים שניסחו תקנות והוראות משפטיות כדי למנוע מגורי אסירים לשעבר בתחום שיפוטם. נמסר כי בלנינגראד, למשל, המצב כה חמור עד שנאסר על צעירים עבריינים ששוחררו ממחנות לשוב ולהתגורר יחד עם הוריהם.

"מספר האסירים בארצנו הוא מן הגדולים בעולם כולו" – מסכם העתון את המצב הנוכחי בבריה"מ, עדיין עגום למדי גם בתקופת הגלאסנוסט והפרסטרויקה.

(רויטר־עתי"ם)

לחיות עם הכאב

רס"ן ד"ר איתן פרידמן היה רופא חטיבת הצנחנים כשנפצע אנושות בפשיטת צה"ל ללבנון בקיץ 81'. כשנלחם להחלים, ולחזור ללכת, אמר שבשלושה תנאים לא יהיה מוכן להמשיך לחיות: בלי רגליים, בלי זין, ולהיות פסיכי. היום הוא אורח, רס"ן במילואים, חוקר בתחום ההנדסה הגנטית. יש לו שתי רגליים וזין והוא לא פסיכי. חי רחוק מטראומות. מה נשאר? הכאב. וההבנה. כרופא הוא מבין עכשיו טוב יותר את החולים שלו, מסוגל להזדהות כשהם צועקים בלילה: כואב לי! הוא היה שם.

מאת עמנואל דרון

הדוקטור המזוקן בחלוק הלבן עצר לרגע בכניסה למחלקת השיקום של בית־החולים תל־השומר. עד לאותו יום, המידשאות הירוקות שהפרידו בין המקום הזה לבין המחלקה הפנימית בה עבד, היו מבחינתו כמעט ערובה לכך שלעולם לא יצטרך עוד לשוב לשם.

מבחינה מסויימת, היו תקופות שגם במחלקה הפנימית הרגיש הרופא הצעיר "כמו חולה בין בריאים". כאשר פאציינט התלונן שכואב לו להשתין, איתן פרידמן היה נושך שפתיים ומרגיש את הכאב ביחד עם החולה. אבל אחרי־כן התרגל. המחלקה הפנימית היתה בכל זאת משהו אחר ממה שעבר עליו בקיץ 1981. מחלות אחרות. כאבים אחרים. הידיעה שלא יצטרך לחצות את המדשאות הירוקות בדרך למחלקת השיקום, הרגיעה אותו.

לכן, באותו יום שבו חייב היה להיכנס לשם, לצורך שיחת הדרכה כלשהי, עצר לרגע ליד הפתח. "מי שמע על רופא שמפחד לראות חולים ולשמוע זעקות כאב", חייך לעצמו. אבל הצמרמורות התפשטו בגוף והדמעות עלו בגרון וחילחלו דרך ארובות העיניים. תחושה דומה לזו שירגיש כמה שנים אחרי־כן, באתר ההסרטה של "לא שם זין", שם שיחק בתפקיד עצמו – רופא בחטיבת הצנחנים. כאשר גיבור הסרט, רפי, התייסר בכאבים, פרש איתן הצידה, אל מאחורי המצלמות ועמודי התאורה, ובכה בשקט.

רב־סרן ד"ר איתן פרידמן היה רופא חטיבת הצנחנים כאשר נפצע אנושות באחת הפשיטות של צה"ל ללבנון בקיץ 1981. שבע שנים אחרי, ראה עכשיו אור בהוצאת משרד הבטחון הספר "דרג מסתער", בו קיבץ עורך "במחנה" יוש הלוי סיפורי קרב וגבורה מפי לוחמי צה"ל מזמן קום המדינה ועד היום. סיפורו של איתן, שכתבתי זמן קצר אחרי שחזר לחיים אחרי הפציעה שכמעט העבירה אותו לעולם הבא, מופיע בספר בפרק "שיקום". אין בו הסתערות, יש בו בקושי יריה אחת. אבל יש בו הרבה זעקות, נאקות, קללות, יריקת דם, פחד, משברים והרבה כאב, כאב מוחשי, פיזי, פלסטי להחריד, מבחיל, כאבו של רופא שמצא עצמו ערב אחד מצידו האחר של המזרק.

•

במחלקת שיקום ב' של בית־החולים על־שם שיבא בתל השומר, מניף סרן ד"ר איתן פרידמן את שני מקלות ההליכה שלו בקריאת "הולה" קצובה ונזכר לרגע בגיבורי הספרים של קארל מאי, האהובים עליו כל־כך. אחרי־כן הוא חוזר למציאות ומשתרל, בשעת הפיזיותראפיה, לרכז את כל מה שלימדו אותו בשנות שירותו הארוכות כרופא צבאי ולהוכיח למדריכה שאין דבר העומד בפני הרצון, מה פתאום שיהיה.

כשהיא מספס במדרגות המחלקה בלי עזרת מקלות ובמהירות בלתי־צפויה, מתלחשים המתשקמים מסביב, כמעט בהערצה, "ממש שר, הכחור". וכשהוא נוחת שוב בכסא הגלגלים ומנגב את הזיעה מהזקן השחור, הוא אומר: "כרופא, כאדם נבון ומבין, אני יודע בדיוק מה עובר עלי ועוד יעבור עלי בחודשים הקרובים. כאדם ריגשי ורגשני, שנאלץ לצפות בילדים קטנים וללמוד מהם איך שוב ללכת על הרגליים, אני עדיין לא תופס...".

איתן נפצע בעת שכוח צנחנים פשט בליל ה־19 ביולי 1981 על עמדת מחבלים בסמוך לנהר הזהרני. כאשר הובא, בשעת בוקר מוקדמת, לבית החולים רמב"ם בחיפה, אמרו הרופאים מסביב שאם יהיה לו מזל יוכל לעשות את שארית חייו כנכה על כסא גלגלים.

"כל הפעולה הזאת היתה רחוקה מאוד בזמן", מספר איתן, "מה שנקרא 'נוהל קרב קצר'. ברגע האחרון ממש התברר לי שבגלל פציעה של שני חובשים חסר לי חובש אחד. פגשתי את חברי הטוב יוסי, שגם הוא רופא, ושאלתי אותו אם יהיה מוכן להצטרף. הוא, כמובן, קפץ על המציאה. קיבלנו את אישור הגורמים המוסמכים וכך מצאנו עצמנו יחד בדרך ל'אקשן'.

"נחתנו במקום המתוכנן והתחלנו ללכת. הלילה היה בהיר והנוף נפלא, וזה נראה כמו תרגיל – עד שנתקלנו במארב והתחילו היריות. אני לא יודע מה מעניין אנשים אחרים ברגע שהם שומעים יריות, אבל לגבי, אני יודע, הדבר היחיד שמעניין אותי זה אם יש נפגעים אצלנו. זה לא בגלל שצריך לטפל בהם, אלא גם מתוך היכרות עם אותם אנשים, כי היינו קבוצה קטנה ומגובשת מאוד.

"בינתיים לא היו נפגעים וזה היה טוב. הגענו עד ליעד עצמו, למקום שתוכנן ובזמן שתוכנן, כאשר אני עם מפקד הפעולה קצת מאחור. אני זוכר איך עברנו את שדרת העצים ובדיוק אז נתקל הכוח הקדמי, שהיה בערך 30 מטר לפנינו, במחבלים, וזה היה שגרתי, לא היה פחד, לא היתה פאניקה, שום דבר. דילגנו קדימה שפופים, כרענו ברך, השתרר שקט מעורר – ואז שמעתי את הקריאה: 'דוקטור, דוקטור, יש פצועים!'

"בשבילי קריאה כזו היא כמו סדין אדום לשור. לקחתי את יוסי איתי, רצנו קדימה והקמב"צ הוביל אותי לעבר הפצועים. ראיתי את מפקד הפעולה עומד ליד יוסי (קצין האג"ם יוסי טהר שנהרג בפעולה זו), כרעתי ברך לידו והתחלתי להוריד את התרמיל מהגב. באותה שניה ראיתי רשף. לא שמעתי את היריה, אבל הרגשתי כאילו שמישהו לוקח גרזן ענק וגודע אותי לכל רוחב הגוף מימין לשמאל... אני יודע שזה תיאור פלסטי קצת, אבל הייתי בהכרה מלאה וזה בדיוק מה שהרגשתי, פחות משניה עברה והתפוצץ עם רימון

רס"ן ד"ר איתן פרידמן לפני הפציעה (משמאל, עם כוח צנחנים ששב מפשיטת של צה"ל בלבנון ב־81') ובעת תהליך השיקום אחרי הפציעה (למעלה).

שהעיף אותי קדימה תוך כדי 'סלטה' באוויר והשכיב אותי עם הפנים בכיוון המחבלים.

"יוסי היה היחיד שידע שנפצעתי. ומאוחר יותר התברר לי שמאותו צרור שפגע בי חדרו ארבעה כדורים לתוך האלונקה שהיתה על גבו). מפקד הפעולה, שעדיין לא ידע שאני פצוע, שאל אותי: 'נו איתן, מה העניינים?' עניתי לו בחריקת שן שנפגעתי.

אני מכיר את כל הסיפורים האלה על הפצועים בשדה הקרב, שאינם זועקים וכולם גיבורים גדולים... נורא רציתי להיות גיבור, ממש חשבתי על זה, אבל לא הצלחתי, ממש לא. הכאבים היו נוראים, זוועתיים, כאבי תופת. היתה לי הרגשה שהצעקות שלי ממלאות את כל האיזור ושאפשר לשמוע אותי עד ביירות. בדיעבד התברר שזה לא היה כל־כך נורא, כי הקול שלי היה חלש, אבל אני זוכר שצעקתי, צעקתי וקיללתי המון בכל שפה שאני יודע.

"עברו לי המון דברים בראש באותם רגעים ראשונים של הפציעה. קודם כל הייתי בטוח שאני אמות. למה הייתי בטוח? האמת היא שהתרמיל לא נתן לי לשכב ממש על הגב, וכך שכבתי עם רגליים מורמות מעט למעלה על טרסה של אבנים. יכולתי לראות את הרגליים, אבל מעצם החזה ומטה לא הרגשתי שום דבר. זו היתה הרגשה נוראה של ציפה, של חצי גוף שאין לך, שאתה לא מרגיש אותו בכלל. אתה מסתכל על הרגליים, נותן פקודה למוח שלך להזיז אותן – ולעזאזל, שום דבר לא קורה.

"לא הצלחתי להתגבר על העובדה שיש לי שתי רגליים בריאות ושלימות למראה, שאני חושב בסדר גמור, שאני נותן פקודה ואומר לרגל: 'התרוממי', ומרגיש את המעצור".

"הייתי בטוח שאמות. היה לי פצע יציאה גדול מאוד בבטן, הרגשתי את זרם הדם יוצא ממנו וידעתי פחות או יותר מה היה מסלול הכדור, ידעתי גם פחות או יותר מה הפגיעה. כאשר הרגשתי את זרם הדם שוטף החוצה, זה היה כאילו שכבת־אחת החיים אולים מתוכי, כאילו דרך אותו חור יציאה של הכדור נשאבים החוצה כל האיברים הפנימיים: המות, הריאות, הלב, המעיים. יכולתי לראות שמישהו עומד בחוץ ומוציא לי את החיים החוצה. התאמצתי נורא לעצור את זרם הדם – לא בידיים, לא יכולתי, אבל במחשבה ובהדבה פסיכולוגית. לא הצלחתי.

"אני זוכר עוד שברגע הפציעה עצמו, באותן שניות שבהן ראיתי את הרשף ועשיתי את הסלטה, חשבתי משהו כמו: 'יא־אללה, לא יכול להיות שזה הדבר האחרון שאזכור בחיים שלי. ממש כך. זה לא התקבל לי, שחיים ארוכים כל־כך, עשירים כל־כך, יגמרו בשבריר כזה של שנייה ושזה הדבר האחרון שאיתן פרידמן יראה'.

"אז התחלתי לחשוב על דברים אחרים. חשבתי על אבא שלי זכרונו לברכה. חשבתי על איך זה יהיה לפגוש אותו שוב אחרי שלוש שנים וחצי... וחשבתי איך יגיבו אמא שלי ואחותי ואשתי עתי. איך הם יגיבו כשאני אמות.

•

"יוסי הגיע אלי מיד לאחר שאמרתי למפקד הפעולה שאני פצוע. אני סבור שאמרתי לו: 'יוסי, יש לי כדור בבית החזה, יש לי פגיעה בעמוד השדרה ואני חושש שיש לי גם דימום לתוך חלל הבטן. תעצור לי את הדימום, תשים עירוי טוב ובבקשה, בבקשה יוסי תן לי מורפיום'. כן, ידעתי שאסור לתת מורפיום במצב כזה, ועוד איך ידעתי, וכרופא הייתי תמיד קשוח במצבים האלה. אבל הכאבים היו בלתי־נסבלים ואני

(המשך בעמוד הבא)

איתן פרידמן היום, עם אשתו (מימין), אמו ובנותיו

(המשך מהעמוד הקודם)

בכיתי והתחננתי. יוסי, שידע שאסור לתת לי את זה, נקרע... ממש ככה. הוא חתך לי את החולצה, זיהה את פתח היציאה ועשה חבישה יפה. המעניין הוא, שברגע בו נעצר זרם הדם מהגב היה לי בטחון, אולי מזוייף, שאני בכל זאת אחיה איכשהו.

"יוסי טיפל בי ובכה, טיפל ובכה. באותם רגעים זה לא ריגש אותי, כי פשוט כאב לי. עכשיו, כאשר אני חושב על זה, אני יודע שזה נכס לא נורמלי, הידידות הזו בינינו... נכס לא נורמלי... אתה שומע, אני זוכר אותו עוכר ובוכה ומלטף לי את המצח ומנקה אותו ואומר כל הזמן: 'איתוש, איתוש, אל תבכה, יהיה בסדר'. אני לא יודע איך הייתי מתנהג במצב הפוך, אבל אני יודע שזה נורא קשה לטפל במישהו שקרוב לך, עם היריות והצעקות וה'יאללה, תזדרזו, המסוק כבר בדרך...' אני חושב שהוא עשה עבודה יוצאת מן הכלל, ואני חושב שאני חייב לו הרבה על זה שאני כאן, במיטה בתל־השומר, ולא בשדות הציד הנצחיים של וינטו...

"העלו אותי על אלונקה כמו שמעלים פצוע עם שבר בגב. הכאבים כבר לא ריגשו אותי יותר מדי. הייתי מטושטש לגמרי, אבל למרות הטשטוש החלטתי החלטה, אולי ילדותית קצת ולבטח לא מבוססת על ידע רפואי: לא לאבד את ההכרה! איבוד ההכרה היה בשבילי משהו כמו חרב פיפיות. מצד אחד, בעצם, נורא רציתי לאבד את ההכרה כדי להימלט מהכאבים, אבל מצד שני ידעתי שברגע שזה יקרה אני מאבד את השליטה על מה שקורה... כרופא חשבתי על זה, כרופא שרוצה לעקוב אחרי מה שקורה לו. אני חושב שאדם פשוט לא רוצה לשקוע בחוסר הכרה. כל אחד מאיתנו רוצה לדעת מה קורה ומה עושים איתו. הגיון כמה שלא עמד מאחורי ההחלטות שלי, אבל ידעתי שאני רוצה להגיד בעצמי בבית החולים את סוג הדם שלי ואת העובדה שאני רגיש לפניצילין, למרות שכל זה כתוב שחור־על־גבי־לבן בפנקס השבוי שלי.

"לא ידעתי עד כמה פציעה יכולה לכאוב. קוראים על זה וכותבים על זה, אבל אתה לא יכול למדוד את עוצמת הכאב".

"החלק של הטיסה במסוק כבר מעורפל אצלי יותר. אני זוכר משפטים כמו: 'איתן, יהיה בסדר, עוד חמש דקות נוחתים'. אני זוכר שישב לידי דודי, חובש קרבי בצנחנים, וטיפל בי כמו אמא טובה... אחר־כך סיפרו לי שהוא תפס את ד"ר ג' בסרבל ואמר לו: 'פה שוכב רופא של הצנחנים, דאג לכך שהוא יקבל את הטיפול הטוב ביותר'. הייתי מקבל טיפול כזה גם בלי הדברים של דודי, אבל זה פשוט מחמם את הלב לשמוע דברים כאלה. אני גם זוכר, שהנחיתה כאבה מאוד ושהגעתי לחדר המיון עם שפתיים זבות דם לאחר שנשכתי אותן כל הזמן.

"עצרנו ליד הדלפק. היו שם הרבה אנשים ורעש. אני זוכר בבירור כיצד אמרתי: שקטו ואחר־כך את המספר האישי, סוג הדם והעובדה שאני רגיש לפניצילין. הדבר האחרון, שאני זוכר לפני ששקעתי בתרדמה עמוקה, הוא המשפט 'תכניסו לו מהר את הטובוס (מכשיר המיועד להנשמת המנותח). וזהו".

אל חדר הניתוח הגיע איתן במצב אנוש עם לחץ־דם ירוד וחשש סביר לפגיעה קריטית בעמוד השידרה. שני ניתוחים בוצעו בו, בבהילות רבה. בניתוח הראשון התברר כי חלל הבטן נקי וריק מדימום. אחר־כך החליטו הרופאים לעקוב אחר מהלך דרכו של הקליע ולמדו כי הוא חדר לגופו של איתן דרך עצם השיכמה, שבר בדרכו ארבע צלעות, גרם פגיעה קשה בריאה הימנית והיווצרות דם ואוויר בבית החזה, ויצא החוצה דרך הגב, תוך שהוא שובר את אחד מזיזי עמוד השידרה. על־אף שלא איבחנו פגיעה ממשית בעמוד השידרה, חששו הרופאים שמהירותו הרבה של הקליע, שנורה מטווח קצר ביותר, וכן ההדף החזק שנוצר, גרמו שוק בחוט השידרה ושיתוק בחצי גופו התחתון.

•

ב־20 ביולי, בשעה שש ועשרים דקות בבוקר, פגש איתן את מנהל מחלקת ההתאוששות של בית־החולים רמב"ם. איתן, בהכרה מלאה, לא היה מסוגל להניע את הרגליים. הוא ניהל שיחה ערה עם מנהל המחלקה. התחושה היתה שהניתוח עבר בהצלחה.

השינוי היה פתאומי. גופו של איתן התעוות, הוא התוויר, איבד את הכרתו והחל רועד. נוירוכירורג, שהוזעק לחדרו, קבע כי איתן סובל מחוסר הכרה עמוק וכי ניכרת פגיעה קשה בגזע המוח. בדיקה מהירה העלתה כי ההכרה אבדה על־אף שלחץ הדם והדופק של הפצוע היו סדירים. לרופאים מסביב למיטתו היה ברור כי משהו בלתי שגרתי התחולל באותן שניות בגופו של איתן.

היה זה אחד הרופאים הבכירים, שהוזעקו למקום, שהביע את ההשערה כי מדובר ב"תסחיפי אוויר" – כניסת בועת אוויר לכלי־הדם, "נסיעתה" דרך הלב לעבר המוח, שם היא נעה בחופשיות עד הגיעה לכלי־דם צר. היא סותמת אותו וגורמת למוות מיידי.

חשיפתם של "תסחיפי האוויר" אפשרית רק על־ידי שלילת כל האפשרויות האחרות, שעלולות לגרום עוויתות, פרכוסים ואיבוד הכרה עמוק. בכדי להיות בטוחים שמצבו של איתן אינו תוצאה של פגיעה כלשהי במוח, הכניסו הרופאים לשימוש מכשיר מיוחד, אשר פותח בארץ בחברת "אלסינט" ואשר עורך סריקה ממוחשבת של המוח.

תוצאות הבדיקה הצביעו על היעדר פגיעה מוחית: היווצרות "תסחיפי אוויר". גורם הזמן נהפך לגורלי. עניין של שניות. מה שנותר לרופאים לעשות היה להזעיק בבהילות את מפעילי תא הלחץ של מרפאת חיל הים מהבסיס הסמוך, ולנסות לטפל באיתן בשיטה דומה לזו שמעניקים לנפגעי צלילה.

בתא הלחץ מוכנס החולה למצב של צלילה. הלחץ החיצוני שמסביבו עולה. עם עליית הלחץ, אמורות הבועיות לקטון עד שהן נמסות ונעלמות בדם. באותו זמן, מונשם החולה בחמצן, אשר תורם להמסת הבועיות ומאפשר כמעט חזרה לנשימה סדירה.

עם השנים זקף לעצמו תא הלחץ הצלת חולים רבים שכבר היו במצב של כמעט מוות קליני. אלא שב־1981 היתה עדיין המודעות לקיומו בקרב רופאים רבים נמוכה למדי. מזלו של איתן שהרופא הנכון עמד בזמן הנכון ליד המיטה הנכונה.

חמש שעות וחצי שהה איתן בתא הלחץ ב"עומק" מירבי של 50 מטרים. הטיפול היה מסובך מאוד. שניים מרופאי המכון לרפואה ימית של חיל הים שהו עימו בתוך התא, בעוד שמפקד המכון, רס"ן ד"ר יהודה מלמד, פיקח על הטיפול מבחוץ.

תא הלחץ לא איכזב. איתן שב להכרתו והסכנה לחייו עברה. כאשר התעורר, אובחן גם שיפור נוירולוגי משמעותי ולראשונה הועלתה בבית־החולים האפשרות שאיתן יוכל אולי לעמוד פעם על רגליו וללכת.

איתן זוכר את עצמו מתעורר לחיים בתא הלחץ. "ביקשתי שמיכה כי היה לי קר. מיד אחר־כך קרה עוד אירוע בלתי־רגיל: הצלחתי להזיז את בוהן ימין. זה היה בשבילי סימן גואל, דבר שגרם לי לחשוב באותו רגע, עם כל הסמים והטשטוש, שאם אני מסוגל היום להזיז את הבוהן הזה – אני גם אלך. חוסר התחושה הצטמצם לאיזור הירך. ואני ידעתי שאלך.

"העלו אותי בחזרה לחדר התאוששות ושם חזרו הכאבים. אני זוכר שהרגשתי מתוסכל נורא על שאני לא יכול לדבר, לא יוצר קומוניקציה פשוטה עם אנשים. נראיתי כמו קיפוד. היה לי צינור בכל חור אפשרי ולא אפשרי בגוף, עירוי בעורק וצינור למדידת לחץ דם בקנה ובוושט וקטטר בשופכה. הייתי מתוסכל להחריד.

•

"מאוחר יותר סיפרו לי שחזרתי שוב ושוב על איזושהי תנועה בידיים, שאיש לא הבין מה היא מסמלת ושאחותי ואשתי התווכחו ביניהן אם זה סימן שאני לגמרי דפוק בראש או שאני פשוט מנסה להפעיל את עצמי. מה שבסך הכל ניסיתי לסמן להם זו צורת של מזרק ופעולה של זריקה, כי רציתי זריקה נגד כאבי התופת האלה... אבל איש לא הבין אותי. אלה היו שעות וימים שעוד אף אחד לא ידע איזה גם איתן פרידמן הוא רואה לפניו.

"ראיתי רשף. לא שמעתי את הירייה, אבל הרגשתי כאילו שמישהו לוקח גרזן ענק וגודע אותי לכל רוחב הגוף מימין לשמאל...".

"באותה תקופה הטרידו אותי כל מיני דברים. קודם כל היו הכאבים. לא יכולתי לזוז בגלל הכאבים האלה ונורא פחדתי להתמכר למורפיום. השתדלתי לדחות את קבלת הזריקות עד לרגע האחרון, אבל לא כל־כך הצלחתי להיות איתן הגיבור. אבל יותר מהכאבים הטרידה אותי העובדה שאני כבר לא עצמאי, שאני לא יכול לזוז בעצמי, שכדי להסתובב מצד לצד אני צריך לקרוא לאחות. שכדי לעשות פיפי אני צריך שיפתחו לי ברז. שאני לא יכול לרדת מהמיטה.

"הסתכלתי על הרגליים שלי ועל השרירים המפורסמים כל־כך וראיתי איך הם הולכים ומתנוונים, איך הרגליים הולכות ומצטמקות. מבחינה רציונלית ידעתי בדיוק מה קורה לי. אבל מבחינה אמוציונלית לא הצלחתי להתגבר על העובדה שיש לי שתי רגליים בריאות ושלימות למראה, שאני חושב בסדר כמות שאני נותן פקודה ואומר לרגל 'תתרוממי', ובאיזשהו מקום מרגיש את הבלוק הזה, את המעצור הזה שהיה שובר את השיניים ומתרכז חזק ברגל ונותן את הפקודה הפשוטה לכאורה הזו, וזה לא הלך.

"לא ידעתי עד כמה פציעה יכולה לכאוב. קוראים על זה וכותבים על זה, אבל פציעה אי־אפשר למדוד במטרים. אתה לא יכול למדוד את עוצמת הכאב. היום אני מתחיל להעריך חברה שסחבו אותם פצועים והם חרקו שן ולא צעקו. רק עכשיו אני מבין

(המשך בעמוד 58)

הכובד

"החיים הם חסרי משקל, כצל עובר", כתב הסופר הצ'כי [illegible] את לב ההמונים בכל העולם [illegible] המבקרים אנשי הטעם נדהמו. השלטונות לא אהבו אותו אחרי הפלישה הרוסית לפראג. הורשעה [illegible] מעבודתו כמורה לתסריטאות. גם [illegible] לא נתנו לו להיות. ב־75' ברח לפאריס [illegible]

זמן לא רב לאחר שראה אור ספרו של מילן קונדרה "הקלות הבלתי נסבלת של הקיום" (1984), נוחד לו קומץ מנופחי אגו אינטלקטואלי מעוצמת הפופולריות של הספר. המגנט בין קהל הקוראים להגיגים הפילוסופיים של הסופר הצ'כי, עורר בנקבוביות עורם גרושות האינלקט, צמרמורת קלה, אך מאוד לא המנית. קשה להבין שקונדרה התמוטט. הצלחת הספר והביקורות המרהימות, הביאו אותו גם לשדה התעופה בלוד, כדי ליטול בשנת 1985, שנת תירגום הספר לעברית בידי רות בונדי, את פרס ירושלים לחירות האדם.

עכשיו יש סרט. כמעט שלוש שעות מסך, שמציגות מערכות יחסים בין שלוש דמויות: טומאש, טרזה וסבינה. סיפור אהבה שנמתח בין שני אירועים פוליטיים – האביב של פראג והפלישה הרוסית באוגוסט 1968. "דרך הסיפור של טרזה וטומאש", אמר מילן קונדרה, "רציתי לכתוב רומן על אהבה, המקריות שלה, הקיבעון, הנאמנות והבגידה".

(המשך בעמוד הבא)

טומאש (דניאל דיי־לואיס) ופילגשו סבינה (לנה אולין), בסצינה מהסרט "הקלות הבלתי נסבלת של הקיום". בהתחלה רצו לקרוא לזה "הפליטה של חוסר הנסיון".

מתוך הסרט "הקלות הבלתי נסבלת של הקיום": סבינה (לנה אולין) הציירת; טרזה (ג'ולייט בינוש), האשה חוקית (קיצונית למטה ומשמאל); טומאש (דניאל דיי־לואיס), שלעולם אינו יודע אם הוא חי נכון (משמאל למטה).

(המשך מהעמוד הקודם)

ההגיגים הפילוסופיים של קונדרה, שנתנו לעלילה את ייחודה הרב, לא יודעים להצטלם. אבל המצלימה של סוון ניקוויסט, הצלם הקבוע של אינגמר ברגמן, משרתת את הספר לא פחות מאשר את הסרט. שקיפותה הקולנועית של הפילוסופיה אינה ניתנת לעירעור. אך אווירה פילוסופית שקופה פחות.

"מיתוס החזרה הנצחית", כותב קונדרה בספרו, "אומר על דרך השלילה כי החיים אשר נעלמים אחת לתמיד, שאינם חוזרים על עצמם, הם כצל עובר. הם חסרי משקל, נולדים מתים, ואפילו היו איומים, יפים או נשגבים, אימתם, יופים ונישגבותם אינם מעלים ואינם מורידים... אם כל שניה בחיינו תחזור על עצמה עד אין סוף, נהיה כבולים אל הנצח כמו ישו אל הצלב. בעולם של חזרה נצחית רובץ על כל תנועה כובד בלתי נסבל של אחריות. זו הסיבה שניטשה קרא לרעיון החזרה הנצחית העול הכבד ביותר. אם החזרה הנצחית היא אמנם העול הכבד ביותר, יכולים חיינו להצטייר לעומתו בכל קלותם הנפלאה.

"אך האמנם הכובד נורא כל־כך והקלות נהדרת?

"העול הכבד ביותר מרטש אותנו, אנו כורעים תחתיו, נמחצים עד עפר. אך בשירת האהבה של כל הזמנים האשה נכספת לשאת את כובד גופו של הגבר. העול הכבד ביותר הוא איפוא גם הגשמת החיים המלאה ביותר. ככל שהעול כבד יותר כן חיינו קרובים יותר לאדמה וכך אמיתיים ומציאותיים יותר".

לעומת זאת, היעדר מוחלט של עול גורם לאדם שייעשה קל מן האוויר, הוא מרחף, הוא מתרחק מן האדמה, מן הקיום הארצי, הוא נעשה ממשי רק למחצה ותנועותיו קלות וגם נטולות משמעות.

"אם כן, במה עלינו לבחור? בכובד או בקלות"?

"לשכב עם אשה ולישון איתה הן שתי תשוקות שונות, כמעט מנוגדות. אהבה לאשה אינה מתבטאת בתשוקה מינית אלא בתשוקה לשינה משותפת"

שאלה, אין תשובה. "מטרתו של הסופר", אמר קונדרה באחד הראיונות שנתן, "להפוך את כל התשובות לשאלות. לא אמרתי 'הקלות של הקיום היא בלתי נסבלת', אלא 'הקלות הבלתי נסבלת של הקיום', ובכך הותרתי את הדו־משמעות של הכותרת".

סצינת פתיחה של הסרט: טומאש (דניאל דיי־לואיס) מסיים ניתוח שערך. הוא נכנס לחדרו. בחדר נמצאת אחות יפהפיה. "התפשטי", הוא אומר לה. רגע היסוס. היא מתפשטת. טומאש מחייך.

פילוסופית הקלות־כובד מצמיחה את דמותם של טומאש, טרזה וסבינה. שלושה אנשים בפראג שלפני 1968, המסוחררת מחופש שלא יאריך ימים. הפלישה של אמא רוסיה מותירה את עקבותיה גם על שלושת הגיבורים.

טומאש, מנתח צעיר מוכשר, בעל זכריות כריזמטית, טורח לוודא שהידידות האירוטית לא תצמיח לעולם תוקפנות של אהבה. בבסיס הגישה עומד חוק השלושות. "אתה חוזר ונפגש עם אשה תוך זמן קצר, אבל לא יותר משלוש פעמים רצופות. או שאתה מקיים יחסים לאורך שנים, אבל רק בתנאי שבין פגישה לפגישה יעברו לפחות שלושה שבועות".

סבינה (לנה אולין), ציירת בעלת הרגלים מיניים מוזרים קצת, משתבצת בעדיפות עליונה בשלל המאהבות של טומאש, בשל קירבתה לתפיסת עולמו הרגשית. "אני אוהבת אותך משום שאתה ההיפך הגמור מקיטש", היא אומרת לו, "בממלכת הקיטש היית נחשב למפלצת".

את טרזה (ג'ולייט בינוש), נערה צעירה, מלצרית בבית קפה בעיירה נידחת, פוגש טומאש אגב נסיעה לצורך ביצוע ניתוח. פגישה מקרית, שהיתה מסתיימת במשיכה הדדית רגעית לולא הגיעה טרזה הישר לדירתו בפראג, ובתמימותה מאיימת על נחישות החלטתו שלא להלין נשים במיטתו. "טומאש הגיע למסקנה: לשכב עם אשה ולישון עם אשה הן שתי תשוקות לא רק שונות אלא כמעט מנוגדות זו לזו. אהבה לאשה אינה מתבטאת בתשוקה מינית אלא בתשוקה לשינה משותפת".

טומאש משאיר את טרזה במיטתו. למרות הספיקות. "הוא כעס על עצמו ואז עלה בדעתו שבעצם טבעי הדבר לחלוטין שאינו יודע מה רצונו: לעולם אינו יכול לדעת במה עליו לרצות, משום שהוא חי רק פעם אחת ולא ניתן לו להשוות את חייו בהווה לחייו הקודמים ולא לתקן אותם בחייו הבאים".

"הדמות של טומאש", אומר קונדרה, "נבנתה מסביב לרעיון שהוא לעולם לא יכול לדעת אם פעל נכון או לא. שכן הוא חי רק פעם אחת ולעולם לא יוכל לאמת את חוכמת החלטתו". מסר זה כמעט והביא את יוצרי הסרט להחליף את שמו המקורי של הספר בכותרת: "הפלגטה של חוסר הנסיון". בסוף ויתרו.

המשך העלילה: אחר־כך ולמרות, טרזה וטומאש נישאים. סבינה עדיין בתמונה, מוצאת לטרזה עבודה כצלמת. שיער ראשו של טומאש ממשיך להדיף ריח ערוות נשים זרות. אפה של טרזה סובל קשות. היא נאנקת בקנאתה. אהבתו של טומאש לטרזה מתעצמת באותה מידה של תשוקתו לסבינה. נע לו נבוך בין כובד והאחריות מול קלות האין־אחריות.

הפלישה הרוסית לפראג, מוציאה את טרזה עם מצלימתה לרחובות. בשלב שני, היא מוציאה את סבינה, טרזה וטומאש לגלות. סבינה מציירת בז'נווה. טומאש מוצא עצמו מנתח בכיר בבית־חולים. וטרזה, שאינה יכולה יותר לסבול את הריקנות ותלותה בטומאש, חוזרת ל"ארץ של החלשים". טומאש, מוכרע על־ידי אהבתו לטרזה, מוותר על החופש וחוזר בעקבותיה לפראג הכבושה. מנודה, מוחרם, מושפל, הוא מגיע עם טרזה לכפר. כשנדמה שהגיעו אל השקט, מחליט קונדרה לחרוץ את גורלם. ומה יותר סתמי ומקרי מתאונת דרכים.

התשובה לשאלה למה ואיך להפוך את ספרו של קונדרה "הקלות הבלתי נסבלת של הקיום" לסרט לא נמצאת בקלות. אופיו הפילוסופי, פסיכולוגי, בעל המבנה הלא־כרונולוגי, דיים היה לייאש חיות הוליוודיות ותיקות. אבל המפיק סול זאנץ ("אמדאוס") התעקש. כצעד כמעט מובן מאליו הוא פנה לבמאי הצ'כי המפורסם מילוש פורמן ("שיער", "אמדיאוס"), שגם היטיב להכיר את הסופר מילן קונדרה בזמן שזה כיהן כמורה לתסריטאות בבית הספר לקולנוע בפראג. פורמן וכמאים צ'כים אחרים לא יכולים היו לקחת על עצמם את תפקיד הבימוי מחשש לגורל משפחותיהם שנותרו בצ'כיה. פורמן צילצל לבמאי האמריקני פיליפ קאופמן ("הצוות הנבחר").

אל המפיק זאנץ והבמאי קאופמן הצטרף התסריטאי הצרפתי ז'אן קלוד קארייר, מי שעבר בעבר
(המשך בעמוד 60)

ת ש ע ע ד ח מ ש

וואריאציה על נושא מכנסיים של "קום איל פו".

בגדי עבודה הם כבר לא מה שהיו פעם. אולי מפני שנשים, וזה כולל כאלה שהגיעו לעמדות בכירות, מוערכות לא רק לפי תפקודן בעבודה ומידת הצלחתן – גם לפי הופעתן. רשימה חלקית של כמה ישראליות־עובדות שמככבות קבוע בחדשות כוללת את מיכל מודעי, פנינה רבורין, הלנה ביילין, ניצה שפירא־ליבאי, ישראלה שטיר, נלה יעקובי, טליה פלג, אורה בהרב. הן מייצגות שכבה של מצליחניות שהן גם עובדות וגם יפות. הולך וגדל ביניהן מספר הצעירות שבגדים נכונים והופעה מטופחת הם חלק מכרטיס הביקור שלהן.

בארצות־הברית עשו מבגדי עבודה תורה שלמה. מלמדים אנשים – ובעיקר נשים – מה ללבוש או לא ללבוש מתשע עד חמש. מה יעביר מסר חיובי בראיון ראשון עם נותן עבודה. איך להרשים לקוח חדש.

הקרייריסטיות האמריקניות שעור לפני עשור, במלחמתן לשיווי זכויות, הקפידו ללבוש חליפות־עסקים אפורות מחוייטות כדי להפגין גישה עסקית ועניינית ולהתעלם מנשיותן, כבר תפשו מספיק בטחון כדי לעבור לבגדים נשיים ורכים. אבל בכל זאת הן שמו לאחרונה וטו על המיני ואפילו על החצאיות הצרות מאוד כשקלטו שאי־אפשר לשבת כבבגדים הללו בנוחות במשרד, ושבאמצע ישיבת עסקים צריך למשוך את החצאית למטה אם לא רוצים לחשוף ירכיים.

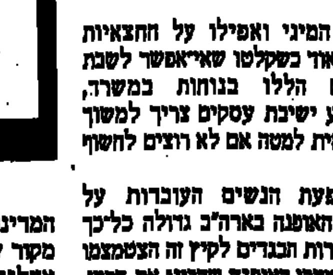
השפעת הנשים העובדות על תעשיית האופנה בארה"ב גדולה כל־כך עד שמכירות הבגדים לקיץ זה הצטמצמו לחצי, ומעצבי האופנה שהבינו את הרמז, חזרו לקראת חורף '89 לחצאיות ארוכות ומכנסיים.

אצלנו, לא קל למצוא בגדים מתאימים לתשע עד חמש, כי האופנה המקומית מצטיינת בייצור כל הצעקות האחרונות, כמו סלסולים ופרחים וצבעים וטריקו צמוד. אבל מי שרוצה בגדי עבודה שחורגים מחולצות טריקו ומכנסי־ברך, שמלות חשופות־כתפיים ושאר להיטי־אופנה, צריכה לחפש הרבה – וגם לשלם לא מעט.

יש להניח שאם תגבר המודעות והדרישה לבגדים אלה, יגדל ההיצע. נכון לעכשיו צריך ללקט אותם פה ושם, לחבר בין מה שמוצאים אצל כמה מהמעצבות הצעירות היושבות בעיקר בכיכר מסריק ובקטע הצפוני של רחוב דיזנגוף ובין בגדים מיובאים בכיכר המדינה. חנויות הכלבו, שבארה"ב הן מקור עיקרי לבגדים אלה, עוד לא גילו אצלנו את הקטע הזה של האופנה. ב"משכיר לצרכן" וב"כל בו שלום" מוכרים מבחר סתמי של בגדים המייצגים את מה שמציעים היצרנים. בייבוא מ"מרקס אנד ספנסר" אפשר לפעמים למצוא חצאית או חולצה שיכולות להתאים לתשע עד חמש, אבל רוב הבגדים האחרים שם כדרך כלל מרובעים ומשעממים מדי למי שרוצה להפגין גם קצת סגנון. ב"גולף" נעשה נסיון לכיוון זה בקבוצה של מערכות בגוונים טבעיים וקווים נקיים, אבל עכשיו הם נעלמו בים של להיטים צבעוניים.

"סרפן" חאקי וחולצה לבנה של "ענוילה פינק".

מה מחפשות נשים עובדות? בגדים שאפשר להושיט בבוקר יד וללבוש בלי לחשוב פעמיים, שנוח ללבוש אותם במשרד ממוזג וגם לצאת איתם החוצה למררכות הלוהטות. נכונים לישיבת עסקים חשובה, אבל לא מרובעים ומשעממים. שקל יהיה לחבר אותם ביחד ולשחק בחלקים השונים כדי לשנות דקורציה ולא לחזור יותר מדי פעמים על אותה תלבושת. שייראו נשיים ורכים – אבל לא פרובוקטיביים. שמי שלובשת אותם תיראה אופנתית, אבל כאילו עשתה זאת ללא מאמץ, שאף אחד לא יחשוב שיש לה בראש רק בגדים.

בעניין זה, אפשר רק להתקנא בגברים על החיים הקלים שלהם. כותונת יפה ומגוהצת, מכנסיים בגזרה טובה – והם כבר עוברים את המחסום. לנשים, ובעיקר לנשים עסוקות מאוד, הרבה יותר מסובך לאסוף את הבגדים הנכונים. המודעות להופעה מטופחת משפיעה גם על נשים שעבודה וקריירה הם בעיניהן הדברים הכי חשובים, ובגדים ואופנה לא בראש שלהן. גם לסרבניות־אופנה אלה כבר קשה להתלבש ב"מה שבא ליד העיקר שייראה בסדר".

ח מ ש

חולצה וחצאית של נעה ברלב, ל"ג'ייר".

מה כן, מה לא

בגדי עבודה לקיץ ישראלי שונים ממה שלובשות נשים אמריקניות או אירופיות, למרות שהולך וגדל מספר הנשים שעובדות במשרדים מטופחים וממוזגים שיכולות להרשות לעצמן ללבוש חליפות מפשתן ומכותנה.

בגדים יפים לשעות תשע עד חמש וגם לשעות שלאחר מכן, הם:

- מכנסיים וחצאיות מכותנה בצבעים טבעיים – בייג', חאקי, שמנת – שחור, לבן, כחול כהה ואדום, שאפשר לשחק בהם ולהרכיב בהרכבים שונים. לבגדים הבהירים אפשר להוסיף קצת צבע באביזרים צבעוניים.
- פשתן: לא מעשי לאשה עובדת כי הוא תובע מגהץ צמוד, ואחרי יום עבודה ייראה כאילו ישנתם על ספסל בגינה.
- מכנסיים, שפותרים את ההתלבטות בין קצר לארוך. המכנסיים כבר לא רק קלאסיים. הגזרה החדשה היא רחבה וישרה, כמו מכנסי פיג'אמה.
- מערכות מתפרקות, חולצנית עם כתפיות ומקטורן או עליונית, שאפשר ללבוש במשרד שהמיזוג בו יעיל, לפעמים יעיל מדי, ולהסיר כשיוצאים אל החום שבחוץ.
- חצאיות בכל גזרה. הרחבות נוחות יותר ללבוש יום שלם.

מאת יהודית חנוך

שפודים

משהו:

מהר מאוד הגענו לנקודה השמרנית בה אפשר להאנח: "אוי, כמה שאני מתגעגע לניו־ז'ורנאליזם הישן והטוב".

עברית שפה קשה

לא צריך להתכונן לחידון בידיעת עברית כדי שיתגלגל לידך ספר בשם "מיגיעה בלשון לידיעת הלשון", שם קצת מסורבל, אגב, מסורבל לגבי ירען לשון מינימלי (מיוערי).

זהו סיפור המיועד להכין תלמידים מסכנים לבחינות בלשון, והוא מכיל בחינות מתכונת בלשון העברית ופתרונותיהן המלאים.

והנה, בשאלון מספר שמונה מצאתי שאלה שאין לי ספק שהייתי נכשל בה. במודגש מופיע משפט בסלנג (עגה) ועל הנבחן לתרגם אותו לעברית תיקנית. הרי המשפט:

לקחתי לי צ'ופר, והלכתי להסתלבט בחוף הים ולהביט על המענטזות. היתה שם אחת מרליקה בבגד ים מגניב שעשתה הרבה דאווינים, אבל איך שנבעלתי עליה עשתה לי כרז והסתלקה.

גו טוב, בסלנג אמיתי כבר לא מדברים בדיוק ככה, אם כי אני מברך על העובדה שלא החליפו את המלה "מרליקה" ב"כוסית" כדי להתגדר בעידכון מלא. בכל זאת בחינות בגרות.

עכשיו תגידו לי איך מתרגמים קטע כזה.

להלן התרגום הנכון – לדעת מחברי הספר:

הענקתי לעצמי שי (טובת הנאה) והלכתי לשפת הים לנוח ולהביט על המעכסות. היתה שם נערה נאה, מרטיטת לב, בבגד ים מיוחד ובולט שהרבתה לעשות תנועות (למשיכת תשומת לב) אך כשראתה שהצליחה להסב (למשוך) את תשומת לבי אליה גרמה לי מפח נפש והסתלקה.

יש גם מבחן: תרגם את הקטע הזה כמו שצריך, ומצא את השגיאות בתרגום התשובה הנכונה המופיעה בספר. אחרי שגמרת, הסבר מדוע אי־אפשר כלל לתרגם את הקטע הזה ללא שגיאות חמורות.

כותרת ראשית

אחד הסימנים לזיקנה הוא כשאדם מתחיל לקרוא את הכותרת הראשית בעיתון. כל ימי חיי זקני בבירור שהכותרת הראשית היא על מה בני פחות מעניין אותי. וכך העמוד הראשון בכלל. עם הגיל אני תופס את עצמי קורא את הכותרת הראשית לא אחת.

מחקר רשפני יגלה, אני בטוח, שר גיל 30 אדם מתחיל לקרוא את העיתון מהסוף. בערך בגיל שלושים וחמש הוא קורא לראשונה כותרות משנה, ולא מבין למה. אחרי גיל ארבעים ממש הוא קורא גם מאמרי מערכת. מגיל שישים והלאה הוא מתרשם מהם. אמנם עוד לא הגעתי לשיבה כזו ולתבונה כזו, אבל אני כבר תופס את עצמי לא פעם קורא כותרות ראשיות, וזה מדאיג אותי, שמא הרצנתי עד כדי כך.

ואולי הזמנים השתנו, ואולי העמוד הראשון נעשה חשוב בימים שהגשר לשלום שורפים את הסירות או כשהם זורקים אבני מוות על רכבות ומשגלות יורדים ברשלנות פושעת בקרונות עם מלפפות. אלו אינן ידיעות לגמרי משמימות כמו דרך "הליכוד תקע סכין בגב היהודות" או "פנים חדשות במפלגת העבודה".

•

לפעמים, ידיעה של העמודים הנידחים מתגנבת לעמוד הראשון. אף פעם לא בכותרת ראשית, אבל בכל זאת עמוד ראשון, כגון בחור בן 18 שטס ללונדון בלי כרטיס. שלוש ועדות חקירה, לא פחות, בודקות איך הוא הצליח לעבור את כל המחסומים והריקטי־פריי'ז ולטוס ללונדון בלי שנתגלה.

לא היתה ידיעה כזו מאז הידיעה על הבחור שנחת בכיכר האדומה במוסקווה ב"ססנה", ועשה צחוק ממערכת ההתרעה של ברית המועצות כולה.

הופ. משהו מציץ לי בראש. אני מבטיחכם נאמנה שלא היתה לי שום כוונה פוליטית כשהתחלתי לכתוב את הקטע הזה, אבל תוך־כדי הכתיבה בורם אי התודעה הגעתי לפינה שמאחוריה מציץ משהו. תמה אני. תמה. אולי בכל זאת הידיעות של העמודים האחוריים חשובות לא פחות לגורלנו מהידיעות של העמודים הראשיים. העמודים הראשיים מצטטים מומחים גדולים האומרים לנו ולכל העולם שאין צורך בשטח לבטחון וכי מערכת התראה טובה מספיקה בהחלט.

אבל בעמודים האחוריים תמיד תוכל למצוא את הידיעות המספרות על אלה שעשו חוכית ואיטלולית מכל מערכות ההתראה.

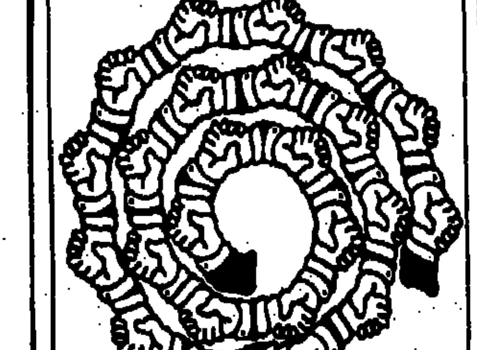
חתימת הסכם השלום של אנשי הרוח

זה הגיע אחרי הרבה מאמץ ואין סוף קשיים. רגע גדול במלון במארסיי. משלחת של כהאניסטים מישראל שהיו בסביבה במסע גיוס כספים ורכישת כוכבי ניגג'ה מפלדה, הסכימה לחתום על הסכם שלום עם קבוצת אנשי ספרות, שירה, מכונאי מיזוג־אוויר ומלחינים ערביים מסוריה ומהוועד הפועל של אש"ף.

לא היה קל לערבים להצליח במגעיהם עם מחנה כהנא. כהנא עצמו סירב בתחילה בכל תוקף אפילו לשמוע על מיפגש כזה, אם כי היתרונות לגביו היו ברורים.

הערבים התעקשו, היו סבלניים ומתמידים, מחלו בחיוך מבטל על כל עלבון ופגיעה גופנית מצד כהנא ואנשיו, והסכימו כמעט לכל תנאי. כשהם ראו שעם כהנא זה לא הולך, ניסו בינתיים להעביר את הזמן במפגשי הזדהות עם המחתרת היהודית.

את תוכנית השלום שלהם הם פרסמו ללא הרף ועד לזרא בכל כתב עת בעולם: הערבים יפנו את שטחי המולדת היהודית, מסגדי הר הבית יפוצצו, ופצויים ישולמו לישראלים על ארבעים שנות רדיפות בלתי צודקות.

בתמורת יוותרו הכהניסטים על תביעתם לשלטון בארץ ישראל כולה וגירוש הערבים משני עברי הירדן, אם כי, כמובן, לא יבטלו סעיף זה ממצעם, ויחייבו כל ישראלי להבחן על בקיאותו בו בעת בחינות הבגרות, קבלה לעבודה, משיכה בבנק וחידוש רשיון רכב שנתי. למחרת הכחישה תנועת כך שהצהרה כהאניסטית ערבית משותפת אכן הושגה, או שבכלל דיברו עם ערבים.

דובר הערבים אמר, כצפוי: מובן שהם אינם יכולים לאשר. אנחנו, בכל אופן, נמשיך להלחם למען התקרבות ערבית לכהנא, ובעיקר נגד כל ערבי זקוף קומה שיעז לעמוד בדרכנו זו.

הרופא של אייכמן

(המשך מעמוד 16)
שעלה מפולין בעלייה השניה. צנום, עור כהה. הדבר היחידי שבלט בפניו היו העיניים. קרות כמו פלדה. 'האיש הזה בכלל לא יכול להתרגש' חשבתי לעצמי, 'לא איכפת לו מה שעושים איתו'. אחר־כך התברר לי שטעיתי.

"הוא חזר מהחקירות נרגש, עם לחץ בחזה ודופק מוגבר. נהגו להזעיק אותי מהבית לשבת איתו ולעתים גם להישאר לצידו בלילות, מחשש שיקרה לו משהו. ואחרי החקירות הוא לא הרגיש טוב. זה הגיע לידי כך שדרשתי שקרדיולוג יבדוק אותו. כלפי חוץ הוא נותר אדם קר שלא הפגין התרגשות, אבל בתא המעצר הוא נחשף במלוא חולשתו. היה חיוור, הזיע, הדופק שלו הואץ. פעם הוא אמר לי: 'איזה ערך יש לחיים שלי כאן? מה זה בכלל משנה אם אני מרגיש טוב או לא'. החקירות היו כל כך קשות, שהוא לא הצליח לישון בלילה ואני נשארתי להשגיח עליו. פעם נכנסתי לתא אחרי חקירה כשלחצו אותו לקיר, והוא אמר: 'אני מתוסכל'.

"חדר המעצר היה די גדול, עם פינת שירותים, שולחן עץ קטן עליו ערימת ספרים ומיטת ברזל עם מזרון ממולא עשביים. שומר אחד בתא, ואחד בחוץ – כל הזמן צופה פנימה – ואייכמן רוטן 'אפילו כשאני בשירותים כל הפלוגה מסתכלת עלי'. השומרים התחלפו כל שעה, פתחו וסגרו את הדלת, ואייכמן לא יכול היה להרדם. הוא השתמש בצמר־גפן שהוציא מהמזרון כדי לאטום את אוזניו. נתתי לו גם כדורי שינה, אבל הוא ביקש להחליף אותם בסיגריות. במקום שש סיגריות הוא קיבל שמונה.

> "אף פעם לא קראתי לו בשמו. הוא קרא לי הר דוקטור. בכל פעם שנכנסתי לתא היה קופץ לדום מתוח עד שאמרתי לו לשבת".

"פעם, כשביקש סיגריה, אמרתי לו: 'זה לא בריא לעשן'. הוא אמר: 'זה לא ישנה שום דבר בבריאות שלי. הממשלה הישראלית יש לה עניין שאשאר בריא עד סוף המשפט ואני רוצה איכשהו לעבור את התקופה הזו. מה שיהיה איתי אחר־כך ממילא לא משנה לממשלה. התרגלתי לעשן 35 סיגריות ושלוש מקטרות ביום, וקשה לי לעבור ל־8־6 סגריות ביום. מה איכפת לממשלה הישראלית אם אני מעשן שש או שמונה?'. שאלתי אותו אם הוא מעוניין לעשן יותר על חשבון מזון, והוא השיב ב'כן' נלהב. אבל הוא לא קיבל יותר. את הסיגריות שלו הציתו בשבילו השומרים והעבירו סגריה בוערת מפיהם לפיו, למנוע ממנו שימוש בגפרורים ואפשרות שיוכל לפגוע בעצמו. אני נטלתי את צפורניו, שלא יחזיק מספריים בידיו ולא יצליח להתאבד".

הפעולה הראשונה של ד"ר וולשטיין היתה לצאת לחפש לאייכמן משקפיים מתאימים, לאחר שמשקפיו אבדו במהלך תהליך חטיפתו בידי אנשי המוסד בארגנטינה. חל איסור להכניס אופטומטריסט לכלא, וד"ר וולשטיין נסע לכמה אופטומטריסטים עד שהצליח להתאים לאייכמן משקפי ראיה שהיו חייבים להיות עשויים מפלסטיק, לא מזכוכית, שכן משקפי זכוכית עלולים היו לשמש לאסיר כלי בנסיון התאבדות.

"עניין התאמת המשקפיים עלה על הפרק כיוון שאייכמן טען שאינו זוכר כלום, אז נתנו לו לקרוא ספרים על השואה לרענן את זכרונו. הוא לא היה מרוצה מהמשקפיים שהתאמתי לו, אבל בשלב מוקדם זה של החקירה עדיין היה אופטימי ואמר לי 'אין דבר, לא נורא. כשאצא מהכלא אסדר את המשקפיים'. הוא היה משוכנע שיוכל לצאת, עד שהגיע הסניגור שלו ד"ר רוברט סרוואציוס מגרמניה ואמר לו שהוא חי באשליה אם הוא מאמין שיוכל להמשיך לספר את הכל ולצאת חי מהעניין".

טיול בוקר של אדולף אייכמן בחצר כלא ג'למי שליד קיבוץ יגור. עשרות שמרו על אסיר אחד.

כיצד התפתחו השיחות ביניכם?

"אני לא רציתי לשבת לדבר אתו. רציתי לגמור לבדוק אותו ולהסתלק משם, אבל הוא היה מאוד מעוניין לדבר איתי ואחרי כל בדיקה נהג לפתוח בשיחה. הוא שם לב שאיש אינו מתעניין בשיחות שלנו ולאט לאט החל להוציא מעצמו. הייתי האיש היחידי שדיבר איתו והתעניין בו במשך שנה שלמה, והוא נקשר אלי. לא היו לי כלפיו שום רגשות, אם כי זו היתה בהחלט חוויה יוצאת דופן".

הוא דיבר אתך על השואה?

"כשהכרנו קצת יותר טוב, אחרי שבועיים בערך, התחיל לספר לי סיפורים אישיים. אני לא רובבתי אותו על נושאי המשפט. היתה לי הוראה מהמפקדים שלי – לא לדבר על המשפט. גם הוא לא דיבר. רק שמפעם לפעם אמר לי 'הייתי רק איש קטן – בורג קטן – במכונה הזו'. תמיד ניסה לשכנע אותי שבסך הכל עשה מה שאמרו לו לעשות. 'יש לי עוד כמה דברים לסדר ואחר כך לא איכפת לי מה יהיה', נהג לומר לי, 'ממילא גרמניה איננה, ואני איש פרטי ורוצה להגיד את מה שיש לי'. זה היה לפני בוא הסניגור מגרמניה. ד"ר רוברט סרוואציוס כבר לא הרשה לו לדבר.

"אייכמן זעם כשלא איפשרו לו להפגש ביחידות עם סניגורו, אלא רק להתראות דרך מחיצת זכוכית ולדבר באמצעות רמקולים. צותתו לו, והוא ידע את זה. הוא ועורך הדין נאלצו לשוחח באמצעות פתקים שהצמידו למחיצה. זה הרגיז אותו. לחץ הדם שלו עלה, וכן קצב הדופק".

כשזה קרה, הרופא ביקש מאייכמן להסביר לו את תחושותיו. אייכמן נטל עפרון וניסה לצייר דיאגרמה של פעימות הלב שלו. התוצאה היתה ציור ילדותי למדי שד"ר וולשטיין שומר באלבומו עד היום. אחר־כך תאר אייכמן מה שעובר עליו. עולם הדימויים שלו היה לקוח מהצבא, אפילו כאשר ניסה לתאר לרופאו את מצב הלב שלו: "נדמה לי כאילו פלוגה צועדת והמפקד נותן פקודה לעמוד לא ברגל הנכונה, ואז יש אי סדר בפלוגה. זה מה שאני מרגיש בלב".

אייכמן ניסה לשתף את ד"ר וולשטיין בחוויות אישיות שלו, סיפר לו על אשתו הצ'כית וציין שאהב את האוכל הצ'כי שבישלה. "פעם הראה לי לוח שנה שמשפחתו שלחה לו, ובו תמונות מעיירת מגוריהם סנט ניקול. אני יודע שאשתו ושני בניו באו לבקר אותו בכלא, אבל אני לא ראיתי אותם. הוא סיפר לי על ילדיו אבל איני זוכר פרטים מרתקים".

הוא התעניין במשפחה שלך?

"לא דיברתי איתו על המשפחה שלי. הוא לא התעניין. אני חושב שלא היה לו נעים לדבר על זה. הפגישות הראשונות איתו היו קשות. העובדה שבני משפחתי נספו בשואה היתה עדיין טרייה אצלי מאוד. חשבתי על מה שהוא עשה להם. אחר־כך התרגלתי. בעיקר אחרי שבמשך לילות שלמים ישבתי לידו כשהרגיש לא טוב. המשטרה העדיפה שאני אשב בלילה ואחזיק לו את היד. היו לו בעיות של לחץ דם ולב. עניין של עצבים. כלפי חוץ הוא נראה כמי שלא איכפת לו, אבל בעצם לקח ללב, היה נרגש. הוא היה קשור אלי. אם יום אחד לא באתי היה שואל מה קרה לי. הרגיש צורך להתפרק אחרי שלחצו אותו בחקירות. אז ישבתי אצלו ודיברתי איתו".

ד"ר וולשטיין זוכר נושאי שיחות, אבל אינו מסוגל לשחזר אותן לפרטיהן. חלקן, הוא אומר, היו ממושכות, אפילו מעמיקות. "הביאו לו הרבה ספרי־קריאה, ומדי פעם הוא הציע לי ספר ואמר: 'זה ספר יפה. תקרא'. פעם הראה לי ספר ובו קטע על בית זונות בקזבלנקה והעיר: 'על הקטע הזה אני מדלג. בתנאים שלי זה בהחלט לא מעניין'".

לעומת זאת גילה אייכמן עניין רב בבדיקת שערך לו הפסיכיאטר ד"ר קולצ'ר, איתו הוא שוחח בינואר 1961 ארבע שיחות. ד"ר וולשטיין: "אחרי השיחות עם הפסיכיאטר הוא חזר נרגש, וסיפר לי: 'זו בדיקה מאוד מעניינת, מודרנית. הייתי שם שמונה שעות. בבדיקות האלה לא כדאי לרמות. הכל יוצא ממך בלי שתרצה. אתה יודע? אם מישהו היה במשטרה, הוא יודע שהכי טוב זה מיד להגיד את הכל. כאילו להתפשט עירום. אין כל טעם לא לספר את האמת. לבדיקות כאלה אין לי כוח להתנגד ואין לי גם עניין לא להגיד את האמת".

ד"ר וולשטיין מספר שבמחיצת אייכמן הרגיש כל העת כי יש לו עסק עם אדם חכם והמנסה לתת תחושה של "נבאך", של בורג קטן. "הייתי מאוד נרגש", המשיך אייכמן ותאר באוזני בן־שיחו, "יש שני סוגי אנשים: כאלה שמתרגזים ומוציאים את זה החוצה, וכאלה כמוני, שאוכלים את העצמם".

במשך שנה, אומר ד"ר וולשטיין, הוא היה קשור לאייכמן "כמו כלב". אפילו ממקום חופשתו חזר פעם בוקר כדי לבדוק אותו בתאו. אבל הקשר הממושך והיחסים המיוחדים שנרקמו לא שינו את הגישה הבסיסית שלו כלפיו הנאצי: "כשביקרתי אותו בכלא ידעתי שזה לא בן אדם רגיל. זה איש שפשע פשעים איומים כלפי משפחתי, חברי. למשפט שלו לא הלכתי. לא רציתי לשמוע על הזוועות שעשה. לי הספיק שאיבדתי את כל המשפחה. אחרי שנה שלמה במחיצה מפלצת אנושית רציתי להינתק. יכולתי לחיות נוכח בעת תלייתו, אבל לא עשיתי זאת. לא רציתי לראות. אני את שלי עשיתי. כשתלו אותו (ב־1.6.1962, 'בנרת') שמחתי. היה לי סיפוק שגמרו אותו. ירדה לי אבן מהלב".

כל השנים הוא שתק. החברים הקרובים, אלה שידעו איך עברה עליו השנה ההיא, דחקו בו מכבר אז לכתוב ספר. אבל ד"ר וולשטיין לא תיעד את הדברים, לא רשם, והחזיק קטעים שלמים. משפט דמיאניוק החזיר אותו לתקופה ההיא, אבל היום הוא מתקשה להזכר בפרטים. נשארו היומן והאלבום והנאמנות למשטרה, גם אחרי הפרישה לגימלאות. בגיל 75 הוא ממשיך לפעול במשטרה, בהתנדבות, עובר שעה ביום בסניף של קופת חולים מאוחדת וממשיך לתרום מזמנו וכישוריו ללישכה לטיפול בנפגעי רדיפות נאצים.

יצחק בן־חורין

חיים ואוהבים

זמן יקר

זמן, הוא מורחל כאשר אנחנו משתעממים בהצגה, תקועים בפקק תנועה או כשאתם יושבים בבית ומצפים לבשורה מחדר הלידה. הוא חומק מבין האצבעות בעיקר בשעה הקריטית של האמהות העובדות מ־7.00 עד 8.00 בבוקר, או כאשר החלטנו להגיע אל תחנת הרכבת באוטובוס־שאינו־בא. הוא מתמסמס כאשר אתה צעיר, וכמעט עומד מלכת כשאתה ישיש.

ביאליק אמר באחת מאגרותיו שסימן טוב הוא לאדם כאשר אין שעתו פנויה. אוהו! כמה סימנים טובים אפשר לתת בנו... וכי אימתי שעתנו פנויה לעסוק בדברים בלתי־בוערים? כמעט תמיד חסרה לנו השעה ה־25 ביממה. כמעט תמיד, בסיומו של יום ארוך, אנחנו מצטערים על שהזמן אינו מצרך שאפשר לקנותו באיזשהו מקום. אילו היתה פיה טובה יורדת אלינו, מה היינו מבקשים ממנה אם לא תוספת של 24 שעות ליממה.

האם הזמן הוא אויב או ידיד? האם חסרונו, המעיק עלינו, הופך אותו למשהו נכסף או, להיפך, למצרך שאנו רוצים ללמוד לחיות בלעדיו, לא להיות מכורים לו, לא להשתוקק אליו כאל סיגריה חסרה.

חביבים עלינו אנשים שאנו יודעים עד כמה הם טרודים ועסוקים, ועם זאת לעולם לא יתנו לנו להרגיש בכך. הזמן שהם מקדישים לנו נגזל ממש מנעי המנאי היחידים שלהם, אבל הם לא יגלו לנו זאת אף ברמז.

דווקא האנשים שאצלם "הזמן הוא כסף" אינם מרשים כך לגמור ולסים. ואם הם בכל זאת עושים את – הם יודעים לעשות זאת באופן חלק ואלגנטי מחוך.

מעצבנים אותנו האנשים שתמיד הם כאילו עומדים על רגל אחת. אצים־רצים אחר הזמן האבוד, אחר הפגישה שכבר איחרו אליה (בגללנו?), אחר השיא הבא, כהספק.

יש החרדים מפני שבוע עבודה בן 4 או 3 ימים; מה יעשה העובד ביתר שעות פנאי רבות שלא ידע מה לעשות בהן. אישית, הדבר מדאיג אותי באותה מידה שמדאיג אותי מצב הנבוכים בחצי האי אלאסקה. לפי הבעיה הזו היא אוטופית לגבי מי שחולם בהקיץ רק על מספר – אפילו זעום – של שעות פנאי.

מה שמדאיג אותנו יותר הוא שילדינו לא יפקדו עלינו את עוונותינו בבואם לכתוב את זכרונות הילדות הקשה שלהם. אנחנו בהחלט לא היינו רוצים לפתוח יום חד את יומנו של ילדנו ולקרוא בו כדברים האלה:

"כשהייתי ילד נורא אהבתי שאבא עושה לי התעמלות ומעיף אותי באוויר ומתגלגל עמי על השטיח. אבל תמיד הוא רצה לראות טלוויזיה, ולא היה לו זמן אלי".

"כשהייתי ילד, אמא רצתה לקרוא לי סיפור מהספר 'אמא מספרת'. אבל תמיד הטלפון היה מצלצל תיכף בהתחלת הסיפור ולא היה לה זמן להמשיך".

"כשהייתי בבית־ספר הצגתי בהצגה תפקיד של אחד משלושת המלאכים שבאו לאברהם. אבא הבטיח לבוא, אבל הוא חיכה במוסך שיגמרו לתקן את המכונית שלו ולא הספיק להגיע".

"כשהייתי בבית־ספר רציתי לקרוא לאמא את החיבור שלי, 'מה אני רוצה להיות כשאהיה גדול'. אבל פתאום היא נזכרה שצריכים לבוא אורחים והתחילה להתכונן במטבח ולא היה לה זמן והיא לא יודעת מה רציתי פעם להיות: מוביל עגלת נפט, מפני שכך עובדים רק שלושה חודשים בשנה, ויש זמן".

"פעם אבא הבטיח לי שניקח חכה וניסע לתל־ברוך לדוג דגים, רק שנינו, ואחר־כך נעשה קומזיץ עם הדגים. אבל תמיד בשבת הוא היה עסוק, או בגינה, או שהיה כותב – כי עבד בעבודה נוספת ולא היה לו זמן".

"כשגמרתי את התיכון והלכתי להתגייס, פתאום נורא רציתי לשבת ערב אחד עם ההורים, להודות להם על כל השיעורים הפרטיים שעלו להם המון כסף ומי'. אבל תמיד או שאני הייתי עסוק עם החברה שלי או שהם היו עסוקים. וכך נפרדתי מהם בלי לומר מה שרציתי לומר. היום כשאני בא יש להם יותר זמן – אבל לי כבר אין".

נכון שלפעמים אנחנו רוצים שהזמן יעבור מלכת. כמו, למשל, למראה התינוק הכלוא בלול: אנחנו לא רוצים שיהפוך, כצפוי, לילד שובב ופרוע. וכשצריך להיפרד ממישהו אהוב ולדעת שזה חייב להסתיים – אנחנו מבקשים שמחוגי השעון לא יזוזו.

זמן. יש שהוא הדבר היקר ביותר בעינינו, אפילו יותר מכסף, ואנחנו לא מבינים כיצד קורה הדבר שבני אדם מזלזלים בו ומשפילים אותו עד כדי כך. מבזבזים אותו על שטויות. האמנם רק משום שאין לו מחיר נקוב?

זמן. הריהו התרופה הטובה ביותר, הזולה ביותר ובעלת הטעם הנייטראלי ביותר שצריך אדם לבלוע כדי להיפטר מצרות וכאבי־לב. שהרי הזמן שוטף את הטפל ומותיר את העיקר. והזמן חוק לפעמים מן ההגיון. והרי רק בזכות זאת מוכנים אנו לסלוח לו, לזמן, על היותו כה קמצן וחמקן. אין ספק שבמשך הזמן כבר לא נזכור לו זאת, ורק 17 השעונים שעל ידינו ועל קירות ביתנו ומשרדנו יזכירו לנו עד כמה סגדנו לו.

זוהי, בעצם, הדפסה חוזרת, בשינויים אחדים, של מה שכתבתי לפני כ־15 שנה. דבר לא השתנה מאז. אבל עבר המון זמן..

פינת העצה הקטנה

למרכולים (סופר'ים, בלשון אחרת) למיניהם: אם כבר מחפשים דרכים מהפטרה להוכיח לצרכן אצל מי טוב יותר וכדאי יותר לקנות (קנה היום, שלם בעולם הבא), או: במקום להפציץ את הקונים באין סוף הצעות למציאות (במקום 6.99 שקל בעבור אבקת הכביסה קנה שתיים ותשלם 13.99 שקל) – למה שלא תכו את המתחרה בשירות שעדיין לא מוגש בשום "סופר" בארץ, והוא: אריזת המצרכים בתוך ארגזי המשלוח.

באמריקה עושים זאת, בכל מרכול, הקופאיות/ים. אבל שם גם כל קופה מאויישת. אצלנו – במקרה הטוב – מאויישות רק מחצית הקופות. ואצלנו גם כשהקופאים פנויים מטיפול בבא־אחריו, הם מפטפטים זה עם זה וזו עם זו בעוד הם נותנים לך לעשות לבד את המלאכה. במקרה הטוב הם קוראים לאחמר להביא לך את הארגזים קרוב לקופה. וזאת כאשר גובים ממך מחיר מלא בעבור המשלוח.

ובעצם, אין הטענה מופנית לקופאים אלא למי שלא מחליט שזה חלק מהשירות שהחנות מעניקה לקונה.

ובאותו עניין יש לנו עצה לתעשיינים קלים: הכל מוכרים פה מתוצרת חוץ. מפלאי האלקטרוניקה היפנית ועד למי סודה. נשאלת השאלה מדוע אין מוכרים פה עגלות קניות מתוצרת חוץ? מי שהשתמש אי־פעם בעגלת קניות גדולה, אמריקנית או גרמנית, פשוט אינו מסוגל להנות מן העגלה הישראלית הקטנה והמצ'וקמקת. הפכנו את העיר – אין עגלת־ייבוא. עכשיו לא ברור מדוע אף תעשיין קל מקומי לא מייצר משהו דומה. ההצלחה – מובטחת.

על נישואין:

● נישואין הוא מוסד נפלא. אבל איני מוכנה להיות סגורה במוסד.

מאי ווסט

● ירח הדבש הסתיים כאשר הוא מודיע לראשונה כי יאחר לבוא והיא כבר השאירה לו פתק כי הארוחה במקרר.

אלמוני

● מדוע אשה עמלה וטורחת עשר שנים לשנות את ההרגלים של בעלה, ואז היא מתלוננת על שאין הוא הגבר לו נישאה?

ברברה סטרייסנד

● לעתים קרובות, ההבדל בין נישואין מוצלחים לבין נישואין בינוניים טמון ביכולת לשמור בלב שלוש־ארבע אמירות שאינן נאמרות.

אלמונית

● אשה עובדת היא מי שהתפטרה מעבודתה כדי להינשא.

אלמונית

● גבר מתחתן על מנת שיהיה לו בית, אבל גם משום שאינו רוצה לטרוח יתר על המידה בענייני מין וכל היותר

סומרסט מוהם

● לעתים קרובות הנישואין תובעים את התבונה העמוקה ביותר של אמנות אי־האמון בין שני יצורי אנוש.

ויקי באום

נורית זרחי [חתימה בכתב יד]

פנטהאוז

יגאל לב

מי אמר שהיא שחורה

צריכה היתה לבוא פרשת הילדה מברזיל, המשפט הטראגי בו נאבקות שתי אמהות על פעוטה בת שנתיים, זו אומרת "אני ילדתי", וזו "אני אימצתי". צריכה היתה לבוא הפרשה הזו כשכנה ממנה, של ילדה שהובאה מברזיל, אומצה בידי משפחה ובית המשפט החזיר אותה להורים מהם נלקחה, כדי להביא את איה, לספר לרינה את הסוד השמורה כל השנים: "את יודעת שכל הזמן הייתי בטוחה שאני ילדה מאומצת מילדי וייטנאם".

איה בת כיתתה של רינה, שביעיסטית, שחומת עור, רזה, נושאת בעיניה השחורות והיפות איזו עצב וחרדה שרינה מעולם לא הבינה. בסופו של דבר זה נולדה כמוה, בתל־אביב, להורים מבוססים, אביה מנהל חברה כלכלית ואמה אשת יחסי ציבור. ההורים העניקו לאיה לא רק גב כלכלי אלא גם בטחון בעובדה שיש לה בית שהיא יכולה להתרפק עליו. אבל איה, שלה ילדה מבוהלת לעתים נדמה לרינה כי ידידתה זו מסתתרת בקומה השמינית, חשה עצמה כביצת קוקיה שהוטלה בקן זר. משהו בעיניים העגומות, בתנועות ירודות הבטחון כחורדת הנטישה שאפפה אותה כל פעם שהוריה עמדו לנסוע לחו"ל, גרמו לרינה לחשוב שמשהו לא בסדר בתהליך בגרותה של חברתה.

איה כהת עור. עורה שחום ונאה. פניה שחומות. עיניה כהות. אחותה הבכירה לבנה כחלב ובהירה קצת קצעת, צוחקת בשלוות בטחון של אלה היודעים שהם בבית הנכון ובמקום הנכון.

במקצת אבל אפילו לעומת אמה היא נראתה כהת עור במיוחד.

זוכרת את דברי הנערה משיר השירים "שחורה אני ונאווה". המלים קמו עליה כאוייב. מרגע שבו הטיחה בפניה אחותה את עובדת היותה ילדה מפליטי וייטנאם, היתה לה תחושה שהיא חייבת יום יום לקנות את הזכות להיות נוכחת. כאילו היא אורחת בבית שנולדה בו. אורחת בלי זכויות, וכל אימת שהיא מקבלת משהו, עליה להודות לאלוהים ולהורים שהעניקו לה דמי כיס, שמלות, מורה פרטי ואפילו שיעורים בנהיגה.

קשה לתאר את מלוא משמעות הארס שחוללו המלים הקנטרניות האלה של אחותה. האחות אפילו לא התכוונה, לגביה זה המשחק שבו היא מנצחת את איה בנקודות. לא העלתה על דעתה מה עובר על איה בלילות הארוכים בהן חשה עצמה נוכריות בביתה. מתעוררת בסיוט למחשבה מי הם הוריה האמיתיים, זוג הוייטנאמים שהפקירו אותה.

רינה, שלא קלטה את עוצמת המשבר שעבר על חברתה אמרה "גם אני לא פעם חושבת שאולי אורי וגליה אינם ההורים שלי. לפעמים אני מדמה שאני ילדה מאומצת וחולמת מי הם ההורים שלי. זה משחק מבהיל ומרתק שאני משתעשעת בו. להגיד שלום לאמא ולחשוב שבעצם זו לא אמא שלך. לנשק את אבא ולחשוב שהוא אולי לא האבא שלי".

איה הציגה מול עולמה הבטוח של רינה, המרשה לעצמה להפוך כגרוי אינטלקטואלי או רגשי שאלת אימוצאת עולם הילדה כהת העור, שקיבלה חיזוקים מהראי הטוען שהיא אחרת. "חיפשתי כמו משוגעת רמיון לאמא שלי. לקחתי את אלבומי התמונות הישנים שלה. התבוננתי באבא וקיוויתי שאני דומה לו אפילו בפרט קטן".

התעטפה בשתיקה, ממוללת מטפחת דקה והופכת

לגמור עיסקה והם עמדו לשהות שלושה חודשים בניו־יורק, הפכה איה היסטרית. "הנה עכשיו הם עוזבים אותי. הם לא רוצים אותי. נמאסתי עליהם. האחות הבכירה משרתת בסדיר בצבא ואני אשאר בלי אף אחד... לבד"...

פתאום הבינה רינה את הפחדים של איה להישאר לבד בבית כאשר ההורים יצאו לסרט. כל רשרוש ברלת היה מקפיץ אותה. בערבים אלה היתה רינה יורדת לישון אצלה, או, איה היתה עולה ומבקשת את הבטחון בפנטהאוז.

רינה התבוננה בחברתה. קשה לה לתאר שנערה צעירה שגדלה בבית בטוח כל כך יכולה לחיות עם גיהנום פרטי הסוגר סביבה.

ערב ההליכה לצבא, נחתה על איה מהלומה האחרונה.

"במשך הזמן הבנתי שאני מטומטמת. אני חושבת שגיליתי את זה בגיל 16. תפסתי שאלה סיוטים, שלא היתה לי שום סיבה לחיות איתם. אך אחותי המרשעת אחראית לכך, ואולי חוסר בטחוני העצמי, בגיל 15 או 16 תפסתי שאני טפשונת. התייחסתי אל החרדות כאל פצעי בגרות, ואז כאשר קבלתי את צו הגיוס גיליתי כי מספר הזיהוי שלי נושא את הסיפרה 200, סיפרה השמורה לילדים מאומצים".

גליה, שנכנסה לחדר נושאת כוסות קפה ועוגיות שחוממו בטוסטר, מצאה את רינה ואיה בוהות מול מסך הטלוויזיה, ואיה אמרה "אני רואה את עצמי"...

גליה קלטה באחר את האווירה. יחד עם העוגיות והקפה, חילקה עם הנערות את נסיונה. כל ילד, בשלב מסויים של בגרותו מדמיין שהוא ילד מאומץ. זהו תהליך טבעי של חרדות, של תמיהות, של תקוות. אולי אני נסיכה שנחטפה מהארמון ואי שם מחכה לי הנסיך. אולי אני בן־מלך שהכתר ממתין לו אי־שם. היוולד למשפחה פירושו לחיות בלי צעיפים. בלי סודות. וילד אוהב לאפוף את עצמו במסתורין. עולם הרמיון העשיר ניזון מהמסתורין. יוצק על המציאות האפורה היומיומית את זהב חלומותיו.

התעלומה של ראשית היוולדו היא אחד הסודות הגדולים ביותר הניצבים בפני כל אדם צעיר. עם התקווה והחרדות. איה, הפכה חרדות טבעיות לסיוט ועם סיוע קטן של אחותה גרמה לסיוט הזה שיגדל כמפלצת וירדוף אותה שנים רבות.

איה הטיחה "והצבע השחור שלי"?

גליה: "גם לאמך צבע כהה יותר".

איה הניחה את כל החרדות והסיוטים על הקלף האחרון שהשליכה "והמספר הארור 200 בתעודה שלי. המספר של כל אלה שנולדו מחוץ לישראל".

גליה נטלה את התעודה, התבוננה בה וצחקה. "טפשונת, כשאת נולדת למספר הזה לא היה כל משמעות, בסך הכל רק לפני שנתיים הכניסו אותו ועכשיו גם הוא בוטל"...

איה נטלה את התעודה, ועמדה מול הראי, מתבוננת בשניהם כאילו מפקפקת במי להאמין. ואחר־כך, הטילה את התעודה לארץ, וצחקה עד שעלו דמעות בעיניה.

מערכת היחסים בין שתי האחיות סיקרנה את רינה. המאבק בין השתיים התנהל בערמומיות נשית בו שתי ילדות גדלות תחת קורת גג אחת שתיהן מנסות לזכות במאבק על תשומת לב, על דמי כיס, לבצוע מנה גדולה יותר מעוגת האהבה. לרינה נדמה היה כי אחותה של איה ניצחה במאבק הזה ואיננה יודעת כמה כאב המסור אותו שילמה איה.

רק לאחר שהתפוצצה פרשת הילדה מברזיל, מצאה איה עוז לספר לרינה את הסוד שהסתירה עד היום אפילו מהוריה.

היתה זו שעת ערב מפוייסת. ישבו בחדרה של רינה, מנסות לשנן את החומר לבחינת המגן בהיסטוריה. הטלוויזיה סיפרה על תולדות המשפט בילדה מברזיל. ההורים רואיינו. פרשנים משפטיים ואנשי מקצוע, פסיכולוגים נתנו עדות ואז, אמרה איה "את יודעת שכל השנים הייתי בטוחה שאני. ילדה מפליטי וייטנאם שההורים שלי אימצו"?

היתה זו אחותה שתקעה בפניה הנוסחה. אמרה על המשכנת של נערה מתבגרת המדברת אל האחות הקטנה "את יודעת שאת ילדה מוייטנאם, ההורים רצו עליך ואספו אותך"?

כמו חץ מורעל נקלטו הדברים בעולמה התמים, לכל של הפליט התפשט, שיתק והרס את רקמות בטחונה העצמי. הראי אמר לה שהיא שונה מבני משפחתה. אחותה לבנה בשמנת. אביה בהיר. אמה כהה

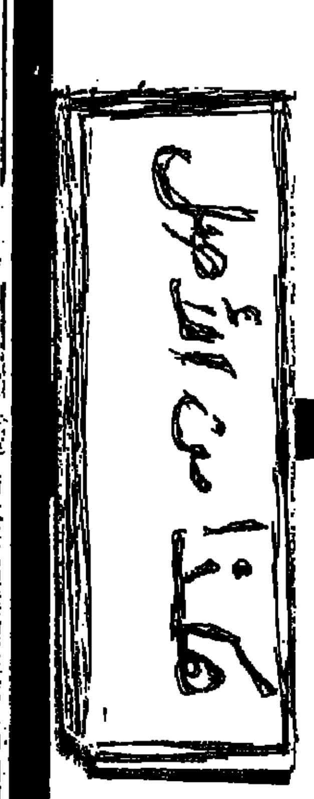
אותה לסמרטוט. "כל פעם שקרובי המשפחה אמרו לי את בכלל לא דומה להורים שלך, חשתי דקירה בלב. הייתי בטוחה שהם יודעים".

רינה אמרה "אני חושבת שהם התכוונו שאת יפה מהם".

איה "ואני הייתי בטוחה שהם אומרים שאני ילדה זרה, עזובה שאין לי אפילו דמיון להורים".

להתגבר, להפוך לעלמה ולחיות שנים ארוכות תחת הצל "כי את ילדה מאומצת" זהו הגיהנום הפרטי של איה. כאשר היתה שואלת על־כך את ההורים, היתה אמא אוספת אותה באהבה וצוחקת לשאלות המטומטמות שלך". אבא היה מעמיד פנים רציניות ואומר "אפילו לא חלמנו שתהיה לנו ילדה יפה כמוך". אבל כל אלה היו חיזוקים שלא הסירו את החרדה. כשההורים נסעו לארצות הברית, אבא צריך היה

חוזרים ללול

(המשך מעמוד 23)

אריק: "היה כיף אדיר לחזור ולעבוד על החומר הזה. להפוך אותו לסרט. הוצאנו את הקטעים שפחות מצחיקים היום, כמה משירי ארץ ישראל הישנה. הרי נשאלת השאלה כמה אפשר לאונן על דברים ישנים. אבל לרוב הקהל זה דבר חדש. פה ושם ראו קטעים בטלוויזיה, לא יותר".

עלו מחשבות לחזור ולעבוד יחד?

אריק: "שיסל מדי פעם ממלמל שנעשה משהו, אבל הזמן שלנו עבר. אני אישית אלרגי להפקות. תן לי לצחוק ברחוב, בבית קפה. היום הכל השתנה. הכל הפקות".

שיסל: "גם אז היו הפקות...".

אריק: "כן, אבל אחרת. כשאנחנו צילמנו, אם פתאום התעורר צורך בשחקן נוסף ועבר המאפר – היינו מכניסים גם אותו למערכון. אנשים עבדו ושיחקו. זה היה ביחד".

שיסל: "אני הייתי מפיק. אבל אם היה לי קצת זמן הייתי גם אני מצטרף לשאר, מצטלם וחוזר להפקה. הכל היה מזדמן".

למה בעצם התפרקה החבורה?

שיסל: "לא היתה מוטיבציה להמשיך".

אריק: "היתה עייפות. האהבה הראשונית נגמרה, וכל אחד פנה לכיוון אחר. לכל אחד מאיתנו היו חלומות שהוא רצה להגשים. בסוף גם אורי עשה לנו ברז. התחיל להיות דתי. אני הכרתי את אורי עוד מהשומר הצעיר. הוא מבוגר ממני בשלוש שנים. אחר־כך נפגשנו שוב בלהקת הנח"ל. הוא כבר היה צריך לעזוב את הלהקה, אבל באותה תקופה כולם בדיוק התחלפו והביאו אותו חזרה. ב־61' עשינו יחד תוכניות בתמאם – 'תל־אביב הקטנה', 'משלי ערב'. נפגשנו שוב ב־66', כשעשיתי את 'מול גרי' עם שלום חנוך".

שיסל: "אורי ואני עבדנו על תוכנית חדשה, ניסים אלוני ביים ויצחק גראציאני היה אחראי על העיבודים. היינו צריכים לשיר את 'תפסתי ראש על הבאר'. בסוכות ארגנו את פסטיוואל נואייבה ופתאום אורי אומר לי 'הופעה בשבת? בשבת זה לא טוב. אני לא משתתף בזה'. ואז הוא פרסם מודעה ענקית בעיתונות שהוא לא קשור לפסטיוואל ושלא כדאי שאנשים יירדו לשם בשבת. כמובן שגם התוכנית שתיכננתי לעשות איתו ירדה מהפרק".

"תפסתי ראש על הבאר", בלוז כחלחל ומפותל של שלום חנוך, נכתב דרך אגב, בעקבות אירוע מסויים שחווה שיסל. "יום אחד, אחרי הופעה של אריק, אספתי את הכסף והלכתי לשתות בירה במועדון שהיה צמוד למועדון 'החלונות הגבוהים'. רציתי לשלוף מחבילת הכסף שהיתה בכיס שטר אחד, אבל יצאה לי כל החבילה, בוחטה של כסף. פתאום כל הבחורות התחילו להתאסף סביבי. לא ידעתי מה רוצים ממני. פתאום אני כל־כך יפה? היו להן קולות עבים כאלה, אבל אני לא ידעתי שהם קוקסינלים. על הבמה ראיתי חשפנית אחת, אמרתי שאותה אני רוצה. לקחתי אותה אלי, התחלנו פה ושם, וכמו שבשיר – התברר שזו לא גברת, זה ארוך".

עכשיו חוזרים ל"לול".

לקראת סוף השיחה מצטרפת בר, בת עשר. ידעה מי יושב אצלה בסלון וטסה כדי להספיק ולראות. התנופה מושכת אותה עד לספה עליה הוא יושב. שם היא נעצרת ומתיישבת לאט, זהיר, שהוא לא ייעלם לה. הוא מסתכל בה ואומר לה בחיוך גדול: "מה את צוחקת? נראה את הדור שלכם עושה עולם טוב יותר. זה התור שלכם".

אבי מורגנשטרן

המיליונר מהמודעות

(המשך מעמוד 27)

הקהילות היהודיות ושאר האירגונים שלהם הוא כן מביאים פחות מעשרת אלפים), להרצות בפני סטודנטים יהודים ברחבי ארה"ב (הסוכנות, משרד החוץ ואירגונים יהודים עושים זאת היום), לפרסם מכתב שבועי בנושאי תרבות, חינוך ושמירה על זכויות האדם (מאמרים בנושאים אלה מתפרסמים מדי יום), לרכז מיליון יהודים מכל רחבי העולם בסנטראל פארק בניו יורק, משם להטיסם להלסינקי ומשם לפאריס ולירושלים, להפגין בעד זכויות האדם (ואת זה באמת איש לא עשה עד היום), להביא מיליון סטודנטים לישראל ולהחדיר בהם את רעיון העליה (וזה – הלוואי והיה נעשה עד היום), לערוך בפסח הבא ליל סדר עצום בסנטראל פארק, ולהזמין אליו כאורחי כבוד את כל חברי הבית בניו יורק, כדי להוכיר לעולם כולו ש"העם שלנו, העם היהודי, נתן לראשונה בהיסטוריה את רעיון החירות".

ג'ק מונדלאק חישב ומצא כי רק סיבסוד נסיעתם של מיליון סטודנטים לישראל יעלה מאתיים מיליון דולר, והוא מבקש את תמיכתם הכספית של מיליוני קוראיו. בינתיים הוא מוציא מכספו, ועושה זאת בגדול. הוא מתכנן גם חגיגה גדולה לציון ארבעים שנות המדינה, שתערך באיצטדיון היאנקי סטאדיום, וכבר נתן חסותו לפסטיוואל מוסיקה גדול שייערך במצדה עם גרגורי פק, ברברה סטרייסנד, איב מונטן וזובין מהטה.

עכשיו הוא גם עובד על רעיון מסילת ברזל לאילת, שהמתנדבים שהוא יביא ארצה יסללו. הוא גם מתכוון לחדש את תכנית תעלת הימים. "אני מבטיח לך שהיא תוגשם בתוך כמה שנים, הודות לי", הוא אומר וממשיך בטווית תכניותיו: רשת עולמית של בתי ספר לשפות, קונגרסים של מחנכים יהודים, של מדענים, של אנשי עסקים, כתיבת ספר חדש (הוא כבר כתב שלושה וחמישה נמצאים בדפוס): "מלנין עד גורבאצ'וב – תשובה לפרמקוביץ', מנחם בגין, ידידו.

כך הוא טוען, יכתוב את ההקדמה. "הספר יתפרסם בשש שפות", הוא מבטיח. ויהיה גם ספר על המזרח התיכון שימכר במיליון עותקים. או, כן, גם שבועון יהודי, ירחון ותחנת טלוויזיה. ואת הבואינג־747 היומי, שינחת מדי יום ביומו בלוד מלא בסטודנטים יהודים, כבר הזכרנו?

כאשר התופעה נמשכה ונמשכה, והמודעות לא נעלמו, והצ'קים זרמו, החל מישהו להפיץ עליו שמועות שהוא סוחר סמים. "כן, סוחר סמים", צוחק ג'ק מונדלאק. "אתה יודע למה מפיצים עלי שמועות? כי אני מהווה איום למנהיגות הנכשלת של יהודי אמריקה". אין הוא רומז, חס וחלילה, כי מנהיגים יהודים הם המקור לשמועות, אבל יש לו בטן מלאה עליהם. "הם מזמינים תמיד מיליונרים לאירועים שלהם, לקבלות הפנים. אותי איש לא הזמין. שום מנהיג יהודי לא טילפן אלי כדי לומר: 'ג'ק מונדלאק, אתה עושה עבודה נפלאה'. אבל לא איכפת לי. אני נחוש בדעתי להגשים את רעיונותי. כן, אני יודע שגם אחרים ניסו ונכשלו. ואתה יודע למה? כי הם עשו זאת בנוסף לעיסוקיהם הרגילים, בשביל הכבוד. וזהו ההבדל הגדול: בניגוד להם, אני עומד להתמסר כל כולי לזה. זה יהיה עיסוקי האחד והיחיד".

אם תאמר לג'ק מונדלאק כי מצפים שמאחורי מודעות כאלה יעמוד איזה עשיר מתוסכל, הוא פורץ בצחוק ומשיב: "תאמר לקוראיך שאני איש מאוד מאושר ולא מתוסכל. אנשים שמחים לעבוד עמי, להיות סביבי". ספר להם שג'ק מונדלאק מלא נחישות ומגשים את מטרותיו. ג'ק מונדלאק עומד להצליח במקום שאחרים נכשלו בו".

ג'ק מונדלאק. כדאי לזכור את השם הזה. ואם תשכחו אותו, תמורת חצי מיליון דולר הוא יראג להזכיר לכם את קיומו, מעל מודעות־עמוד שהוא ימשיך לרכוש בעיתונים.

עמוס לבב

לחיות עם הכאב

(המשך מעמוד 44)

איזו גבורה זו לא לצעוק. אני מבין גם עד כמה חשוב הטיפול של הרופא בשדה הקרב. האמון שהפצוע נותן בך, יצירת היחס האישי. מה שעשה יוסי לי, עשיתי אני בלי להיות מודע לכך לפצועים שלא הכרתי. ליטפתי אותם והבטחתי שיהיה בסדר. הקשר הזה חשוב, חשוב מאוד.

•

"התחלתי לעמוד לפני שבוע בערך. הצלחתי לעמוד כמה שניות בלי להחזיק בשום דבר. זו היתה הרגשה מטורפת ומוזרה בעת ובעונה אחת. כלומר, אתה עומד ומנסה ללכת צעד אחד בודד ומתמוטט במקום. זו הרגשה מוזרה כי אתה פשוט לא יודע איך ללכת. זה מאמץ. אין לכם, הבריאים, מושג כמה מאמץ זה. איזה תיאום של שרירים זה דורש, איזו קואורדינציה, וכמה צריך לחשוב על זה. אנחנו החולים במרכאות ובלעדיהן פשוט צריכים ללמוד ללכת מחדש. דברים שהיו פשוטים הם היום עולם חדש ומופלא. אני מוצא עצמי מסתכל על אנשים, במיוחד על ילדים קטנים, שעדיין לא הולכים כל־כך טוב, ומנסה ללמוד מהם ללכת. צריך ליישר את הרגל לאחור או לא. צריך לכופף קצת או הרבה. איך צריך להיות השכן, איך הכתפיים, ואיך הידיים צריכות לנוע. אתה שוכח הכל וזה לא נקלט לך. אתה מסתכל על עצמך בראי ושואל: איך זה שאני לא קם ופשוט הולך כמו בן־אדם נורמלי.

"כנראה שאני אלך. אני עדיין לא יודע מה ישאר לי מכל זה. אני רק יכול לספר לך שברגעים הקשים עשיתי חשבון עם עצמי, באילו תנאים אני לא מוכן להמשיך ולחיות. היו שלושה כאלה: לא מוכן לחיות בלי רגליים, לא מוכן לחיות בלי זין ולא מוכן להיות פסיבי".

•

קיץ 88'. ד"ר איתן פרידמן, אזרח, רס"ן במילואים, שוהה בוושינגטון לצורך מחקר בתחום ההנדסה הגנטית. יש לו שתי רגליים וזין והוא לא פסיבי. רחוק מהטראומות. מה כן נשארו כאבים פה ושם, חוסר תחושה ברגל שמאל, מה שמקשה עליו לרוץ אחרי האוטובוס הבורח ודוחק לתיבת החלומות את השאיפות לחזור לתחביב ריצות המרתון. להשחין הוא יכול רק בישיבה. שחייה וסקי, לעומת זאת, הוא עושה בלי בעיות. "אבל כל העניין הזה" – הוא אומר מעברו השני של קו הטלפון – "כבר לא כל־כך מעסיק אותי. גם אם אני מצליח בריצה מקרטעת להשיג את האוטובוס, אין לי בבטן אותם פרפרים שעפו בה כאשר הצלחתי לעשות צעד שלם בלי ליפול בשיקום בתל־השומר."

את ישראל עזב לפני שנה. בעוד שנתיים יחזור, לתל־השומר ואולי גם להיות הרופא של "זהו זה" בטלוויזיה הלימודית. בוושינגטון הוא חולם על "האבטיחים" בטיילת ועל שירות מילואים עם החבר'ה. בלי טראומות. במלחמת לבנון לא רצו לגייס אותו, אז הוא הסתנן לחטיבת מילואים ותפקד שם כרופא קרבי.

איתן, בן 35, נשוי לקתי ואב למאיה ועדי, היה ונשאר נער תל־אביבי פרוע, חובב שתיה ובילויי לילה. תואר הדוקטור לא שינה אותו, גם הפציעה לא השאירה צלקות מלנכוליה. להיפך. "עכשיו, יותר מתמיד, ברור לי שהדרך שלי תמיד היתה הנכונה – בחיים הקצרים ורבי הסכנות האלה צריך לנצל כל רגע, למצוץ ממנו את המקסימום".

כרופא, הוא חושב שהוא מבין עכשיו טוב יותר את זעקות החולים שלו, את בקשותיהם המוזרות והמנדנדות. "אני יודע לתת לחולים שלי יחס של כבוד גם כשהם על הקרשים. אני חושב שאני יותר אישי ואנושי איתם, יותר מבין אותם כאשר הם צועקים בשתיים בלילה: כואב לי! ברגעים האלה, לפעמים, אני ממש מרגיש איתם את הכאב, את הצורך לנשוך את השפתיים".

עמנואל רוזן

אסטרולוגיה

ב מדור זה עונה האסטרולוגית רות אלי למיקבץ (שיועלה בגורל) שאלות אישיות של קוראי "סופשבוע" בתחומים שונים. קוראים מעוניינים מוזמנים לשלוח שאלות מודפסות במכונת־כתיבה או בכתב־יד ברור על צידו האחד של הנייר בלבד, לכתובת: רות אלי, מערכת "סופשבוע", "מעריב", ת.ד. 20010 תל־אביב, מיקוד 61200. לשאלות יש לצרף את תאריך הלידה המדוייק של השואל/ת: שנה, יום ושעה, וכן את מקום הלידה.

כאמור, בין מכתבי הפונים תיערך הגרלה, ומדי פעם יתפרסמו המכתבים שעלו בגורל בצירוף תשובת האסטרולוגית. המערכת תכבד בקשות קוראים שלא לפרסם שמות ופרטים מזהים אחרים.

בעיות עם הבן הצעיר

אני נשואה, אם לשני ילדים. הבת הגדולה (בת 17) נבונה, אחראית וממושמעת, לומדת היטב ועוזרת בבית בכל יכולתה. הבן הקטן (בן 15), לעומת זאת, גורם לנו הרבה בעיות. הוא מתחצף ולא לומד ולפעמים מסתלק מהבית למשך שעות ואיננו יודעים היכן הוא מתרוצץ ומה הוא מעולל. הוא אף פעם לא מביא חברים הביתה, כך שאנחנו לא יודעים עם מי הוא יוצא. בעלי ואני חוששים שהוא נקלע לחברה לא טובה. ניסינו לחנך אותו בטובות וגם בעונשים ובמכות - אבל שום דבר לא עוזר. מה לעשות?

(השם, הכתובת, מקום הלידה ותאריך הלידה של הקוראת וילדיה שמורים במערכת).

תשובה: בנך הוא טיפוס רגיש ופגיע ויחד עם זה - עקשן ותחרותי. הוא מטפח בקירבו אידאל גברי נשיים ושואף להידמות לאידאל הזה. רגישות ופגיעות הן תכונות "נשיות" על־פי תפיסתו, ולכן יעשה הכל כדי להסתיר תכונות אלה. מכאן שהוא גם טיפוס סגור שאינו מגלה את ליבו ורגשותיו, אלא שאין נוקשות ומרדנות שהן, לדעתו, תכונות גבריות מובהקות. כ"גבר" הוא חייב להיות הראשון, החזק והמוצלח מכולם. אך בבית קשה לו לממש את האידאל, כי אחותו מגלמת את כל מה שהוא היה רוצה להיות: היא טובה, מוצלחת ואהודה.

במצב זה, עומדות בפני בנך שתי ברירות: א) להתחרות באחותו, כדי להוכיח לה ולכם שהוא טוב ומוצלח ממנה; ב) להשאיר לה את תפקיד "הילדה הטובה" ולהבליט את עוצמתו וגבריותו על־ידי מרדנות ועצמאות מוגזמת. נראה שהוא בחר בדרך השניה.

הוא לא רוצה שישוו אותו לאחותו, ולכן אין טעם לנסות ולהשפיע עליו שיקח דוגמה ממנה וישתדל להיות כמוה. גישה כזו עלולה להחריף את המצב. כמו כן, אין טעם בעונשים ובמכות, שכן כ"גבר" הוא ינסה להוכיח שאי אפשר לכפות עליו שום דבר.

יש לחזק את הנער, לתמוך בו ולעודדו; לגלות הערכה לתכונותיו החיוביות במקום להרגיש את השליליות, ולהעניק לו מקום של כבוד במשפחה בזכות ולא בחסד. מול המשמעת, החריצות והמזג הנוח של אחותו, יכול בנך להתבלט בעוצמתו, בשכלו וביצירתיות שלו. מומלץ להעזר בייעוץ מקצועי לשם קבלת הדרכה נוספת.

ביסודו, בנכם הוא טיפוס חיובי. ברגע שירגיש שמקומו במשפחה איתן – יקטן הצורך שלו בחיפוש חיזוקים במקומות אחרים.

מאבקים

כבר הרבה שנים יש לי מאבקים בכל התחומים. האם יש הסבר אסטרולוגי לעניין?

(השם, הכתובת, מקום הלידה ותאריך הלידה של הקורא שמורים במערכת).

יש וישנו אלא שהכוכבים משקפים מצב עניינים יותר משהם יוצרים אותו. במכתבך לא פרטת את סוגי הבעיות ואת משך הזמן שהן מטרידות אותך. מנתוני לידתך עולה שחל שינוי רדיקאלי (כנראה בתחום עיסוקך) בשנים 1976־7. לא ברור אם בעיותיך הנוכחיות התפתחו כתוצאה מאותו שינוי, או אם "שטף" אותך גל חדש של בעיות ב־1982. אבל ברור שזו היתה שנה קשה עבורך; שוב שינוי אפשרי שהיה כרוך, כנראה, בהפסדים כספיים, וקיים גם רמז להתרחשות בתחום הרגשי, בעלת תוצאות לא נעימות.

אכן, עברה עליך תקופה חסרת מזל, שדרשה "התקפלות" ונסיגה זמנית: אלא שאינך בנוי ל"נסיגות". אתה אמנם טיפוס חזק, פעיל, אינטליגנטי ויצירתי – אבל גם אמביציוזי, חסר סבלנות וחסר פשרות, חייב לשמור שליטה מלאה על נסיבות חייך ועל סביבתך, אינך מסוגל לקבל תכתיבים ומתקשה להסתגל לתנאים חיצוניים שאינם לפי רוחך. בעבודה, כל דבר נהפך להתמודדות. כשאתה רוצה במשהו – הוא "ממלא" אותך לחלוטין. קשה לך לכוף ראש ולהמתין לעיתוי מוצלח יותר להשגת מטרותיך.

בעוד כשנה עשויה לצוץ הזדמנות נוספת להתחיל במשהו חדש ולשקם את הקיים, אם מבחינת עיסוק ואם מבחינה כלכלית. מובן שככל ש"צברת" פחות הפסדים (בין אם כלכליים ובין אם בתחום יחסי אנוש) – כן יקל עליך להשתקם. נצל כל הזדמנות – גם אם היא לא תבטיח לך מיד את ההישגים הדרמטיים להם אתה שואף.

בת 13 הייתי

שמי אורית, ואני קרובה לגיל 13. אני מאוהבת בילד מסויים אבל מרבה לשוחח דווקא עם אחיו, לא איתו, כך שהוא חושב שאני מאוהבת באחיו ולא בו. האם יש סיכוי שאי־פעם אהיה חברתו?

(שם המשפחה של הקוראה וכתובתה שמורים במערכת).

לצערי לא אוכל לענות על שאלתך כי לא ציינת את תאריך לידתו של הילד שאת אוהבת. אך את ילדה מקסימה, מיוחדת ואינטליגנטית, בעלת לב מלא חמימות ואהבה, והצלחה חברתית ניכרת. אני מבטיחה לך שבנים רבים עוד יאהבו אותך וגם את תאהבי עוד בנים אחרים.

באשר לילד המסויים הזה – אני מציעה לך לשוחח גם איתו, בהתחלה מעט, ובהדרגה יותר. ברזמנית תוכלי להינתק בהדרגה מאחיו. יתכן שהוא פשוט מצפה למעט עידוד מצדך.

רות אלי

תחזית לשבוע שבין 1 ל־7 ביולי

טלה
(21 במארס עד 19 באפריל)
אם כי תזכו השבוע בהצלחה בהשגת מימון, עלול לפרוץ ויכוח עם חבר בקשר לענייני כספים. באופן כללי צפויים רגעים נעימים בתחום החברתי, ותוכלו ליהנות משיחות מעניינות ומשפיעת רעיונות חדשים.

שור
(20 באפריל עד 20 במאי)
ביחסים עם מישהו קרוב תרגשות מתעמקים, אך בתחום העסקים צפויה תחרות עזה. קשה לתגיע עכשיו להסכמים, ויש להימנע מהתפרצויות מזג. עם זאת, קשרים חברתיים שתיצרו בימים אלה יסייעו לכם בעתיד הלא־רחוק.

תאומים
(21 במאי עד 20 ביוני)
אתם חושים בדעתכם להצליח, ומצבכם הפיננסי עתיד להשתפר בקרוב. בעיית חקשורה במוסר עלולה לצוץ ביחסים עם חבר לעבודה. נסו להימנע מוויכוחים אידאולוגיים. זה זמן טוב לנסיעות ולהיכרויות.

סרטן
(21 ביוני עד 22 ביולי)
אתם עשויים לקבל השבוע עצה טובה בנושא הכספים, אך יהיה עליכם להישמר מנטיה לשימוש בלתי־מבוקר בכרטיסי האשראי. זה הזמן להקשיב ולהתחיל להדביק פערים בהתכתבויות ולתכנן טיולים ונסיעות.

אריה
(23 ביולי עד 22 באוגוסט)
התנעו התמקדו כנראה בפרוייקטים בתחום הביתי. כדאי לשמוע גם מה יש לבני המשפחה אחרים לומר. הימנעו מהתנהגות שתלטנית מדי – ומובטח לכם שיתוף פעולה. פגישות ופעילויות יהיו מבוזבזים.

בתולה
(23 באוגוסט עד 22 בספטמבר)
יש מאוד עליזים עתה, ואחרים ישמחו לשמוע בהצלחתכם ולהושיט לכם עזרה. יש לכם עכשיו הזדמנות לשפר את מעמדכם ואת הכנסתכם. הסובבים אתכם מקשיבים לכם באמת את דבריכם, וכדאי להרבות בפעילות חברתית.

מאזניים
(23 בספטמבר עד 22 באוקטובר)
השבוע אמור להיות מוצלח מבחינת הקריירה. פרוייקט מסויים מגיע לכלל חשלמה, ואתם עשויים לזכות בהכרה בלתי־מבוטלת. היוצאים לקניות יצטרכו להישמר מ"מציאות". זה זמן טוב לצאת לטיולים קצרים.

עקרב
(23 באוקטובר עד 21 בנובמבר)
אם כי אתם מיטיבים לקדם את עצמכם בתחום העסקי ולהרשים אחרים בדיבור על עניינים תרבותיים, ייתכן שאתם מתייחסים בהתנשאות כלפי בן משפחה מסויים. זה זמן טוב לפעילות ביתית ולגיבוש היחסים הקרובים.

קשת
(22 בנובמבר עד 21 בדצמבר)
מוטב לחקור ולבדוק לפני שאתם מתחייבים להשקעה או לעניין עסקי אחר. הישמרו מפני אנשים שאינם אומרים אמת. השבוע צפויים לכם בילויים ופגישות עם שותפים. אתם במצב־רוח עצלני למדי עכשיו.

גדי
(22 בדצמבר עד 19 בינואר)
השבוע צפויים מפגשים חברתיים עם עמיתים. הכסף יבוא עכשיו בקלות – אך גם ייעלם בקלות. יש לקצץ בהוצאות. ייתכן שמישהו מנסה לנצל אתכם לרעה, אך בתחום הפעילות הקבוצתית צפויה הצלחה.

דלי
(20 בינואר עד 18 בפברואר)
הניחו לאיכות עבודתכם לדבר בשם עצמה. במגעים עם הממונים עליכם כדאי לנקוט גישה דיפלומטית ומלאת טאקט, כדי לא לתזוק להתקדמות חיפה שצפויה לכם בקריירה. רגעים נעימים צפויים לכם בחברת ילדים.

דגים
(19 בפברואר עד 20 במארס)
כדאי לצאת לטיול בסוף השבוע – צפוי בילוי נעים. בהמשך יתחשק לכם להתקתר ולהיות לבד, אך הימנעו מלהיכנע לנטיה זו. הנפש הקרובה זקוקה לחיזוק הקשר, וכדאי לקיים שיחה מעמיקה בארבע עיניים.

קלות הכובד

(המשך מעמוד 48)

עם בונואל וגודאר. קאופמן: "ז'אן קלוד קארייר ואני החלטנו להתמודד עם ספר מורכב כזה על ידי גישה המפשטת את הדברים. היה עלינו למצוא קצב אחר שיהווה תחליף לקצב המוסיקלי של הספר. בפעם הראשונה שפגשנו את קונדרה הוא צעד לעברנו ואמר מילה, שמעולם לא שמעתי סופר אומר אותה לתסריטאי. הוא אמר – צמצמו. מילן עצמו הוא תסריטאי, ויש לו מושג במה דברים אמורים. אחד הדברים שאמרתי לו לאחר מכן היה, אני הולך לאנוס את הספר והוא אהב את המילה לאנוס. מצד אחד היה עלינו להיות לא נאמנים לספרו, אך להיות נאמנים לרוחו. אמרתי לקונדרה אנחנו הולכים לאבד את אחת הדמויות המעניינות ביותר בספר – את דמות המספר. היה עלינו להביא את נוכחותו של המספר בסרט בדרכים אחרות, ועשינו זאת ברמה מסויימת על־ידי המוסיקה של יאנצ'ק הצ'כי".

הספר "הקלות הבלתי נסבלת של הקיום" הוחרם בצ'כיה ובשאר המדינות הקומוניסטיות. הביקורת הפוליטית, שרחוקה מלהיות מוסווה, לא עוררה אצל השלטונות עורף גלי אהדה למילן קונדרה, שמשנת 1975 יושב כגולה בפאריס.

אין צורך בניתוח מעמיק כדי להבחין בהקבלה בין גורלו האישי של קונדרה לבין זה של גיבור הספר טומאש, שעם הפלישה הרוסית לפראג, הושעה מעבודתו כמנתח ובכלל ממקצוע הרפואה, ומצא את עצמו עובד כמנקה חלונות. מילן קונדרה עצמו פוטר ב־1970 מעבודתו כמורה לתסריטאות בבית הספר הלאומי לקולנוע בפראג. תחת השלטון הרוסי החדש גם הוא הושעה, מחברותו באגודת הסופרים, נאסר עליו ללמד, ולצאת למערב. מחזותיו הוחרמו, וכאקט הענשה ברוח הקומוניזם, קיבל פחות מעשרה אחוז מתמלוגים שהכניסו יצירותיו. בשנת 1975, בלית ברירה, ברח לצרפת. בשנת 1979 עם פירסום ספרו "ספר הצחוק והשכחה", החליטה הממשלה הצ'כית לבטל את אזרחותו.

קטע מהספר: "בממלכת הקיטש הטוטאליטרי כל התשובות ניתנות מראש ומונעות כל שאלה: מכאן שיריבו האמיתי של הקיטש הטוטאליטרי הוא האדם השואל. השאלה כמוה כסכין החותך את בד התפאורה ומגלה את מה שמסתתר מאחוריה".

קטע מהסרט: טרזה, טומאש וסבינה יוצאים עם ידידים למועדון ג'אז־רוק לחגוג את פירסום צילומיה של טרזה באחד המגזינים. לא רחוק משולחנם יושבת חבורה של רוסים ופונקציונרים צ'כים. אחד הצ'כים ניגש לתזמורת ומבקש ממנה לנגן קטע מוסיקלי פאטריוטי רוסי. החבורה הפרו־סובייטית מרימה כוסית לקול הצלילים כבקשתך, ואז לפתע משנה התזמורת את קצב הנגינה המנופח לקצב מוסיקת רוק. המחאה הלא כל־כך מרומזת הזו מוציאה החוצה את השולחן הסובייטי כעוס למדי.

הסצינה הזו, מתברר, לא נולדה רק מדמיון טורה. קונדרה, שהיה עצמו נגן ג'אז לפני שפנה לכתיבה, היטיב להכיר את תפיסת מוסיקת הג'אז והרוק בארצו, שנתפסה כמוזיקת מחאה נגד השלטון הסובייטי. בשנת 1971 אסרו השלטונות נגינת ג'אז ונגניה הוצאו מחוץ לחוק ולאגודת המוסיקאים הצ'כית. בשנת 1976 הועמדה לדין להקת הרוק הצ'כית "אנשי הפלסטיק של העולם", על הפשע הנתעב של הפרעה לסדר הציבורי ושירת שירים בלתי הגונים. משפט זה הוביל לעצומת מחאה המונית עליה חתמו אנשי רוח צ'כים, הקוראים לממשלה לכבד את החוקה הצ'כית. הממשלה סרבה להתרשם.

"תחילה רגזתי ונפגעתי שיצירתי נקראה במישור הפוליטי בלבד", אומר הסופר, "החברה המודרנית מעודדת חשיבה עתונאית, חשיבה מהירה, שאינה מאפשרת מחשבה אמיתית. אם אתה בא מפראג או מוורשה אז באופן אוטומאטי אתה מתוייק כסופר פוליטי. לא הביקורת הספרותית אלא העתונאים הם אלה שמפרשים את יצירתך כהוקעה של השלטון הקומוניסטי. זה אינו אומר שאני בעד השלטון הזה, אני מתעב אותם, אבל זה רק אחד האספקטים של היצירה".

כך או כך הפלישה לפראג באוגוסט 1968 הופקעה מזמן מהשתלשלות ההיסטוריה הצ'כית, והפכה לאירוע בעל השפעה רבה במערב. התקופה הקצרה שקדמה לה, שזכתה לכינוי "האביב של פראג", תקופה של פריחה אמנותית, התעוררות היצירה, תחושת חופש, משוחררת מתסמונת המשטרה החשאית, נתנה משנה תוקף לכניסת הטנקים הרוסיים לעיר השיכורה מריח האביב המשכר הזה.

קונדרה נוטל את תחושת החופש הזו ומתרגם אותה לאירוטיקה. "האווירה האירוטית בפראג היתה הזירה היחידה של החופש ושל ההגשמה העצמית", הוא אומר, "כשעזבתי את צ'כיה היה לי הרושם שאני עוזב גן עדן אירוטי שלעולם לא אשוב אליו".

התרגום הקולנועי של הספר לא מדלג על הסימבוליקה האירוטית הזו. שלושת השחקנים, דניאל דיי־לואיס האנגלי ("המכבסה היפהפיה שלי", "זכרונות אהבה מפירנצה"), לנה אולין השוודית (חברה בלהקת התיאטרון של אינגמר ברגמן), וג'ולייט בינוש הצרפתיה, כוכבת בת 23, שכבר הספיקה לשחק ב־12 סרטים – מפגינים בפני המצלימה מבצעים אירוטיים די פתלתלים.

אחת הסצינות היפות בסרט מתארת סיטואציה קשה בה טרזה, אשתו של טומאש, מבקשת מסבינה, פילגשו של בעלה, לרגמן עבורה בעירום. דרך עדשת המצלימה מציצה טרזה בגוף האשה המטריף את חושיו של בעלה. כשמסיימת טרזה את הצילום, נוטלת סבינה את המצלימה ובטון ציווי, האופייני כל־כך לטומאש, אומרת לטרזה – תתפשטי. לכאורה, שתי נשים מרגמנות בעירום כל אחת עבור חברתה. אבל היפוך התפקידים הזה, הכאב הנשי כל־כך שבא לידי ביטוי בסקרנות לראות את הגוף שנטמע בגופו של טומאש, האיפוק שבתגובה – כל אלה מעניקים עוצמה מרגשת.

"רציתי לכתוב רומן על אהבה, המקריות שלה, הקנאה, הנאמנות והבגידה"

ואז מגיע אוגוסט 1968. הפלישה הרוסית, שמיתרגמת בסרט לסצינה מרשימה בת שבע דקות. הבמאי והצלם התמודדו עם שיחזור הפלישה בשלושה מישורים. הם נטלו חומר ארכיוני שחור לבן, שילבו בו צילום שחור־לבן מבויים של הגיבורים והפלישה, צילום בעל איכויות מרוייקשת לזה הארכיוני. במישור שלישי תיעדו את הפלישה בצבעים. הבליל הלכאורה־לא־מתחבר הזה, יוצר אפקט קולנועי צילומי מרהים.

תחושת האותנטיות הזו לא נזקפת רק לזכות המצלימה של הרב־אמן השוודי סוון ניקוויסט (שצילם בין היתר גם לג'ון יוסטון, רומן פולנסקי, לואי מאל ופול מזורסקי). תהליך ההפקה מלמד על מאמצים אובססיביים כמעט, ליצור שיחזור תקופה שהעין לא תבחין בחיקויה. צילום בצ'כיה היה, כמובן, בלתי אפשרי. המשוכה הראשונה והגבוהה ביותר שאותה היו צריכים לעבור היתה מציאת אתר צילום. בחיפושים בלתי נלאים אחריו, נתקלו היוצרים בכמה רחובות בעיר ליון שבצרפת, שדמו דמיון רב לרחובות בפראג. כשצילמו את הרחובות הללו והביאו את הצילומים לקונדרה ואשתו, הם לא יכלו להבחין בהבדל. הסיבה לדמיון קשורה לעובדה שכמו רוסיה, גם צ'כיה היתה מושפעת מאוד מהתרבות הצרפתית עוד מהמאה הארבע־עשרה.

גם שיחזור הפלישה לא עשה חיים קלים לאנשי ההפקה. הטנקים הרוסיים שחיפשו, הטיסו אותם להרבה ארצות. כשצבא ארצות הברית הנחיל להם אכזבה, הגיעו למדינת ישראל. אצלנו היו טנקים בשפע, אבל הוטל איסור על הטסתם לליון שבצרפת. מתוך יאוש החליטו לבנות דגם של טנק רוסי, אך זה סרב לזוז. לבסוף נמצאו טנקים רוסיים במצב תקין במוזיאון הצבאי הצרפתי, ואלה נשכרו לצרכי ההסרטה.

הטנקים היו רק דוגמה קטנה לדרך עבודת השיחזור העקשנית. הבגדים, המדים, המכוניות, האוכל, הבירה, בקבוקי יין – כולם היו אותנטיים למישעי. חלקם הובאו מצ'כיה בידי אנשים שנשלחו לשם למטרה זו. ואם מדברים על פרטים קטנים, או אפילו השן של השחקן הראשי דניאל דיי־לואיס צופתה בכתר זהב, כמנהג הצ'כים באותו הזמן.

הבמאי פיליפ קאופמן בחר להעניק לשחקניו מבטא צ'כי. "הייתי זקוק לדבר מה שיחבר בין השחקנים ויהיה בעל צליל ותחושה נכונים. במידת מבטא צ'כי השפיעה מאוד על השחקנים. כשדניאל דיי־לואיס החל לדבר במבטא כזה, הוא נעשה שונה. הוא דיבר ונע באופן אחר".

כששחקן הבריטי דניאל דיי־לואיס, 30, הגיש את מועמדותו לתפקיד טומאש, האחראי על הליהוק היה רחוק מלהתלהב ממנו. "כמעט והתייאשתי מלמצוא שחקן שיגלם את טומאש, כאשר יום אחד ישבתי במלון בלונדון וצפיתי בטלוויזיה. דניאל הופיע שם. היה משהו במבט שלו שתפס אותי, סוג של פראיות וחשנות והומור. ידעתי מיד שזה האיש".

גם ג'ולייט בינוש כמעט ונפסלה בגלל אי שליטתה בשפה האנגלית. אבל חודש לימוד אינטנסיבי של השפה במבטא צ'כי פתר את הבעיה.

ג'ולייט בינוש: "השבועיים הראשונים של הצילומים היו הקשים ביותר עבורי. צעירה צ'כית שחיה בפאריס עזרה לי להבין את משמעות ההוויה של גולה צ'כי. אבל דווקא דניאל דיי־לואיס עזר לי הרבה יותר. בתחילת הצילומים הייתי שקועה כולי בהגיית המבטא הצ'כי יותר מאשר במשחק. דניאל עזר לי להבין שאני קודם כל חייבת לשחק ורק אחר־כך לשים לב למבטא. בעבודת ההכנה ישבנו יחד וקראנו שוב ושוב את הספר, התעכבנו על הפרטים הקטנים והמורכבות של הרמויות".

דיי־לואיס: "קונדרה לא הירבה לדבר איתי על עצמו. הוא לא הרגיש שאני צריך לדעת עליו הרבה. הוא נתן כמה פרטים על חייו כאילו היו צופן שאליו יתנקזו הרעיונות שלי לגבי הדמות שאני מגלם. השאלה הראשונה שקונדרה שאל אותי בפגישה בפאריס היתה מה אני חושב על התסריט. עניתי לו, שכאשר קראתי את הספר לא חשבתי שאפשר יהיה להפוך אותו לסרט. הוא צחק ואמר לי: גם אני לא חשבתי".

צחוק, צחוק – אבל התחושה הזו ליוותה את היוצרים גם לאחר סיום כתיבת התסריט בתמיכתו של הסופר. "הסרט נעשה עבור אלה שלא קראו את הספר", אומר פיליפ קואפמן, "ואני מקווה שלאחר שיצפו בו יחזרו אל הטקסט הגדוש בניתוחים מבריקים. אני יכול רק לקוות שאנשים שיצפו בסרט יאהבו אותו כמות שהוא".

הספק, הדו־כיוון, שעורר השילוב של במאי אמריקני עם חומר אירופי כל־כך, מתמוסס כבר בדקות הראשונות של הסרט. השחקנים האירופים והצלם השוודי דוחקים לפינה את הטאץ' ההוליוודי. אפילו פיליפ קאופמן מרגיש צורך להתנצל על הניחוח האמריקני שנודף ממנו. "אני מניח שבאופן מסויים אני חש עצמי אירופי בגלל ההשפעה הגדולה עלי של סרטי ברגמן וסרטי הגל החדש בצרפת".

17 מיליון דולר עלתה ההפקה. במושגים ההוליוודיים זה תקציב בינוני למדי. התוצאה, מתברר, בלתי רלוונטית למספר המיליונים. "בסופו של דבר", אומר הבמאי, "הקהל הוא הפוסק האחרון של איכות הסרט". ועוד הגיגו "אם עד לפני זמן לא רב נדפסו בספרים שלוש נקודות במקום המילה חרא, לא נעשה הדבר מטעמי מוסר. הרי איש לא יטען שהחרא אינו מוסרי: התקוממות לחרא היא מטאפיסית. הפרשה הצואה היא הוכחה יומיומית לכך שהבריאה אינה מתקבלת על הדעת. אחת מן השתיים: או שהחרא מקובל עלינו (ואז אין טעם שננעל את עצמנו בבית־השימוש), או שנבראנו בצורה שאין להשלים עימה. מכאן שהאידיאל האסתטי של ההסכמה המוחלטת לקיום הוא עולם הכופר בחרא וכולם מתנהגים כאילו אינו קיים: האידיאל האסתטי הזה נקרא קיטש".

מיכל קפרא

(ראה גם כתבה במוסף פנאי)

לילדים

עריכה בת דורה בר עריכה גראפית חווה עילם.

ו ביולי 1988 ט"ז בתמוז תשמ"ח גליון 342

מענין מאוד

הצעצוע החוטף מכות

שמעו איזה צעצוע משגע את הילדים ביפן: שמו פוקסוקה. מה עושים איתו? חובטים בו בפטיש פלסטיק בכל הכח. מה הוא עושה? צורח: "אוי", או משהו כזה, ומסתלק לו מהמקום, בהליכה מתנדנדת (הוא מצויד, כמובן, בסוללה, המספקת לו את הכח לעשות את כל הפעילויות הללו).

בשביל מה זה טוב? כדי להפטר מכעסים מיותרים. במקום לשמור את הכל בפנים – אפשר להוציא את כל הזעם על הצעצוע הזה. הוא לא יקבל יותר מדי מהחבטות – ואתם תזכו בשחרור נהדר... אגב, לא רק ילדים משתגעים אחרי פוקסוקה. מתברר שגם למבוגרים יש בעיות, ובין האלפים הרבים הרוכשים את הצעצוע הזה, אפשר למצא גם כאלה.

אראלה אשד

הצעצוע פוקסוקה מיפן

שיא הכיף

שיא הכיף בחופש הגדול
זה לבוא לבית־הספר ולראות
את הכסאות
הפוכים על גבי השלחנות;

ולראות מורה בברכה או בים
לבוש בגד־ים
ומשחק במטקות וכדור –
זה ממש שיא הכדור!

רותי אהרוני

גם אני הייתי ילד

ירון לונדון

"שנתי הראשונה" – מספר מנחה הטלויזיה ירון לונדון (מגיש "סוף צטוט") – "עברה בכפר מל"ל, אליו נמלט אבי עם כל חבריו בתיאטרון 'המטאטא' עקב הפצצות חיל האויר האיטלקי על תל־אביב במלחמת העולם השניה. לאחר ששבנו לתל אביב גרנו ברחוב מוצקין, שבאותם ימים היוה את הצפון הרחוק של תל אביב, מקף מגרשים ריקים ויללות תנים בלילות. המאבק במנדט הבריטי רתק אותנו יותר מפעילות בתנועת נער. סמוך לביתנו שכן מטה המשטרה הבריטית. אנו, הילדים, נהגנו לזרק מהגג 'פצצות מים' על הרכבים והשריוניות הבריטיות בעברם מתחתינו. שנאנו את הצנחנים הבריטים, שנקראו בפי כל 'כלניות' (בגלל כובעיהם האדמים). במיחד 'בשבת השחורה', בה אסרו ה'כלניות' את כל מי שנחשד בשתוף פעולה עם ה'הגנה' ואת ראשי הישוב היהודי בארץ. בבית מגורינו התגורר מפקד הש"י (שרות הידיעות של ה'הגנה'), אפרים קרסנר (דקל). כך שכל הגברים בבית היו בגדר חשודים וכלם נשלחו למעצר ברפיח. אך אפרים נצל ממאסר ובעוד מועד חמק מן הבית כשהוא מתחפש. בימים ההם של מאבק על עצמאות ולאחר מלחמת השחרור לא היו נמצאים מעדנים וממתקים. בבקר נהגנו לאכל עגבניות מרסקות עם גוש גדול של גבינה לבנה בתוספת סכר. הצ'ופר היה משקה ששמו 'צוף' עשוי מתמרים, שאותו מכרו בקיוסק לצד הגזוז. עד עצם היום אני מסנה שהמשקה ישוב לדוכנים. ללמד לא אהבתי, אך לקרא ספרים אהבתי עד מאד. מגיל 5 הפכתי ל'תולעת ספרים'. כך שעד סוף כתה ח' הספקתי לקרא את כל ספרי הספריה, כולל של המבגרים, ואת הספרות הרוסית והצרפתית שהיתה בנמצא. גבור ילדותי היה הדמות המנג"כית משפר שופטים – אהוד בן גרא, כי נלחם באמץ לב עם חרב פיפיות שש גמד ארכה, למרות היותו אטר יד ימינו. וכן דמויות מספריו של ג'ק לונדון כמו 'פנג סלבן' ו'מרטין עדן'.

"בזמן שהתיאטרון הסטירי 'המטאטא', שאותו יסד אבי, נקלע לקשיים כלכליים והתפרק, הגיעה משפחתי למצוקת עני. בבית שרר מתח רב. אבי היה מדכדך מהמצב, תקופת הצנע שררה במדינה הצעירה. יום אחד שב אבי זועף מתמיד ולפתע, שלא כהרגלו, צוה עלי בנקשות לכבות מדורה שהבעירו ילדים אחרים. נעלבתי וסרבתי לפקודה. בדרך כלל לא התערב אבי בחנוכי וציות להורים לא היה אז לכבוד גדול, במיחד בעיני הסביבה. אבי רגז, גרר אותי הביתה והפליא בי את מכותיו, כשהילדים מקדמים את פני אמי, שאחרה לשוב באותו ערב, בצעקות: "אמא של ירון, אבא שלו הורג אותו"!. בילדותי הייתי אדון לעצמי ודי שובב. אחד ממעשי הקנדס היה שחיה לעבר שלד האניה המפרסמת 'אלטלנה'. את 'אלטלנה' הביא ארגון המחתרת אצ"ל מספר שבועות לאחר קום המדינה, כשהיא מכילה נשק ולוחמים ששרדו מהשואה ועלו ארצה להשתתף בקרבות מלחמת השחרור. אף שהאניה באה לעזרת העם היהודי, פרצה מחלקת קשה למי מיעד הנשק – לממשלת ישראל הטריה או לארגון האצ"ל, שלו הענק הנשק ע"י ממשלת צרפת. המחלקת הדרדרה וממשלת ישראל הטעתה את ראש הממשלה דוד בן גריון והתוצאות היו הרות אסון: הפגזת האניה מהחוף, הריגת 21 מלוחמיה והטבעתה עם תכולתה. אנו, הילדים, שחינו לאניה ובצלילות משכנות משכנו מבטנה כלי נשק שרופים.

ירון לונדון עם הכלב מגוע קוקר ספניול. צלם: [illegible]

"עקב אהבה וקנאת לילדה בת כתתי ושמה נירה אברהמי, שעברה ללמד בבית ספר חקלאי הכפר הירק, עברתי אליו גם אני. אולי בגלל זה סימתי בקשי רב בגרות. הלמודים והשנת תעודת בגרות נראו אז פחות חשובים מהיום. נוסף לכך גדלתי מחוץ לפית והייתי ילד מסכסך עם עצמו, חסר כשר רכוז, בלי זהוי עצמי. לא ידעתי מי אני ומה יעודי. בתור נער הייתי מבלבל ולא יציב מבחינה רגשית. זה הקשה עלי מאד ללמד. גם כיום קשה לי עדין לבוא למען מטרות ארכות טוח ולהתמיד בהן. אין לי ולא היתה לי היכלת לבנות את עצמי ודבק על נדבך בשיטתיות. לכן לא סימתי את למודי בבית הספר לאמנות 'בצלאל', שם למדתי גרפיקה ואיור (אהבתי משסר ועוני) וכן לא סימתי את למודי באוניברסיטת ת"א בחוג להיסטוריה ומדעי המדינה.

"מבגר או ילד – תמיד העדפתי סטיות מהדרך המקבלת, הרצויה, לעבר פתויים ומדוחים.

דניאל סטוקלין

משתעשעים

נקודה לנקודה התמונה התגלה

בין הפותרים יוגרל עט בלורף

שנה ראש

לפניכם הגדרות למלים אשר אם תחליפו ראשן (כלומר, את האות הראשונה שלהן) באות אחרת תקבלו מלה חדשה, שגם הגדרתה נתנת.

1. צבע – רקוד 2. כובע קטן – עליך יושבים. 3. כלי הקשה – כלי אכילה; 4. מוט – מטבע, 5. נוזל לחטוי – עיר בארץ 6. בו עוגנות האניות – ספינת המדבר 7. בית לצאן – בה מתגוררים אנשים רבים 8. פסיעה – בה פוסעים פסיעות רבות; 9. אשנב – עץ 10. תכשיט – דבר שבשגרה, יום יומי.

בין הפותרים יוגרל מחשב כיס

הוא והיא

היא מתקבלת מהוא בתוספת האות ה'

1. הוא: מחיצה, קיר אבנים – היא: שכונה ליד רחובות.
2. הוא: פרגוד, וילון – היא: אותה שמים על הפנים.
3. הוא: מין עץ נמוך – היא: חליפת דברים בין אנשים.
4. הוא: אסוף פרות מהעץ – היא: ארנק.
5. הוא: חק – היא: בת יעקב.
6. הוא: מופיע לאחר הברק – היא: נמצאת על ערש הסיה.
7. הוא: אדם המתנהג ביושר – היא: עוף בצה גדול.
8. הוא: שבעה ימים – היא: התחיבות של אדם בכל הקדוש לו.
9. הוא: שר החוץ – היא: "נעלי" ברזל לרגל הסוס.
10. הוא: הגר ה־9 בחנכיה – היא: זגוגית.

בין הפותרים יוגרל מחשב כיס

משפטים מבלבלים

לפניכם 5 משפטים אשר סדר המלים שבהם השתבש. התדעו לסדר את המלים בסדר הגיוני, כך שאפשר יהיה להבין את המשפט?

ושו והצליחו!

1. ושר עמד ערב על הזמר הבמה וקול.
2. שלחה הסבל לבנה אמא נמצא אשר מכתב בחנות.
3. כחלה במהירות מכונית התקדימה.
4. אדן צפור על קטנה החלון נתרה.
5. קרא עד משה מאחרת בשפר שעה.

בין הפותרים יוגרל עט בלורף

מימי

פתרונות נא לשלוח ל"מעריב לילדים" ת.ד 20044 ת"א.

כדור פורח בתחרות

מה הולך

כדורים פורחים

תחרות בינלאמית להטסת כדורים פורחים תערך ב־6, 7 ו־8 ביולי בתל־ערד שבנגב. ישתתפו בה 45 כדורים פורחים מהארץ ומחו"ל.

התחרות תערך במסגרת ארועי "אל הנגב". גם חגיגות הזמר העברי הן חלק מהארועים שיערכו באותו זמן בנגב, חגיגות בפרק אשכל ועוד.

מארגן ויוזם התחרות לכדורים פורחים גדעון ארבל אמר, כי הטיסים המצטינים בכדורים הפורחים יזכו בפרסים של 20,000 דולר שנקבעו על ידי מטה חגיגות 40 שנה למדינה.

ארבל הוסיף, כי יערכו צניחות חפשיות, טיסות של מטוסים קלים ומפגן חיל האויר. 14 ארצות כבר הודיעו על השתתפותן.

ג'ון דויס מארה"ב, מנהל התחרות, צין כי השפוט נקבע לפי דיקנות הטיסה. הטיסים בכדורים הפורחים טסים, ליעד מסים ומטילים מהם מעין "פצצות" על הקרקע. הזוכה הוא הטיס ש"הפצצה" שלו קרובה יותר ליעד. הטיסה היא בגבה ק"מ בערך והכוון נקבע לפי מדת החום שבכדור הפורח. הקף הבלון הוא 25־29 מטר, גבה של כ־7 קומות בנין.

רחל שי

לטיול בספארי

תמיד כייף לטייל בספארי ברמת־גן, אבל בחופש הגדול יהיה כייף מיוחד. בכל יום רביעי החל מ־6 ביולי עד 10 באוגוסט יהיו סיורים המלווים בפעילות מיוחדת. האירוע הראשון יהיה "מזנב עד קצה שפם" – סיור וסדנת יצירה ודמיון בנושא בעלי־חיים, מיועד לתלמידי כתות א־ג. האירוע השני מיועד לחובבי פילים. "בין הפילים", כך הוא נקרא, ובמהלך הסיור והפעילויות בגן־החיות יפגשו הילדים עם מטפל הפילים. מתאים לילדים בכתות ג־ז. מי שרוצים לדעת מה עושים בצמר אשר אנו גוזזים מהכבשה, יוכל ללמוד ואף לנסות לטוות ולארוג בעצמו בסדנה שנקראת "מהכבשה לסוודר". בנושא "בעקבות האדם הקדמון" תוכלו לייצר כלים שייצר האדם הקדמון. יהיו שתי קבוצות לתלמידי כתות ד־ח.

"בתנועה מתמדת" יהיה סיור ברכבת ושייט בסירות בפארק הלאומי וסיור בנושא תנועה בגן־החיות. פעילות זו מתאימה לתלמידי כתות א־ג.

המבקשים להשתתף בפעילויות אלו צריכים להתקשר לטלפון 03־775509.

חופשה נעימה!

רחל שי

לכל הילדים שמטלפנים למערכת ומחפשים את העתון שלנו:
חלקו הראשון של עתוננו מתפרסם בימי חמישי "במוסף הספורט", וחלקו השני ביום שישי ב"סופשבוע".

כוכב שביט פרק 23 כתב וצייר אורי פינק

